szolgálat

SZERETET AZ ISTEN

A tartalomból:

Mi a szeretet?
A zsinat tanítása a szeretetről
Szent János a szeretetről
Megtérés a tökéletes szeretethez
Hetvenhétszer

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

24. szám 1974 karácsony

TARTALOM

Szeretet az Isten 3

TANULMÁNYOK

Nemeshegyi Péter: Mi a szeretet? 5
Giacomo Lercaro: A szeretet a zsinati tanítás világánál 10
Kollár Ferenc: Gondolatok a tökéletes szeretetről 21
Farkasfalvy Dénes: A szeretetről szóló tanítás Szent János írásaiban 32
Eugen Walter: A legnagyobb adomány és legfontosabb erény 38
Löffler Mária: Hetvenhétszer 41
Szabó József: Albert testvér, Krisztus torzóinak restaurátora 45

AZ EGYHÁZ SZAVA

Könnyű kereszténység? nehéz kereszténység? (VI. Pál pápa) 56
Egyházatyák a szeretetről 58
A misestipendiumok teológiája (Nagy Ferenc) 62
Püspöki szinodus 1974 (Szabó Ferenc) 63

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

Akit Isten legjobban szeretett (Weissmahr Béla) 71
Találkozásom Suhard Emmánuellel (Uhl Antal) 73
„Szeressétek ellenségeiteket" (Egy zsidó és egy néger imája) 75
A mise a lelkipásztorkodásban (Dr.H.L.) 76
Teréz anya Ausztriában (R.) 79
Taizé 1974 (Magyar E. — Leitner R.) 82

Egy szentévi lelkigyakorlat jegyzeteiből (E.H.) 84
Levelek a misszióból 86
Márton Áron püspök aranyjubileuma (P.) 89
Papi jubileumok 90

KÖNYVSZEMLE

Hermann Egyed: A katolikus Egyház története Magyarországon 1914-ig (Szilas L.) 92
Paul Hinnebusch OP: Friendship in the Lord (S.M.) 93
Lawrence Elliott: Johannes XXIII. (S.M.) 95
Gál Ferenc: A teológus az Egyházban (Békési I.) 96

HALOTTAINK 98

Dr. Monsberger Rezső Ulrik OSB (Confrater) 99
In memoriam Dr. Géfin Gyula (Hálás tanítványa) 100
Dr. Polgár József Vilmos OSB (Blazovich Ágoston OSB) 102
P. Forró Dezső Kamill OFM (Confrater) 102
Dr. Darvasy Mihály piarista (B.A.) 103
P. Zsámár Jenő SJ (Koch I. — Maron J.) 104
Németh Sándor lazarista testvér (Németh K.) 106
Neumann István (Boday J. — Fr. Neumann) 107
Gyuk István (Hívei) 109
Dr. Kalász Elek O. Cist. (Frater) 110
Merksz Elemér (Tanítványai) 111

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

SZERETET AZ ISTEN

„Szeretet az Isten" (1Jn 4,8). A szeretet a kinyilatkoztatás legfőbb parancsa. Jézus új parancsa, a királyi törvény, a törvény célja, a tökéletesség köteléke, a Lélek gyümölcse, a megtestesült Ige. A kegyelem a szívünkbe öntött isteni szeretet. A szeretet az erények anyja, éltető „formája", teremtő erő, a legfőbb szolgálat, a lélek legnagyobb szenvedélye. Szabadságból fakad és szabadságra vezet. A szeretet Jézus szemefénye, az Istenország címere, a tanítványok ismertetőjele. Áhítat a személyiség iránt. Mértéke a bánatnak. Aki szeret, az kétszer él. A legnagyobb, a legrettentőbb, a legtitokzatosabb kozmikus energia.

Századok szeretetvallomásának foglalata ez, a Szentírástól Ágostonon, Tamáson, Bonaventúrán, Pázmányon át Teilhard de Chardinig és a kalkuttai Teréz anyáig. Hit, remény, szeretet — legnagyobb köztük a szeretet. A hitről és reményről szóltak az idén eddigi számaink, a mostani a szeretetről.

Nemeshegyi Péter *teológiai elmélkedése mindjárt megüti az alaphangot: „az igazi szeretetről beszélni (nekünk keresztényeknek) csak egy módon lehet: ha Jézusról beszélünk. Benne tárult fel a világnak a szeretet Istene és az isteni szeretet." Jézus két parancsról beszél: „Szeresd Uradat, Istenedet! Szeresd felebarátodat!" De ez a két parancs egy. „Az Isten iránti szeretet csak akkor nem jámbor fantázia, ha egyesülés az e világot a végletekig szerető Isten szívével."*

A szeretetnek ezt az időtlen érvényű evangéliumi parancsát korunkban a II. Vatikáni Zsinat alkalmazta a mai idők követelményeire, — úgy is mondhatnánk: odatartotta a modern világ képét a szeretet természetfölötti sugárzásába, és az ebből kibontakozó körvonalakat tárja elénk szövegeiben. Giacomo Lercaro *bíboros, zsinati atya a Szentírás iránti érzék megújulásában, a mind egyetemesebb jellegben (ökumenizmus), a közösségi érzésben és a közösség szolgálatában látja a zsinat szeretetről szóló tanításának lényegét.*

Két következő cikkünk mintegy ellenpontozva dolgozza fel a témát. Kollár Ferenc *a tökéletes szeretet nagyszerű eszményével szembeállítja a nagyon is fogyatékos gyakorlatot. Ki vonná kétségbe, hogy a szeretet isteni példája elsősorban az Isten szolgálatára elkötelezett embert sürgeti megvalósításra? És ki tagadná, hogy mi, Istennek „minden népből és nemzetből való" és a világon mindenfelé munkálkodó szolgái, nap mint nap siralmasan alatta maradunk Isten és híveink igényének? —*

Ez után a hasznos lelkiismeretvizsgálat után Farkasfalvy Dénes *a biblikus teológia világába vezet, és „a szeretet teológusának", Szent Jánosnak első tekintetre ellentmondásos tanítását vizsgálja. A „szeretett tanítvány" egy hosszú élet során alakította ki magában azt a Mesteréhez méltó szintézist, amelyet P. Farkasfalvy közvetíteni próbál.*

A két következő kis cikk már egészen gyakorlati. Eugen Walter*nak az első korintusi levél híres szeretethimnuszáról szóló exegetikus elmélkedése közvetlenül aprópénzre váltja Szent János nagyvonalú elgondolásait.* Löffler Mária *pedig a szentév alapgondolatával, a kiengesztelődéssel kapcsolatban ad néhány hasznos szempontot, hogy megkönnyítse ezt az elodázhatatlan keresztény kötelességünket. Végül* Szabó József *Adam Chmielowskiról írt ismertetése egy hozzánk időben is közel álló hősies életen mutatja be: mire tudja Isten felhasználni az olyan embert, aki komolyan veszi a szeretet parancsát.*

Parancs vagy vonzás? terhes kötelesség vagy boldogító öröm? „Amor meus: pondus meum" — mondja Ágoston. Isten mágneses erővel vonzza önmaga és a testvérek felé az emberszívet, és az boldogan fut a szeretet ösvényén. Ugyanakkor az önzés, a bűn (minden bűn lényege: a szeretet megsértése!) lehúz bennünket, ólomsúlyt köt lábunkra. Sőt a megromlott emberi természet mélyén leselkedő rosszakarat vagy akár csak sokféle gyarlóságunk állandóan azzal fenyeget, hogy magunk és mások romlására lesz Isten legszebb ajándéka.

Hogy tehát a szeretetről való elmélkedésünk valóban ne csak jámbor képzelődés maradjon, nem indíthatjuk jobb kívánsággal útnak ezt a füzetet, mint amivel az Úr Jézus fejezi be az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszédét. A „magát tisztázni akaró" törvénytudó a felebarát általános fogalmát feszegeti. Jézus egy a mindennapi életből vett, egészen világos, megragadó és gyakorlati példával válaszol, és a végén csak ennyit mond: „Menj és tégy te is hasonlóképpen!" (Lk 10,37)

Nemeshegyi Péter

MI A SZERETET?

„A szeretetnek nincs színe, hangja, íze vagy alakja, nincs súlya és keménysége és nincs ára, mert semmiféle vagyonnal nem lehet megfizetni. Végtelenül könnyebb, mint a fény és nehezebb, mint az arany. Hozzá képest minden édesség, minden élvezet keserű, és minden vagyon koldusi nyomor." A nemrég elhúnyt nagy magyar pap. P. Varga László e szavaiból jól megértjük, milyen nagy fába vágja a fejszéjét az, aki a szeretetről ír. Ki tudná méltóan fejtegetni a nagy Titkot, amely magának az Istennek létét alkotja, amely — mint Dante mondta a „Divina commedia" zárószavában — „mozgat napot és minden csillagot", amely az egyetlen soha el nem múló valóság (1Kor 13,8)? „Aki szeret, annak nem kell magyarázni, hogy mi a szeretet. Aki pedig nem szeret, annak hiába magyarázzák" — mondta Ágoston. Úgy van. Csak az a baj, hogy nemcsak a hallgató, hanem a magyarázó szívében is csak pislákol a szeretet lángja. Hogy tehát mi kereszténnyek mégis beszélhetünk a szeretetről, azt nem magunknak, hanem egy Másvalakinek köszönhetjük.

Néhány évvel ezelőtt az északjapáni Szapporó városban tartottam vagy száz apácának előadást a szeretetről. Egy óra hosszáig beszéltem, igyekezvén megvilágítani minden oldalról a szeretet titkát. Mikor az előadás végére értem, felszólítottam a hallgatóságot, hogy tegyenek fel kérdéseket. Egy fiatal, kerekarcú japán nővérke mindjárt jelentkezett: „Tessék mondani, Páter: mi a szeretet?" Hát ez a kérdés alaposan fejbe vágott. Egy álló órán keresztül magyaráztam nekik, hogy mi a szeretet, és lám, mintha semmit sem mondtam volna. Elkezdtem megint elölről, de látom a nővér arcán, hogy nem hatol a szívébe szavam. Erre félbeszakítottam a fejtegetést és hirtelen ezt mondtam: „Nővér, csak egyet mondok. Nézzen Jézusra. Nézzen az ő életére, az ő halálára. Az, amit ott lát, az a szeretet!" Erre felcsillan a nővér szeme: megértette. Az én szívemben meg valami nagy hullámként tört fel a hála érzése: „Jézusom, mennyibe került neked, hogy én ezt a feleletet adhattam japán lányodnak! Életedbe került, halálodba, utolsó cseppig kiontott véredbe." Az igazi szeretetről, az „agapé"-ról beszélni csak egy módon lehet: ha Jézusról beszélünk. Mert ami benne feltárult e világnak, az ez: a szeretet Istene és az isteni szeretet.

Jézusnak minden ember fontos. Mert egy percig sem gondol saját magára, van ideje, ereje, módja másokra gondolni. Mert egy pillanatig sem legelteti szemét önmagán, van szeme meglátni mások arcát, mások könnyét, má-

sok mosolyát. Mert soha előnyt nem keres magának, rápazarolhatja életét, mindenét azokra, akik semmi hasznot nem hajtanak neki. Mert szívében ott ég az irgalom Atyjának végtelen szeretete, aranyfénybe van mártva szemében minden teremtmény. A mezei virágok, amelyeket az Atya öltöztet csodálatos díszbe; a verebek, amelyeket az Atya gondja táplál; a csendes eső, amellyel az Atya itatja a szomjas szántóföldeket; a vidám napsugár, amellyel az Atya csókolgatja a réteket; a Göncölszekér, amelyet az Atya hajt fel minden éjjel az égre; a vetés, amelyet az Atya érlel százszoros terméssé; az ici-pici mustármag, amelyet az Atya növeszt terebélyes fává, hogy ott rakja fészkét ágai között a sárgarigó meg a fülemüle. Az egész teremtett világon át árad a mindent élesztő, mozgató, átölelő isteni szeretet.

„Te mindenható vagy; azért irgalmazol mindennek.
Te szeretsz mindent, ami csak létezik.
Semmit sem vetsz meg, mit kezed alkotott.
Hiszen ha gyűlöltél volna valamit, soha meg nem teremtetted volna.
Hogyan is létezhetnék valami, ha te nem akarnád?
Hogyan maradhatna a létben valami, amit te nem hívtál?
Te mindennek irgalmazol, mert minden a tiéd:
Uram, te az élet barátja!"

A Bölcsesség Könyvének (11,22-27) e szavait Jézus is mondhatta volna. Nem kellett Jézusnak tudós okoskodás, hogy a legkisebb dologban is megérezze az Istent: az Isten ott van mindenben, és minden Őbenne létezik; magába zárja a végtelen Istent a parányi virágpor, és fel nem méri őt az egész világmindenség. És ez az Isten szeretet. Simone Weil írta egyszer: „Kilépünk a világból, mint kiscsirke a tojásból, és odaszállunk az Isten mellé. Ömellőle, vele együtt nézünk le a világra. Akkor tudjuk szeretni." Nincs ennél nagyobb igazság. Jézus így nézte, így szerette a világot. És a világon az embereket, minden embert, kivétel nélkül. Mert ismerte az Isten szívét. Tudta, hogy „hajunknak egy ősz, hulló szála — följegyzett bú nála". Tudta, hogy az „uraknak Ura" „ős szerelem" (Ady); és szeretett az Isten szívével.

Ha valaki nem képes kiröpülni a világból, az Isten mellé telepedni, az ő szemével nézni és az ő szívével szeretni a világot, akkor köröket kezd rajzolgatni maga köré, és beosztogatja az embereket: aki beleesik a körbe, az felebarát; aki nem, ahhoz vagy nincs közöm, vagy ellenség. Felebarát a család; felebarát a baráti kör; felebarát az érdektárs; felebarát, aki szimpatikus; felebarát a tisztességes ember; felebarát, aki osztja politikai nézeteimet; felebarát, akin uralkodni tudok jótéteményeimmel, stb. Addig, amíg én maradok a központ és magam köré húzom a köröket, nem ismerem az igazi szeretetet, nem ismerem az Istent. Az igazi szeretetnek korlátja, határa nincs. Mert az Atyaisten mellől nézi a világot, és az Isten szeretete határtalan.

Jézus szeretete ilyen. Az akkori jámborok megvetették a törvénytudatlan egyszerű népet: Jézus velük, értük él, tiszteli, áldja, szereti őket. A rabbik

lenézték a nőket és szóba sem álltak velük: Jézus megérti őket, társalog velük; megbecsülése, bocsánata, csodái örömet, életet adnak nekik. Az akkori zsidó társadalom kiközösítette a római megszállókkal együttműködő adóbeszedőket: Jézus asztalukhoz ül és meghívatja magát Zakeus házába. A törvény tisztátalannak mondotta a leprásokat és szigorúan tiltotta érintésüket: Jézus odamegy hozzájuk és sebhelyes homlokukra teszi gyógyító, simogató kezét. Az akkori zsidók a pogány népek fiaival még asztalhoz ülni sem voltak hajlandók, és várva várták a nagy ítélet napját, amikor szolgájukká lesz minden nemzet: Jézus napkeletről és napnyugatról várja az Ábrahám asztalához összesereglő népeket, a földkerekség minden határáról, a világ végéig. Az igazi szeretet korlátlan, határtalan. Ha csak egyvalakit is kizár, már nem valódi „agapé", nem valódi szeretet. Mert a valódi szeretet egybeforrás a teremtően, feltétel nélkül szerető Isten szívével. Nem naív idealizmus és álmodozás ez. Senki oly élesen nem látta az emberek rosszaságát, mint Jézus. Látta, szenvedett miatta, és mégis jó volt hozzájuk. „Hiszen az Isten is jó a hálátlanokhoz és gonoszokhoz" (Lk 6,35).

Így már megértjük, hogy miért kegyelmi ajándék az ilyen szeretet. A maga erejéből ugyanis képtelen az ember az Isten álláspontjából kiindulva élni. Egy japán keresztény író, Ayako Miura regényének egyik jelenetében egy kisfiú kérdezi apjától: „Azt mondják a keresztények, hogy szeretni kell az ember ellenségét. Papa, mi az, hogy ‚ellenség'?" Az apa próbálja magyarázni: „Tudod, fiam, az ellenség olyan ember, aki megbánt, vagy aki becsap, vagy aki elveszi mindenedet, vagy megüt, vagy talán még meg is akar ölni . . ." Erre a gyerek: „Ugyan papa, hogy lehetne az ilyen embereket szeretni?" És akkor eszébe jut az apának egy hajdani tanárának szava, aki egyszer elgondolkozva mondta egyetemista diákjainak: „Ellenséget szeretni . . . Ember erre nem képes. Ha pusztán ember . . ." Eddig a regény. De milyen igaz, amit mond. Ha puszta ember valaki, akkor még jó, hogyha csak fogat fogért, szemet szemért követel, és nem üti agyon azt, aki kiverte a fogát, vagy kivájta a szemét. Ha puszta ember valaki, akkor természetes, hogy verseng, irigykedik, gyanakszik, bosszút forral, örül rosszakarója kárán, vagy legalábbis megszüntet minden kapcsolatot az olyannal, akit ellenségének vél. Szeretni, ahogy Jézus szeretett: embernek az lehetetlen. Lehetségessé csak akkor válik, ha az Isten szeret bennünket. Így szeretett Jézus, és így szeret az, akiben az ő Lelke, a Szentlélek él.

Tért kell teremteni az emberi szívben, hogy beáradjon a szeretet Istene és az isteni szeretet. „Gyomláld ki szívedből a gazt — mondja Ágoston —, mert nagyértékű magot vetnek belé. Ne burjánozzék ott semmi, ami ezt a magot elfojtaná!" Üressé, tágassá kell lennie a szívnek, hogy ott felnőhessen és kinyílhasson a szeretet virága. Akinek szíve saját énjével van tele, abba nem fér bele az Isten. Csak ha odaadtam mindenemet, lesz enyém a Minden. Idézzük újból Ágostont, a szeretet nagymesterét: „Ha kenyeret akarsz venni,

filléredet adod. Ha telket akarsz venni, tallérodat adod. Ha szeretetet akarsz venni, magadat kell adnod. A kenyér ára a fillér. A telek ára a tallér. A szeretet ára te vagy!" Nagy ár ez! De szinte semmi, ha összevetjük azzal a végtelen kinccsel, amely nélkül „minden édesség keserű és minden vagyon koldusi nyomor". Aki így odaadta magát és akit így betöltött az Isten, az szabad, mint a tavaszi szél, annak testvére a nap, hold, ékes csillagok, annak nővérkéje a halál és barátja minden ember; annak öröme mások öröme, bánata mások bánata, annak élete Krisztus, halála nyereség; az „nem tartozik senkinek semmivel, csak kölcsönös szeretettel" (Róm 13,8). De ezt a tartozást soha leróni nem tudja. „Pénzadósság csökken, ha leróni kezdjük. A szeretet tartozása annál inkább növekszik, mennél inkább szeretünk. Amikor adósságot fizetünk, vagyonunk kisebbedik. Amikor a szeretet tartozását rójuk le, szeretetünk egyre gyarapszik" (Ágoston). Kifogyhatatlan, kimeríthetetlen a szeretet, akárcsak az Isten.

Isten különös kegyelemként korunknak két szentéletű embert adott, a krisztusi szeretet két példáját. Az egyik János pápa, a másik a kalkuttai Teréz nővér. János pápa beváltotta pápaságának első napján mondott jóslatát: Ha a pápa a szelíd és alázatos szívű Jézusnak képmása lesz, nagy hasznára lesz Egyháznak, világnak." A volt japán miniszterelnök, Ikeda mondta egy alkalommal a tokióí érseknek: „Érsek úr, európai utamon sok híres emberrel találkoztam, de nagy ember csak egy volt közöttük: a maguk János pápája. Mialatt vele beszélgettem, állandóan az volt az érzésem, hogy régen elhúnyt, drága jó édesapámmal beszélek." Nem csoda! A Krisztussal egybeforrt János pápán keresztül az Atyaisten szerette és szereti a világot. A Szent Péter templomban elhelyezett dombormű nagyszerűen fejezi ki a pápa lényegét: nem egyedül trónol ott, magányos méltóságban, hanem embertestvérei veszik körül. Mögötte a zsinati püspökök sora, előtte a hozzá sereglő férfiak, asszonyok, gyerekek, betegek; hátul egy rab kukucskál ki a börtön ablakán, a dombormű sarkán pedig egy kutya nyújtogatja a nyakát. És János pápa, pluviáléjába burkolózva, nagy kezével áldását osztja.

Teréz nővér a világ legnyomorultabb szegényeinek barátja. Velük, nekik él, értük szenved, értük dolgozik Kalkutta kohójában. Szeretetének lángja ragadós: több mint ezer társ szegődött már melléje, akik vele élnek, szeretnek és dolgoznak a legszegényebbekért. Nemrég az angol királyi hercegtől kapott kitüntetést Teréz anya: elfogadta, mert jelentős pénzösszeg járt vele a szegények számára. Az ünnepség után újságírók vették körül a jó nővért, aki fesztelenül válaszolt kérdéseikre. „Egyet szeretnék különösen tudtára adni az egész világnak — mondotta —: azt, hogy az én kalkuttai szegényeim milyen pompás, remek, nagyszerű emberek!" Micsoda kijelentés! Hogy azok a nyomor által testükben, lelkükben elsenyvesztett roncsok „pompás, remek, nagyszerű emberek" lennének!? És mégis igaz. Csak szem kell hozzá, a szeretet szeme, az Isten szeme. Akkor még a legösszeroncsoltabb emberben is meg-

látjuk azt, amiért az Isten Fia leszállt a mennyekből, emberré lett, keresztre feszíttetett, meghalt és feltámadott.

Két parancsról beszél Jézus: „Szeresd Uradat, Istenedet! Szeresd felebarátodat!" De ez a két parancs egy. „Ha valaki nem szereti látható testvérét, hogyan szerethetné a láthatatlan Istent?" Az Isten iránti szeretet csak akkor nem jámbor fantázia, ha egyesülés az e világot a végletekig szerető Isten szívével. Ha „istenszeretetünk" nem az Istent magunknak kisajátító önzés, ha nem az Isten lealacsonyítása saját boldogságunk eszközévé, akkor nem lehet más, mint egyesülés az Isten szeretettengerével. Aki az Istent szereti, az Isten dicsőségét kívánja. Az Isten dicsősége pedig — amint már Ireneusz megmondta — „az élő ember", az igazán élő, Istenből élő, örökké élő ember. Aki szereti az Istent, az az élet barátja.

Azt, aki — mint Simone Weil mondta — az Isten iránti szeretet által kirepült e világból az Isten keblére, az Isten visszaküldi onnan a földre szeretni. Visszaküldi, de nem magányosan, mert vele jön az Isten is. „Ha valaki látni akarja az Istent, minek küldenénk őt utazásra fel az égig? Csak legyen szívében szeretet! Ha szeret, ég lett a szíve, és benne lakik Isten" (Ágoston). Mikor a feltámadt Jézus megjelent apostolainak a Genezáret-tó partján, háromszor kérdezte meg Pétert: „Szeretsz-e engem?" És mikor Péter háromszor is igennel felelt, Jézus háromszor hozzátette: „Legeltesd bárányaimat!" Nem azt mondja Jézus: „Ha szeretsz, maradjunk kettesben", hanem: „Ha szeretsz, menj és legeltesd bárányaimat." Szent Ambrus fűzött egy gyönyörű mondatot ehhez a jelenethez: „Az Úr e világban hagyta Pétert mint szeretetének képviselőjét (amoris sui vicarium)".

Krisztus szeretetének képviselője, az Isten szeretetének tükre: ez a krisztusi ember egyetlen léthivatása. Ha nem ilyen mélységekből fakad szeretetünk, akkor lesz talán egy kis szívélyesség, emberbarátiság, udvariasság, kedvesség, szociális munka stb., de amikor nehéz lesz szeretni, amikor életünket kell áldozni a szeretetért, amikor jóval kell visszafizetni a rosszat, amikor meg kell bocsátani az ellenünk vétkezőknek, amikor fáradtság, megnemértés nyom, akkor, ha nem a Krisztus és a Szentlélek által belénk áradó Atyaisten szeretete lángol bennünk, kifogy erőnk, elapad bátorságunk, kialszik örömünk. Nem könnyű a Jézus terhe. Hogy is volna könnyű mindennap keresztet hordani? Hogy is volna könnyű életünket elveszteni? Hogy is volna könnyű még ingünket is odaadni? Hogy is volna könnyű átkozókat áldani és üldözőkért imádkozni? Hogy is volna könnyű mindent eltűrni, mindent elhinni, mindent remélni és mindent elviselni? Mégis: könnyű ez a teher! De csak annak, aki szeret. Aki úgy szeret, ahogy Jézus szeretett. És csak az ilyen ember él. Mert az Isten szeretet és élet.

Megmagyaráztuk-e ezzel, hogy mi a szeretet? Dehogy magyaráztuk meg! De nem is baj. Mert csak egy a fontos: hogy igazán szeressünk. És erre majd megtanít, ha csendet teremtünk szívünkben, a Szentlélek.

Giacomo Lercaro bíboros

A SZERETET A ZSINATI TANÍTÁS VILÁGÁNÁL

„Mi tudjuk, hogy a halálból átmentünk az életbe, mert szeretjük testvéreinket. Aki nem szeret, a halálban marad . . . Isten szeretetét arról ismertük fel, hogy életét adta értünk. Nekünk is kötelességünk életünket adni testvéreinkért. Hogyan marad meg az Isten szeretete abban, aki — bár bőven van neki a világ javaiból — mégis, amikor látja testvérét, hogy szükséget szenved, elzárja előle a szívét?"

Nem az én szavaim ezek, hanem Isten szavai, Szent János tollából (1Jn 3,14-17). Fölösleges lenne bármit is hozzátenni. Legyen tehát Istennek ez a szava a bevezetőnk, vezérlőnk, megvilágosítónk és ösztökélőnk, mert csak az Ige, aki az igazi élet, mondhatja meg nekünk: mi a szeretet.

Minthogy a Zsinat világánál tárgyalunk a szeretetről, hadd kezdem először is egy felhívással. Ez sem az enyém, hanem azé a zsinati végzésé, amelyet alapvetőnek mernék mondani. Valamennyien tudjuk, hogy a Zsinat tárgya az Egyház volt; de az egyháztant legelsősorban az isteni kinyilatkoztatásról szóló konstitücióban kell tanulmányozni. A „Dei Verbum" konstitúció tehát az alapvető dokumentum a zsinati határozatok sorában.

1) Tanuljuk megismerni Isten szívét Isten szavában

Ez a konstitúció azt a felhívást intézi hozzánk, hogy olvassuk, tanulmányozzuk, szeressük Istennek a Bibliában leírt szavát. Ha szeretni akarunk, és nem akarunk a halálban maradni, hanem átmenni a halálból az életre, vagy ha hiszünk a szeretetnek — „mi hittünk a szeretetnek", mondja Szent János —, akkor hát olvassuk a Bibliát! Térdenállva olvassuk, mert Isten szava. A Bibliát nem kíváncsiságból olvassa az ember, még csak nem is jogos tudományos kíváncsiságból, mert a Biblia a testté lett Isten Igéje, ugyanaz az örök Szó, akiben Isten él és kifejezi magát.

Az Ige emberi szóvá lett, és testet öltve mindenben a mi szavunkhoz hasonlóan jelent meg, magára véve nyelvtanunk, mondattanunk, szókincsünk, irodalmi műfajaink megkötöttségeit; mindenben hasonlóvá vált az emberi szóhoz — a teológusok ezt így mondják: „Humano modo loquitur Deus in Sacris Scripturis", Isten a Szentírásban emberi módon szól —, kivéve a tévedést; mindenben, kivéve a bűnt. Tehát a Bibliát úgy olvassuk, mint Isten igéjét, térdenállva, elmélkedve és imádkozva. Olvassuk a Bibliát! „Disce cor Dei in verbis Dei", mondjuk Szent Ágostonnal: tanuld megismerni Isten szívét Isten szavában.

Hogyan ismerjük meg Isten szívét Isten szavában?

Hát hogyan ismerjük meg az emberek szívét? mi a közlés eszköze ember és ember között, ha nem a szó?

Tehát Isten szavában is megismerjük Isten szívét! A Biblia az üdvösség története; az egész Biblia, benne az egész Ószövetség, a történeti könyvek éppúgy, mint a bölcsességiek és a prófétaiak, mindez Isten szava és mindez az üdvösség története; ugyanígy az Újszövetség is.

A Biblia az üdvösség, az egész üdvösség története. Az egész Biblia történelem, de mindig az üdvösségé. Első 13 fejezete is üdvösségtörténet, amennyiben a bűn története. Kegyetlenül keserű történet: az emberiség bűneinek egyetlen láncolata, Ádámétól az Ábelt megölő Káinéig; aztán azoknak a bűne, akik el akarják érni az eget, hogy meghódítsák, és Urát megfosszák trónjától; azoké, akik testies cselekedeteikkel kihívják Isten haragját, és ő a vízözönben elpusztítással fenyegeti az emberiséget — bűnök története az egész!

De ezeknek a kínosan keserű történeteknek szurokfekete láthatárán mindig ott dereng az üdvösség fénye. Ennek kinyilatkoztatását tartalmazza az az ígéret, amelyet Isten ősszüleinknek tesz: az asszony széttiporja a kígyó fejét, és elégtételt vesz rajta; ezt hirdeti az a jel is, amelyet Isten Káin homlokára nyom, hogy senki se ölje meg, bár kóborlásra kényszerül a földön, és ez a föld, amely beitta testvérének vérét, ellene fordul; végül a vízözön után támadó szivárvány Istennek az emberrel kötött első szövetségét jelzi. Már az is csodálatos, természetet meghaladó dolog, hogy Isten szerződést köt velünk, feltételeket szab, megpecsételi szövetségét. Az üdvösségtörténet ilyen szövetségek története lesz, először egy emberrel, Ábrahámmal, az üdvösségtörténet első nagy oszlopával, azután pedig többször is Izrael népével. Mózes idején a szövetséget vérrel pecsételik meg; Dávid a szövetség erejével ivadékában az igazságosság, a béke, a megváltás egyetemes és örök királyává lesz az emberiség számára; végül pedig ott van Istennek az egész emberiséggel kötött szövetsége Krisztus által, amelyet szintén vér pecsétel meg, mert a szerződés pecsétje csakis a vér, — a szenvedő Krisztusnak az utolsó vacsora kelyhébe öntött vére.

Az egész Biblia az üdvösségnek ez a története. Azokban a szavakban lehet összefoglalni, amelyekbe Krisztus sűrítette Nikodémus számára éjszakai találkozásukkor. János evangéliuma mondja el ezeket a szavakat: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte" (Jn 3,16). Ez az üdvösség története: „Úgy szerette Isten a világot": a szeretet, az irgalom, a bocsánat története. Mert, ahogyan Szent Pál kiemeli: „szeretett minket, amikor még bűnösök voltunk" (Ef 2,4), ellenségei; szeretett minket, és már akkor fiainak, örököseinek akart; századokon át mint kiskorú fiakat tartott, és várta, hogy elérjük Krisztusban a nagykorúságot, s így elnyerjük Isten gyermekeinek azt a dicsőséges szabadságát, amelyet Krisztus szerzett meg számunkra. Ezért Krisztus testvérünk lett, a mi vérünk folyt ereiben, és mint az Atya egyszülötte, ő lett „elsőszülött a sok testvér között". „Szeretett minket — mondja Pál — és önmagát adta értünk" (Ef 5,2). Ez a Biblia; ez az üdvösség története. Elmondhatjuk, hogy ebben benne van az egész, hogy a Biblia egész

értelme nem más, mint a szeretet mély és egyetemes érzéke. Ennek a szeretetnek az a rendeltetése, hogy beérjen bennünk, amint érett a századokon át, még az emberek fogyatkozásai, nyomorúsága, elpártolása, szétszóródása által is, amint érett egészen Krisztusig.

Azt hiszem, az első tanítás, amelyet a Zsinat a szeretetről ad nekünk, az, hogy újítsuk fel magunkban a bibliai érzéket, a Biblia élvezését. Szeressük, olvassuk, elmélkedjük, mélyítsük el imában és a hit gyakorlásában azt a titokzatos Szót, amely által Isten századokon keresztül párbeszédet folytatott velünk emberekkel, hogy üdvözítsen minket, míg végül nekünk adta megtestesülve örök Szavát, örök Igéjét, hogy legyen számunkra az Ő teljes kinyilatkoztatása, minden egyes szavában, minden egyes tettében, minden magatartásában.

„Aki lát engem, látja az Atyát, mert én és az Atya egy vagyunk" (Jn 14,9.11).

A Bibliának ebből a szeretetéből, érzékéből, élvezetéből, Isten szavának ebből a szenvedélyes és imádó olvasásából, az isteni párbeszédre adott alázatos feleletünkből születik meg a szeretet egyetemes jellege.

2) A szeretet egyetemes jellege: az ökumenizmus követelményei

A szeretetnek ez az egyetemes jellege: ez szerintem a második elem, amelyet kiemelhetünk a zsinati aktákban. „Kiemelhetünk", mondom, mert szeretném mindjárt megállapítani: a Zsinat nem mondott semmi újat, hanem kiemelt sok mindent, amit elfelejtettünk, félretettünk, árnyékban hagytunk, akár a történelem különféle követelményei vagy visszahatásai miatt, akár restségből.

Isten szava örök. Az egyetlen Szó, amelyet Isten kimondott, Krisztus. A Zsinat tehát nem mondhatott semmi újat, legföljebb megerősíthette az örök életnek ezt az egyetlen szavát, mert „ég és föld elmúlnak, de ez a szó el nem múlik" (Mt 24,35); beleállíthatta a mai helyzetbe, szembesíthette az új adottságokkal. Nem mintha ez a Szó újjá lett volna az új helyzetekkel szemben, inkább ő vetett új fényt ezekre a helyzetekre.

A Zsinat egyik nagy hangsúlya pedig éppen ez: a szeretet egyetemes jellegére hívja fel figyelmünket, ezt tárja elmélkedésünk elé, ezt teszi cselekedeteink normájává. Nem új beszéd a Zsinaté, hiszen Pál apostol ismételten állítja: „Krisztus Jézusban nincs sem zsidó, sem görög, sem rabszolga, sem szabad, sem férfi, sem nő" (Gal 3,28); nem mondta ugyan: „sem fehér, sem fekete", de ez is beleértetődik.

Ennek az egyetemes jellegű szeretetnek a Zsinaton megvolt a maga neve. Kezdetben és szorosan vett értelemben ugyan egy bizonyos megjelenési formájának tartották fenn, de előbb az újságírói zsargonban, majd a köznyelvben is könnyen kiszélesedett az értelme. Ez a szó az ökumenizmus. Szerencsés kifejezésnek mondhatjuk, vagy legalábbis abban a szerencsében rész-

sült, hogy a Zsinat vele fejezte ki a szeretetnek ezt az evangéliumi gyökerű egyetemességét: Isten minden embernek Atyja akar lenni, zsidóé és pogányé megkülönböztetés nélkül: a pogányok sem „idegenek és jövevények, hanem fiak" Isten házában (Ef 2,19).

Isten nem akarja, hogy bármi megkülönböztetés legyen az ő családjában, még férfi és nő között sem. A nő fölemelkedése, ami modern vívmánynak látszik, minden bizonnyal a kereszténység igazi gyümölcse.

Mint mondottuk, az „ökumenizmus" szónak eredetileg sajátos értelme volt. De a modern szóhasználatban a szeretetnek azt a nyelvét foglalja össze, amely a Zsinaton konkrét módon is kifejezésre jutott két szabályban. Ki kell emelni ezt a két szabályt, mert itt az egyetemes szeretet gyökerénél járunk. Az első: fölülkerekedés az egoizmuson és individualizmuson, vagyis nemcsak az egyes ember személyes, alanyi önzésén, hanem mindenekfölött a kollektív kaszt-, osztály-, ideológiai, törzsi önzésen. Tehát fölébe kerekedni mindannak, ami megoszt, mert az mindig önzés; méginkább ha kollektív jellegű, mert akkor még rosszabb a személyes önzésnél.

A megoszlás tényezői közé tartozhatnak: a teológia, a történelem, a százados küzdelmek vagy az elkövetett és elviselt igazságtalanságok, a pozitív vagy negatív érzelmek és az életszabállyá vált hagyományok.

Hadd említek meg egy epizódot, amelyet nemrég olvastam (vö. Carretto: Levelek a pusztából): Egy nyolcéves muzulmán gyerek szomorúan jön este haza, nem szól semmit. Az elbeszélés szerzője megkérdezi: „Mit csináltak veled, mit mondtak neked, mi történt?" A gyerek egyszerre sírva fakad. „Miért sírsz?" „Mert te a pokolba jutsz, és én szeretlek." „Én a pokolba jutok?" „Igen" — feleli a gyerek. „Honnan tudod?" „Nagyapa mondta" — viszonozza a kicsi; a muzulmán nagyapa minden szava kétségbevonhatatlan. „Nagyapa azt mondta nekem, hogy minden keresztény a pokolba jut." Amikor elváltak, már a beszélgetés másik résztvevője is sírt.

A szerző hozzáfűz ehhez egy másik személyes emléket: Amikor nyolcéves gyerek voltam, mint az a másik, a harangtorony árnyékában éltem. Egy nap a kis faluba jött valaki, és könyveket osztogatott. Akkor hallottam először ezt a szót: biblia. Egyszerre zaj támad a téren: egy asszony hozzávágja a könyvet az osztogatóhoz; a gyerekek követ vesznek a kezükbe és feléje hajítják; én is kivettem a részem a kődobálásból. És este, a májusi ájtatosságon, a plébános megdícsérte híveit, mert megvédték a hitüket.

Ez hát a Zsinat nyitotta új lap: jussunk túl a lelkünkben minden ilyen hősiesnek magasztalt, hagyományossá vált magatartáson.

A második szabály viszont abban áll, hogy alkossuk újjá azt, ami egyesít bennünket. Annyi ilyesmi van, olyan mély, olyan nagy dolgok! Ebből születtek meg a Zsinat koncentrikus körei, amelyeket a konstitúciók, a dekrétumok, a nyilatkozatok lángjai alkotnak. E körök középpontjában a római katolikus apostoli Anyaszentegyház áll, istentiszteletével — liturgia —, hitével —

isteni kinyilatkoztatás —, szerkezetével — egyházról szóló konstitúció — és tagjaival: a papsággal, a laikusokkal, a szerzetesekkel, Szűz Máriával.

Az egyházról szóló konstitúció után következnek a püspökökről, a szerzetesekről, a papnevelésről stb. szóló határozatok; majd a mi ún. különvált testvéreinkre vonatkozó ökumenikus dekrétum. Ezek: a Rómától különvált tiszteletreméltó keleti egyházak tagjai, és azok a nyugati közösségek, amelyek a XVI. században szakadtak el Rómától.

Ezen a körön áthaladva — amely magában foglalja mindazt, ami egyesít bennünket, és magával hozza a szentségek közös vételéig folytatandó párbeszédet — következik egy másik. Ez azokat az istenhivőket foglalja magában, akik nem hívják segítségül a mi Urunk Jézus Krisztus nevét, Cullmann professzor szavával mondva: a Krisztusban nem hivő istenhivőket. Ez a nemkeresztény vallásokról szóló nyilatkozat: értékeli mindazt, ami ezekben a vallásokban igaz és jó; mindez egyesít velük.

Ezek között a vallások között ott az iszlám is, jóllehet a kereszt és a félhold századokon át küzdött egymással. Ezen is túljutottunk, mert van valami, ami egyesít bennünket: közös atyánk, Ábrahám. Mi hitünk ősatyját tiszteljük benne, „seminarium fidei nostrae", hitünk magvetőjét, a hit szerint Ábrahám törzséből valók vagyunk. És a muzulmánok is tisztelik Ábrahámot, mint Isten barátját, tiszteletben tartják sírját.

Az iszlám, akárcsak mi, hisz egy transzcendens, személyes, kinyilatkoztató Istenben. — Ott van aztán Izrael: mennyi harc folyt Izrael ellen, a gettóba zárt zsidók ellen, az izraelitáknak tulajdonított rituális bűntettek ellen; mennyi a bizalmatlanság irántuk! Pedig mi magunk is Izraelből élünk, mi keresztények nap mint nap olvassuk azokat a szavakat, amelyeket Izrael Isten ihletésére írt le; mi vagyunk „a hit Izraelje", amely a „test szerinti Izraelhez" közeledik.

Izraelből kaptuk a pátriárkákat, a törvényt, magát Krisztust „test szerint", mint Pál mondja. Amikor a szentmiseáldozatot felajánljuk, az első kánon szerint arra kérjük Istent: fogadja el, mint ahogy elfogadta „igaz szolgája, Ábel ajándékát, ősatyánknak, Ábrahámnak áldozatát, és azt a szent és szeplőtelen adományt, amelyet Melkizedek főpap mutatott be." Mi papok a nap minden órájában Izrael szavaival imádkozunk Istenhez. Áldást sem adhatunk anélkül, hogy Izraelre ne emlékeznénk; amikor a pap eljött a házatokba húsvéti áldásra, az őrzőangyalt említette, aki áthaladt Izrael házain.

Mennyi minden egyesít bennünket, amit elfeledtünk, eltemettünk, hogy helyette az egyenetlenség, az ellenkezés, a harc, a gyűlölet, a bizalmatlanság, az állandó összeütközés indokait fürkésszük!

Tehát mindezt le kell győzni, és megkeresni azt, ami minden emberrel egyesít bennünket, akármi is a hite, sőt még akkor is, ha nincs hite . . .

Milyen mérhetetlen fényt sugároz egy olyan társadalomba, mint a mai, a „vallásszabadságról szóló nyilatkozat": senkit sem lehet kényszeríteni bármi

istentiszteleti ténykedésre, ha a lelkiismerete nem diktálja ezt neki. Csodálatos fény ez, elismerése minden emberi lény méltóságának, a lelkiismeret belső szentélye szabadságának!

A szeretet egyetemessége így körről-körre bővült, mindig egyforma ragyogással, mígnem magába foglalja az egész világot, az egész emberiséget: íme a „Gaudium et spes" kezdetű konstitúció — azelőtt „13. szkémának" hívták —, amelyben az Egyház, sőt minden egyes krisztushivő szolidárisnak érzi magát a többi emberrel, megosztja örömeiket és reményeiket, aggodalmaikat, gyötrelmeiket és problémáikat. Ez igazán egyetemes jellegű szeretet! Ez a csodálatos világosság úgy fogja fenntartani a történelemben és a századok során a II. Vatikáni Zsinatot, mint egy világítótornyot, amelyet egy adott pillanatban a Gondviselés gyújtott meg a világban, akkor, amikor annyi árnyék, önző harcok megannyi árnya nehezedett rá.

Az egyetemes szeretetnek ezt a világítótornyát nem szabad összetéveszteni a hamis irenizmussal, vagyis a megalkuvó engedményekkel, egészen addig, hogy megkülönböztetés nélkül összekeverjük az igazat a hamissal. Hanem magának az igazságnak állítása ez szeretetben (veritatem facientes in caritate), vagyis a másik ember véleményének tiszteletben tartásával. E világítótornyon fölépülhet, kigyúlhat, szórhatja fényét a szeretet lángja, mindenféle irenizmus vagy szinkretizmus veszedelme nélkül, ami a szeretet elárulása lenne. Megvan viszont — a „Gaudium et spes" konstitúcióval szólva — az „okos, de nyílt párbeszéd", hogy a bármilyen hitű vagy akár nem hivő emberekkel együtt építsük a földi várost.

Igazán az egyetemes igazságot tárja így elénk a Zsinat ragyogó világossággal, a legvigasztalóbb módon!

Egy másik jegy, amely még beljebb vezet a szeretet jellegébe úgy, amint a Zsinat látta, a katolicitás mély érzéke. Szándékosan mondtam „mélyet", hogy ne „újat" mondjak, bár van valami újság ebben a közvetlen múlthoz viszonyítva. De semmi esetre sem teljesen új, csak felújult: mert a katolicitás iránti igazi érzék feledésbe merült, elhomályosult, és most újból napfényre került. Egy kicsit zavarossá vált ugyanis azzal, hogy a nyugatra korlátoztuk, a Földközi-tenger vidékére, kifejezetten görög jellegű szellemi, vagy kifejezetten római jogi kategóriákra.

Bizonyos, hogy Isten gondviselése folytán a katolicizmus bölcsője a Földközi-tenger medencéjében ringott, ehhez fűződnek első kapcsolatai, első fejlődése, ezen a vidéken pedig a görög-római világ jellegzetes filozófiai és jogi elgondolást hozott létre. Ez tagadhatatlan történeti tény. De amint akkor az Evangélium találkozott a görög gondolattal, amint akkor az Egyház találkozott a római „ius"-szal, úgy találkozik Evangélium és Egyház mindenkor az emberiség lelkiségével, mindenütt, minden nemzet, minden nép, minden faj, minden nemzetség, minden törzs, minden hagyomány körében.

Mindenekelőtt pedig az Egyház megérezte, hogy belső határai nem esnek egybe külső határaival. Az Egyháznak megvannak a maga igen világos külső

határai: ezek alkotják azt az oldalát, amelynél fogva látható társaság, bár nem minden eleme látható. Ezért azután látható határai nem mindig esnek egybe a láthatatlanokkal: vannak, akik lelkileg az Egyházhoz tartoznak, de nem tartoznak hozzá a látható társasághoz.

Ez a tanítás olyan régi, mint maga az Egyház. Mégis az Egyház ma még élénkebben érzi a missziós sürgetést, hogy mindenkinek hirdesse Krisztust, mert — mint Szent Péter mondotta pünkösd másnapján — „nem adatott más név az ég alatt az embereknek /Krisztus nevén kívül/, amelyben üdvözülhetnénk" (Csel 4,12).

Az Egyház azt a parancsot kapta, hogy „tanítson minden népet", és elvigye az evangéliumot minden teremtménynek (Mt 15,15). Érzi, mennyire szükség van arra, hogy a nyájon kívül maradt juhok is odajöjjenek, hogy „egy nyáj legyen egy pásztor alatt" (Jn 10,16).

Szükségszerű, szinte parancsjellegű sürgetés tehát ez, s azért az Egyház nem mondhat le a missziós vágyról.

De akkor mi az, amit a katolicitásnak ez a hiteles érzéke, ez a missziós szellem kizár?

Mindenekelőtt kizár minden külső prozelitizmust, akármilyen történelmi alakban jelent is meg az elmúlt századokban. Az Egyháznak tehát nincs semmi uralkodási szándéka, nem akar semmiféle hatalmi csoportot alkotni, akár többségben, akár kisebbségben vannak egy országban a katolikusok; az Egyház nem akar semmi kiváltságot, és mindenekfölött energikusan szabadulni kíván a kolonializmus minden gyanújától s következésképpen a nacionalizmus minden formájától.

Sajnos a missziók olykor ebbe a gyanúba keveredtek; és a misszionáriusok, talán öntudatlanul, a legnagyobb nemeslelkűség mellett is hozzájárultak ennek a gyanúnak a fölmerüléséhez.

Az európai művészetet elvitték olyan vidékekre, amelyeknek művészete évezredekkel előzte meg a mienk kialakulását; exportálták irodalmunkat, nyelveinket, jogunkat, kultúránkat, gondolkodásmódunkat, liturgiánkat; mindez a nyugatiasítás, s így a gyarmatosítás eszközének tűnt, és olykor forradalmat váltott ki maga ellen.

Most az Egyház egyedül Krisztust akarja megvinni, hiszen egyedül Krisztus az üdvösség — olyan Krisztust, aki se nem nyugati, se nem keleti, se nem görög, se nem barbár, se nem szkíta; azt a Krisztust, aki mindenben minden, és ezért tiszteletet parancsol minden iránt, ami a hagyományokban, a kultúrában, a művészetben, az irodalomban, a történelemben, a zenében emberien igaz.

Mindazt, ami emberileg jó, igaz vagy elfogadható — akár nyugati, akár keleti — kereszténnyé lehet tenni, meg kell keresztelni: fölveszi a keresztséget a fehér ember, fölveszi a néger, fölveszi a sárgabőrű, és ezzel együtt

az indiai, a kínai, az óceániai, az afrikai kultúra is. Tehát a nyugati formák semmiféle kényszere nem igazolható többé.

Innen származik a liturgia hajlékonysága, amint ezt a liturgikus konstitúció kijelenti: okosan alkalmazható a helyi viszonyokhoz, miután ezt a helyi egyházi hatóság kikísérletezte, és a központi egyházi hatóság jóváhagyta és engedélyezte. A papság magáévá teszi egy civilizáció, egy hagyomány, egy törzs jellegzetes helyi megnyilvánulásait — pl. mi egy bizonyos módon siratjuk el a halottat, másutt ez másképpen történik; nálunk a gyász színe a fekete, másutt a fehér.

Mi esetleg képtelenek volnánk megérteni valamit, mások számára ugyanez természetes, és magában véve semmi rossz sincs benne, sőt magától értetődő és emberi, következésképpen keresztény is lehet. És kivéve azt, amit Krisztus változhatatlanul elrendelt, mindaz, ami egy tiszteletreméltó hagyományban, egy ősrégi kultúrában, egy a mienktől különböző, de igazi művészetben nyitott érték a kereszténység számára, a kulturális pluralizmus elvének erejében elfogadható. Hiszen ki mondaná, hogy Görögország filozófiai kultúrája szükségszerű alapja az emberiség egész gondolkodásának, és ne lehetnének más, ugyanilyen tiszteletreméltó kulturális erek!

Ez a hiteles katolicitás: lehetővé teszi éppen ezt az alapvető, egyetemes szeretetet, és az mindnyájunknak a testvériség érzését adja abban az emberiségben, amelyet Isten teremtett, Krisztus megváltott, majd pedig az egész világon szétszóródva különféleképpen alakult, különböző nyelveken beszél, különböző kifejezési formákat teremt, különböző hagyományokat és kultúrákat hoz létre.

És mégis ugyanaz az emberiség ez, amelyet Isten teremtett, egyedül Krisztus váltott meg, amelyben nincsen zsidó, sem pogány, sem görög, sem barbár, sem szkíta, sem rabszolga, sem szabad, sem férfi, sem nő.

3) A közösség iránti érzék: „koinonia" és „diakonia"

A Zsinatnak még egy másik pontja is a szeretetre vonatkozik: ti. a közösségnek az az érzéke, amelyet részben mi hívők vagy gyakorló keresztények is elvesztettünk.

Amikor tizenkét évvel ezelőtt közzétettem egy misedirektóriumot, s kezdtem beszélni „Isten népének gyülekezetéről" és terjeszteni az ilyen utasításokat: „a gyülekezet feláll, a gyülekezet leül" stb., akkor az újságokból, levelekből a tiltakozás egész kórusa hangzott fel: „a gyülekezet? mi ez? hát azért megyünk templomba, hogy gyülekezzünk? hiszen ez kommunizmus, szocializmus, ez nem katolicizmus!"

Az individualizmus az a szú, amely a reneszánsz óta az élet minden valóságát megrágta: Descartes-tól, aki az igazságot csakis önmagában keresi, Leibniz ajtó és ablak nélküli monádjaiig, a féktelen szubjektivizmustól az istentagadó egzisztencializmusig . . .

Megjelent magában a vallásban („cuius regio, eius religio"), majd a közgazdaságban, a politikában, az ájtatossági gyakorlatokban, egészen bizonyos jellegzetes megnyilvánulásokig: „nem lehet már imádkozni: most mindenki beszél, mindenki felel!"

Belopózott magába az Oltáriszentség vételébe is, amelyet néha utilitarisztikus értelemben fognak fel: „Krisztus, egészen az enyém vagy, jaj annak, aki hozzád nyúl, vagy elvesz tőlem!"

A Zsinat ezzel szemben a közösség érzékét sürgeti. A „Presbyterorum Ordinis" dekrétumban van egy nagyszerű cikkely: „A lelkipásztor feladata nem szorítkozik a hívekkel való egyéni törődésre, hanem kiterjed az igazi keresztény közösség kialakítására is. A közösségi érzés helyes kibontakozásához hozzátartozik, hogy necsak a helyi egyházközséget fogja át, hanem kiterjedjen az egész egyházra" (n.6). Úgy kell ápolni a közösség érzékét, amint az egyházról szóló konstitúció, a „Lumen Gentium", nyomban az elején bemutatja. Csodálatos a második fejezete „Isten népéről", amellyé váltunk, vagy a gyakori liturgikus kifejezés szerint „Isten családjáról" (familia Dei). Ő az Atya, mi pedig a gyermekei; közösségünk papságra, szerzetesekre, világiakra tagolódik, de az egészet egyesíti hivatásunk: az életszentség, amely felé mindannyian törekszünk; eszközeink különbözők, de közös a célunk: az, hogy visszatükrözzük az Atyának és az ő egyszülött Fiának, Jézus Krisztusnak szépségét.

Ebben az egységes családban különbözők a hivatások, különbözők a feladatok, különbözők a szervezetek, de a szeretet tökéletes köteléke egy és ugyanaz az egész családban.

Ha most visszagondolunk a püspöki kollégiumra vonatkozó tanítás viszontagságos sorsára, világosan kitűnik, hogy e tanítás alapvető fogalma, sarkköve éppen a közösség: minden püspöknek át kell éreznie az egész Egyház szükségeit, a többi egyház gondját is.

Lehet-e szebb, mint ha egy püspök ráeszmél, hogy túl a saját egyházmegyéjén, amelynek élére állították, ott az egész világ, és Krisztus ebbe a világba küldötte apostolait, hogy „hirdessék az evangéliumot minden teremtménynek"; a világnak, valamennyi egyháznak egyetlen szükséglete, egyetlen igénye, semmi nélkülözése, semmi veszedelme, semmi fájdalma, semmi aggodalma nem idegen tőlem; és ha talán idegen is volna, és nem tudnék mindenkinek segítségére sietni, még akkor is tudok imádkozni és szenvedni!

A „papi szolgálatról és életről" szóló dekrétum idézett cikkelyében van egy mondat, amelyet latinul akarok idézni: „Nulla tamen christiana communitas haberi potest, nisi radicem cardinemque habeat in Sanctissimae Eucharistiae celebratione a qua ergo omnis educatio ad spiritum communitatis incipienda est." Vagyis: „A keresztény közösség azonban csak úgy épülhet fel, ha alapja és sarkköve a szent Eucharisztia ünneplése; tehát innen kell kiindulnia minden közösségi szellemre vonatkozó nevelésnek."

Roppant állítás ez, főként pedig konkrét, és nem hagy helyet semmi kétségnek, hogyan kell megszervezni egy keresztény közösséget. Ha tehát az embereket erre a szereteten alapuló közösségi érzékre akarjuk nevelni, akkor a szentmiséből kell kiindulnunk. Olvassuk el az Apostolok Cselekedeteinek első fejezeteit (Csel 2,42), és azt találjuk, hogy az első keresztény közösség, amely még át volt hevülve Pünkösd tüzétől, és még az apostolok és Jézus Anyja, Mária körül egyesült, megtörte a kenyeret, vagyis eucharisztiát ünnepelt. Ennek az aktusnak legelső neve nem is „Eucharisztia" volt, vagy „mise", hanem így emlegették: „megtörni az Eucharisztiát", vagy egyszerűen „megtörés", „megtört kenyér", „kenyértörés".

Úgy látták ezt, mint közösségi ténykedést, a család ténykedését. Az Atyának egyetlen kenyere van: ez az ő verejtéke, az ő vére, és ezt szétosztja minden gyermeke között, akik egymás közt testvérek, hogy mindnyájan ugyanazt a kenyeret egyék, az ő Fiának testét és vérét: „egy test vagyunk valamennyien, akik ezzel az egy kenyérrel táplálkozunk" (1Kor 10,17).

Ez a közösségi érzés nemcsak Krisztussal kapcsol össze, hanem egymás között is, hiszen „Krisztus vérrokonai" leszünk, amint Jeruzsálemi Szent Cirill mondta (Catecheses Myst. 22, IV. PG 33, 1097), mert magának Krisztusnak vére kering mindannyiunkban.

A testvériségnek ez az érzése, amely egyesít bennünket Istenatyánk asztala körül, ez hozta létre nyomban az első keresztény közösségekben a közös asztalt: mindenki odavitte azt, amije volt, hogy egyék a szegény is, a gazdag is.

Szent Lukács két tényt közöl velünk: az első az, hogy a jeruzsálemi keresztények „egy szív, egy lélek voltak", a másik pedig szociológiai jellegű: „nem akadt köztük szűkölködő" (Csel 4,32.34).

Így születik meg az Eucharisztiából a közösségi érzék, és elvezérel arra, amit a Zsinat több ízben idézett: a „koinonia"-ra, vagyis a javak közösségére, ahogyan megtaláljuk már a Didachéban, „a 12 apostol hirdette jézusi tanításban": „Ha közösen van részünk az égi javakban (vagyis az Eucharisztia égi kenyerében), hogyne osztanánk meg a nélkülözőkkel a földi javakat is?" (Didaché IV, 8). Logikus következtetés volt ez a jeruzsálemi közösségben, és megfelelt Szent Pál tanításának is: „Nem azt mondom, hogy tegyétek szegénnyé magatokat, hogy másokat meggazdagítsatok, hanem hogy egyenlőség legyen" (2Kor 8,14).

Ezt csinálta Szent Márton: ha levette volna a köpenyét és a szegénynek adta volna, akkor egy másik szegény állt volna ott köpeny nélkül; de ő kettévágta, és így egyenlőség keletkezett!

A „koinonia" képe ez, vagyis a javaknak azé a közösségéé, amelyet mi nehezen fogadunk el, mert hozzászoktunk, hogy azt mondjuk: „Az én kenyerem az enyém; az én házam az enyém; az én köpenyem az enyém, nem a másé!"

Tudjuk, hogy vannak közösségek és vannak nemzetek, amelyek éhenhalnak; de gyakran azzal vigasztaljuk magunkat: „Mit tehetek én, gondoljanak vele mások!" A Zsinat álláspontja egész biztosan nem ez!

A „Gaudium et spes" konstitúció tehát elénk tárta a problémát. Kifejezései talán keménynek tűnnek, de egyedül tudják megoldani az emberiség életét; máskülönben nem lesz más, mint állandó háború. Vagy megértjük ezt az alapvető szükséget, ezt a természeti igazságot: „Isten a javakat minden ember számára teremtette", vagy arra ítéljük magunkat, hogy soha sem oldjuk meg a béke kérdését!

A gazdasági és társadalmi problémákon túl a kultúra problémája is elénk tárul: föl kell emelni az elmaradott népeket, és minden embernek kielégítő művelődést kell biztosítani.

Nem elég enni adni, mert az embernek kulturális igénye is van, mert az ember nem puszta gyomor, hanem értelem is. Bűntény lenne, ha tagadnánk a kultúrát!

Már most: mi legyen egy keresztény az emberi harcok következményei és a súlyos problémák színe előtt? Mi a rendeltetésünk nekünk, akik törpe kisebbsége vagyunk a négy milliárd felé tartó emberiségnek?

Az, amit Jézus mondott nekünk: „kovász, amely megkeleszti a tésztát, só, világosság" (Mt 12,33); az, amit az Egyház követel a szegénység szellemére való felszólításával, hogy így a keresztények kovász, világosság és só lehessenek egy önző világban, amely megoldhatatlanságig fokozza a problémákat, pedig a javak közösségének értelmében meg lehetne oldani őket.

A Zsinat sürgette érzék a szegénység iránt nem csupán előfeltétele annak, hogy kovász és só lehessünk e világon, hogy megteremtsünk egy bizonyos egyenlőséget és a javak igazságosabb elosztását, hanem azt mondanám: még ennél is előbb a keresztény ember Krisztushoz való hasonulásáról van itt szó. Hiszen a kereszténynek sajátos kötelessége az, hogy hasonlóvá váljék Hozzá, aki a szegénységet választotta és szerette.

Szóljunk végül egy utolsó vonásról, amelyet a Zsinat kiemelt. A szegénység iránti érzék, a szegénységre vonatkozó tanítás nincs külön fejezetben kifejtve, inkább elszórtan található a zsinati dokumentumokban. Ugyanígy áll a dolog a „diakonia", a szolgálat tanításával is.

Egy kissé elveszítettük a szolgálatnak ezt a érzékét, engedve a triumfalizmus bizonyos kultuszának — De Smet bruges-i püspök alkalmazta először ezt a szerencsés kifejezést —, ennek a néha kicsit hűbéri örökségnek! Pedig a keresztény felfogás, amelyet az Egyház annyiszor hangoztatott, az, hogy szolgálni születtünk, és a szolgálatnak ezen a hierarchikus lépcsőjén a kereszténynél is előbb áll a pap; a papnál is előbb a püspök; végül pedig „Isten szolgáinak szolgája", a pápa.

A szolgálatnak ez az érzéke minden bizonnyal nem új, hiszen Jézus ismételten azt állítja az evangéliumban önmagáról: „Az Emberfia nem azért jött,

hogy kiszolgáltassa magát, hanem hogy szolgáljon; a népek fejedelmei uralkodnak rajtuk, és a nagyok hatalmaskodnak felettük, de köztetek ne így legyen: ha valaki köztetek első akar lenni, szolgálja a többit" (Mt 20,28.26-27).

A szolgálat, mindenekfölött a kölcsönös szolgálat, javaknak és ténykedéseknek kölcsönös kiegészülése. Isten ugyanis különféle adományokat adott nekünk: értelmet, egészséget, fizikai és lelki erőket, anyagi eszközöket, szakértelmet, éppen azért, hogy kölcsönösen kiegészítsük egymást, és kölcsönösen szolgáljunk egymásnak. Azonkívül mélyen kereszténnyé és természetfölöttivé teszi a tekintély értelmét: „non dominantes in cleris", vagyis nem keresve a papságban az uralkodást, mint Szent Péter mondja (1Pét 5,3).

Ez a szolgálat iránti érzék a zsinati dokumentumok egész körében ott van, egészen a „Gaudium et spes" konstitúcióig, amely mindenkinek kötelességévé teszi, hogy az emberiség szolgálatára szentelje magát, és ne legyen más becsvágya, mint annak szolgálata.

Példaképe a nagy Minta: Krisztus, aki az emberiség igazi nagy „diákonusa", mert egész küldetése szolgálatra szól: azért születik, hogy szolgáljon, azért tesz csodákat, hogy szolgáljon, meghal, hogy szolgáljon bennünket, feltámad értünk, hogy megigazulást adjon (Róm 4,25), fölmegy a mennybe, hogy szolgáljon minket, és elvezessen oda.

A paradicsomban is szolgálni fog nekünk, ő lesz a mi nagy „Diákonusunk", amint maga mondotta egy megdöbbentő példabeszédben: „Boldogok azok a szolgák, akiket uruk megérkeztekor ébren talál. Igazán mondom nektek, felövezi magát, asztalhoz ülteti őket, és megy, hogy kiszolgálja őket" (Lk 12,37).

Az Egyháznak és a kereszténynek tehát Krisztusról kell példát vennie, és így az emberiség szolgálatára állnia.

Ezek a szempontok a maguk hiányosságában is elegek ahhoz, hogy belesejtsünk: milyen „szélességet és hosszúságot, magasságot és mélységet" (Ef. 3,18) ér el a szeretet tana a II. Vatikáni Ökumenikus Zsinat tanításában.

Eredeti: La carità alla luce della dottrina conciliare. Favero Editore, Vicenza, 1966.

Kollár Ferenc

GONDOLATOK A TÖKÉLETES SZERETETRŐL

A mai időkben szenvedéllyé vált mindent megkérdőjelezni. Ennek a kérdésfelvetésnek van árnyéka és van fénye. A fénye abban jelentkezik, hogy a jó Isten veti föl bennünk a kérdéseket, hogy azokra imádkozva válaszoljunk. De a kérdőjelnek árnyéka is van: ha a zaklató kérdéseknek konzervatív tila-

lomfát állítunk útjába, vagy hencegő, cinikus, fölényes kétkedéssel mérgezzük meg Isten felhívását, akkor az Istennek hozzánk intézett kérdése átokká fajul, és — mint egykor Jézus korának főpapjaiban, írástudóiban — romlásunkra szolgál.

A II. Vatikáni Zsinat után, amikor a lelkiség a világ felé fordulás jegyében alakult, sokan fölvetették a kérdést: mi a tökéletességre törekvésnek s az erre alakult közösségeknek az értelme? A Zsinat egyszerűen és világosan, de nagyon is általánosan válaszolt, megállapítva, hogy egyetlen értelme van Krisztust követő életünknek: a tökéletes szeretetre kell törekednünk.

Mi a szeretet?

De mivel a szeretetről már annyit beszéltünk és annyiszor rá is cáfoltunk, hogy ennek alig van hitele, azért fel kell újítani, újjá kell teremteni ezt az ősfogalmat. Hiszen Isten maga a szeretet, már pedig nekünk az ő életét kell élnünk és megjelenítenünk a földön.

A szeretet az Istentől a világba beépített dinamikus hatalom, amely arra késztet, hogy minden lény szabadon adjon a magáéból a másik létezőnek (mert ami benne van, az jó, és azt tovább kell adni, szét kell árasztani), hogy az is jobb, gazdagabb legyen, az lehessen, aminek az Úristen szánta (és nem az, amivé én akarom tenni). Azt adjuk neki, ami „convenit", megfelel, „jól jön neki", ami segíti kibontakozni istenadta képességeit és megteremni gyümölcsét.

Mivel Isten maga a szeretet, a belőle eredő szeretet folyama járja át az egész világot és különösen az emberiséget: rajtunk keresztül teremt, gondoskodik, szervez, vezet és közöl igazságokat az Úristen. Mi nem teszünk mást, csak rendelkezésére bocsátjuk ennek a végtelenül szerető hatalomnak szívünket, kezünket, szavunkat, gépeinket, tudásunkat, otthonunkat, testünket . . .

Aki tehát szeret, az olyan, mint az Isten. Ahol él a szeretet és jóság, ott az Úristen, és ott van már kicsit a mennyország is. Még ha valakiben nincs is tudatos hit, de önzetlenül szeret, akkor már az Isten Lelke tevékenykedik benne. Aki viszont gyűlöl, az gyilkos. Aki haragszik, az eltömte az éltető vizet árasztó csatornákat. Aki közönyös, vagy ahogy mondják, akit a másik sorsa „nem érdekel", az éveken át bomladozó lelki hulla. Mert az él igazán és az éltet, aki szeret. Aki nem tud szeretni, az törpe, abnormis — az az igazi istentagadó.

Ez a dinamikus hatalom lüktet az egész világban: testek és vegyületek vonzzák (vagy taszítják) egymást, a nap adja energiáját a földnek, a föld adja magát a növénynek, a növény adja magát az állatnak, az állatok egymást szeretve szaporodnak, és adják magukat az ember hasznára. Világunkra az jellemző, hogy Isten mindenütt organizmusokat teremt, amelyben a legkisebb sejttől egészen az egészséges társadalomig egyik tagnak adnia kell magát a másiknak, hogy az éljen és növekedjék. Így is mondhatnánk: szere-

tetre teremtette Isten a világot, egymásnak való önátadásra szánta az egyes részeket. Ez a kölcsönös önátadás a normális és törvényes életforma az élet minden birodalmában.

Szeretni tehát annyit jelent: elfogadom, vállalom és megvalósítom az egész világmindenségben uralkodó isteni törvényt. Az emberben, a „teremtés koronájában" és élretörő „nyílvesszőjében" (Teilhard de Chardin) kell beteljesednie a mindenség törvényének. Ez az a hatalmas erő, amely gyümölcstermésre, építésre, szervezésre, munkára, életadásra késztet, mégpedig nekünk juttatott saját karizmánkból, egyéni testi és szellemi adottságainkból, gazdagságunkból, hogy mások éljenek, jobban éljenek, boldogok legyenek, és egyéniségük teljesebb legyen. Ez az emberiség éltető vérkeringése, amelynek lüktető középpontja az isteni Szív: szeretettel magához vonz mindent, mint a szívünk az elhasznált vért, hogy felfrissítve továbbárassza minden taghoz, minden erecskébe. Áldott életfolyamat, amely magából az örök forrásból áramlik belénk, szabad, mint minden kegyelem, soha ki nem érdemelhető, anyagiakkal soha meg nem fizethető.

A szeretet az igazságosság szigorú mércéje szerint „bolondság, esztelenség"; de az egész életet tekintve ez az igazi életfenntartó tevékenység. Nélküle kihűlne bolygónkon az élet. Innen ered, hogy egy jól fizető, technikailag jól felkészült társadalomban is bekövetkezhet a szellemi és lelki halál, ha kihűl az önkifosztó önátadás „szent bolondsága", amint azt a mi „józan" keresztény polgári családjainkban máris tapasztaljuk: fogynak, néptelenednek, bomlanak, bezárkóznak, mert rettegnek az önátadás keresztjétől.

Hogyan működik a szeretet világtörvénye?

Ha nem akarunk holdkóros ábrándozók lenni, akkor előbb minden szeretet alapmintáját: az önszeretetet kell tanulmányoznunk és abból kiindulnunk.

Szeretni magamat ennyit jelent: kibontom és megvalósítom a bennem szunnyadó képességeket, tehát keresem a magam dicsőségét, érvényesülését, gazdagodását, boldogságát, alkotó erőmnek kitárulását, életemnek gyümölcsét, szellemi képességeim megvalósulását. Lehet ez az önszeretet zavaros és zsarnoki, és lehet rendezett, de olyan ősdinamizmus, amelyet az Úristen minden ember szívébe kiárasztott.

De szeresd embertársaidat is, mint tenmagadat — tehát ezt az ős- és alapdinamizmust kell az igazságosság alapján átvinni a másik emberre is: amit akartok, hogy nektek cselekedjenek, ti is tegyétek meg másokkal; amit nem akartok, hogy nektek cselekedjenek, ti se tegyétek meg másokkal. Ha magában marad ez az önszeretet, önmérgezést okoz; de adni másoknak is belső dicsőségünkből és gazdagságunkból, ez az élet legnagyobb öröme, mert erre késztet az Istenből áradó dinamizmus: add át magadat, adj a tiédből, gazdagodjál, növekedjél meg másokban, bontakozzál ki másokban.

Ennek a kifelé-áramlásnak hármas erőösszetétele van:

1. Meleg vonzódás valami vagy valaki iránt (avagy félelem az elvesztésétől), mert az nekem jó. Így kezdi a gyermek az életét: gyűjti magába az élelmet, az élményeket, hogy gyarapodjék; később gyűjti magának az ember a pénzt, a dicsőséget, a kedvelt tárgyakat, a gyermeket, a partnert, az élettársat, mert boldoggá teszi. Ebben a szeretetben még eléggé uralkodó az önszeretet, de mégis döntő erő, mert a személyiség nagyobb akar lenni, kilép önmagából, és a világ felé i s fordul.

2. Szabadabban áramlik a szeretet dinamizmusa, amikor már nem annyira az én érdekem számít, hanem egy jónak — legyen az személy vagy tárgy — a megvalósulását keresem, és azért adok a magam kincseiből, értékeiből, sokszor áldozat árán is, mert azon a „jó" személyen vagy tárgyon isteni „szimattal" megsejtem az isteni fényt, a szépséget, kedvességet, igazságot, bölcsességet, rendet. Ha az előbbi szeretetet nevezhetjük centripetális erőnek, akkor ezt már centrifugálisnak mondhatjuk, mert kifelé, más felé irányul.

3. Mivel testből és lélekből áll az ember, valahol a két szeretet között kell keresnünk a hidat, a szeretetnek megtestesítő hatalmát. Az ember nem elégszik meg a puszta vággyal, a szellemi vonzódással és jóakarattal, hanem azt meg is akarja testesíteni. Ez a tárgyi szeretet valamit realizálni akar, azért, mert kedve van hozzá; pl. szeret jó ételt készíteni, verset írni, házat építeni, pozíciókat elérni, könyvet írni, kertet művelni, rádiót szerkeszteni, sportolni, zenét hallgatni, tudományt művelni, varrni stb. — ki tudja felsorolni az emberi hajlamok ezerféleségét? De mindebben föl lehet fedeznünk az istenhasonlóság „ősösztönét", dinamizmusát. Az ember ugyanis szívében hordja Alkotójának teremtő, hódító és megmunkáló erejét, szerelmét, küldését, és ezt be is akarja teljesíteni.

Lehetséges, hogy az alkotás teljesen az önszeretet szűk világában marad, vagyis élvezem az extázisát, ki akarom magamat élni, kedvenc foglalkozásomat úzni, szórakozni, magam dicsőségét megmutatni, hasznomat keresni stb. Ez azonban belefullad a hiábavalóság mocsarába, ha nem tud ezáltal mások javára is szolgálni, és nem tud Isten akaratába belesimulni (vö. az első főparanccsal!).

Az egészséges élet és társadalom már maga is eggyé szervezi a tárgyi és személyi szeretetet. Aki szeret főzni, szeret etetni is; aki szeret rádiót szerelni, igyekszik abból jövedelmet szerezni és családját eltartani. A társadalom a munkakedvet lehetőleg a maga hasznára fordítja: aki szeret varrni, az legyen szabó; aki szervezni tud, szervezze a gazdasági életet; aki szerelmese a tudománynak, az használjon pl. a betegeknek, diákoknak, s.i.t.

Az élet jelenségeit ne analizáljuk túlságosan, mert elvesztik szépségüket, bensőségüket. Az arc mosolyát, a gyermekszemek szépségét, a munkaszeretetet nem lehet tovább boncolgatni, hanem egyszerűen el kell fogad-

nunk, és benne meglátnunk az Istentől eredő dinamizmust, amely áthatja az egész mindenséget: a társadalmat, a családot, a munkát, a tudományt. Ez a hatalmas erő sokféle nevet kaphat: bajtársiasság a küzdelemben, jóság a ridegségben, munkaszeretet az alkotásban, kollegialitás a munkában, szolidaritás az együttműködésben, szolgálatkészség a rászorulóval szemben, szerelem a férfi és nő között, odaadás az erőtlen javára, a szív zsenialitása egymás megismerésében, elkötelezettség a társadalommal szemben, sugárzó egyéniség, melegszívű és megértő lélek, „jó ember" (ahogy mondani szokták) stb. A név sokféle, de a dinamizmus egy: Isten szíve lüktet benne. Ezért aki szeret, abban Isten él, és szeretete tökéletes lesz benne (vö. 1Jn 4,12), és aki a szeretetben él, az Istenben él, és az Isten őbenne (4,16).

Így növünk bele a teremtő Atya alkotó, gondviselő munkájába, amíg ő „megpihen" szent szabbatjában. Így leszünk Jézus munkatársai azáltal, hogy részt veszünk a világ megváltásában a bűntől és a bűn következményeitől; így leszünk a Szentlélek munkatársai, akik szeretetben közösséget szerveznek, felelősséget ébresztenek, ajándékokat osztogatnak a közösség javára: Jézus lelke egymás nyelvét megértőkké tesz minket, békére késztet, igazságot sugall, áldozatosságra nevel — vagyis beteljesíti Krisztus művét. Sok elvont magyarázat helyett így kell megélnünk a Szentháromság tanát a szeretet tökéletes egységében és a tulajdonítás szerinti megkülönböztetésben. A Szentháromság titkát megérteni sohasem tudjuk, de élni és dinamizmusába belekapcsolódni, azt már a földön is gyakorolhatjuk.

Ha tehát a középkor szigorú stílusában akarnánk elítélni a szeretet körüli eretnekségeket, akkor így fogalmazhatnánk meg a régi átkokat:

— Átkozott, aki csak magának él.
— Átkozott, aki nem akar adni másoknak a magáéból.
— Átkozott, aki azt akarja, hogy a másik olyan legyen, mint amilyennek ő maga akarja, és nem olyan, amilyennek az Úristen szánta.
— Átkozott, aki a benne szunnyadó karizmákat nem értékesíti a közösség javára.
— Átkozott a gyümölcstelen, a meg nem bocsátó, mert elzárja, mint a vérrög, az éltető vérkeringést.

Aki pedig a lélektan nyelvén akarja a régi átkokat újrafogalmazni, imígyen szólhat:

— Abnormis ember az, aki nem tud szeretni áldozatosan.
— Rákos daganat a társadalomban, aki csak magának él.
— Perverz, aki még a szeretetben is csak magát keresi, és nem azt, ami a másiknak jó.
— Fogyatékos, aki nem úgy szeret, mint ahogy Isten szeret Jézus Krisztusban.
— Nyomorék, aki nem tud kilépni önmagából, és nem tud valamit „létrehozni", valami gyümölcsöt megteremni, valami jót megtestesíteni, legyen bármekkora tudása, vagy vagyona és méltósága.

Vajon ezeknek az éles megfogalmazásoknak fényében mindig kielégítőnek látjuk-e Isten bárhol lakó, bármilyen korú, nemzetiségű, képzettségű, vérmérsékletű szolgáinak életét? Mondhatjuk-e, hogy kitűnő volt a törekvésük, vagy a bizonyítványukba csak annyit írhatunk bele: elégséges, avagy elégtelen? Ha ma megfogytak a hivatások, vajon nem az-e az oka, hogy Isten követei nyomorékok, törpék, a szeretet szempontjából fogyatékosok, abnormi-

sak lettek? Tudásunk, vagyonunk nem lett-e perverz azáltal, hogy magunk dicsőségére pazaroltuk és nem mások javára . . . ?

Kemény szavak? Lehet. De az a kérdés: igazak-e?

A szeretet kibontakozása

1. A szeretet első jele: az önző lélek, az individuum, az „ens rationabile in se consistens" (a magában álló értelmes lény) kinyílik, mint a virág, mint az anyaméh a behatoló sejt előtt, mint a börtöncella ajtaja; a lélek kilép mások felé, és befogad mást is lelkének szentélyébe, úgy, ahogy a virág kelyhe befogadja a másik virág porát, az egyik sejt elfogadja a másikat, és egyszerre megindul az élet: mindkettő növekszik, egymást megtermékenyíti. A szeretet nem más, mint „conceptio", foganás, befogadás és adás, nyomában sarjad az élet.

Isten is kitárta belső dicsőségét az anyagban, és így telt meg a világ az ő szépségével és ragyogásával. Az Atya is közölte az emberiséggel örök Igéjét, és új teremtmények születtek; kiárasztotta Lelkét a világra, és megújult a föld színe.

Ne gondoljuk, hogy ez a megjegyzés felesleges és banális. Sok pap és szerzetes még nem jutott el a kinyílásig és befogadásig: terméketlen, rideg, önmagának él. A házasembert kitépi magányából a szerelem, az asszony követelése, a gyerek sírása, az üzemben pedig a fegyelem és egymásrautaltság. A „főtisztelendő urakat" viszont nem lendíti ki magukból sem az élet posztulátuma, sem a szabad szeretet. Ezért maradt sok szerzetes és pap agglegény, szikár és érzelem nélküli rideg vénlány, savanyú szent, rigolyás jámbor, aki úgy védekezik a befogadás és kinyílás ellen, hogy pesszimistán mindenkit elítél, kizár, távol tart.

2. A szeretet második jele a figyelmes keresés. Amit szeretek, azt keresem és fölfedezem, észreveszem. Amihez vonzódom, azt figyelem, feléje törekszem. A szerető lélek mint egy radarkészülék pásztázza a világot: mit adhatok, hol tudnám könnyebbé tenni mások életét, hol kell könnyeket letörölnöm, kiket hoz elém a Gondviselés, hogy lehet vidámabbá és gazdagabbá tenni mások életét. Egy édesanya ebben a figyelmes keresésben él, — és boldog.

Isten is így szeret minket. Enged szabadon cselekedni, de mindig „jobbomon áll", velem van, kész segíteni, tudja, mire van szükségem. Jézus is azt kérdi a betegtől: mit akarsz, hogy veled cselekedjem? És aki elveszett, keresi, mint az eltévedt bárányt, az elgurult drachmát, és örül, ha megtalálja.

De sok a panasz a papokra, szerzetesekre, hogy figyelmetlenek, érzéketlenek másokkal szemben. Ha beteg a másik, föl sem keresik. Alkalmazottaikat szűkösen fizetik. Csak a maguk bajával vannak elfoglalva, arról panaszkodnak. Észre sem veszik a másét. Inkább azt várják, hogy őket segítsék, sajnálják, fizessék, ünnepeljék, de másokról megfeledkeznek.

3. A szeretet harmadik vonása bizony a félelem. Ha az istenfélelem a bölcsesség kezdete, akkor a félelem a szeretetnek is kezdete. Félni kell, hogy mást meg ne sebezzünk, lehetőleg meg ne bántsunk. Istenem, az édes-

anya milyen gyengéden fogja gyermekét, mert fél, hogy a kicsi megüti magát. Aztán félni kell attól is, hogy szeretetünket be ne szennyezzük öntetszelgéssel, tolakodással, propagandával: hadd lássák, én milyen jó vagyok. A szeretet ugyanis olyan fenségesen jó, mint az Isten: elég önmagának, nincs szüksége hírverésre. Annak a szeretetnek is nagy az értéke, amelyet senki sem vesz észre. Sőt félteni kell az öndicsérettől, vagy mások dicséretének folyondárjától is, mert ez megfojtja a jóság csíráját, szépségét, és a szeretetet üzletté alacsonyítja.

Isten a „legszerényebb" a világon: nem fitogtatja szeretetét és nem háborodik fel azon, hogy az emberek az ő erejével és sugallatára tesznek jót. Krisztus megtiltja a poklosnak, hogy beszéljen a gyógyulásáról, mert neki elég, hogy jót tehetett, nem szereti a hírverést.

Mi „főtisztelendő urak" de szeretjük, ha dicsérnek, és elkeseredünk, ha nem fizetnek elismeréssel. Ha Isten is így kormányozná a világot, már régen elvetette volna az embereket. Nővérek gyakran úgy „szeretik" egymást, hogy figyelgetik és feljelentik egymást, és a „szerető" testvéri figyelmeztetés ürügyével eláztatják a másikat. De sokan alkotnak klikket, és ha valami jót tesznek, azt kisajátítják maguknak, hogy hatalmukat, befolyásukat biztosítsák. Egymás fejéhez vágjuk az igazságot, hogy megjavítsuk testvérünket, és mi más lesz belőle, mint durva igazságtalanság. Ugyanakkor a sebész gondosan érzésteleníti a beteget, hogy el tudja viselni a vágást, és gyorsabban gyógyuljon.

4. A szeretet normája a szolgálat. A szolga nem a maga érdekét keresi, hanem annak akaratát és jogos igényét, akinek szolgálatában áll, hogy az megvalósíthassa istenakarta önmagát. Lebontja önmagát, hogy a másik kibonthassa önmagát.

Mikor Mária lelkét megérintette a Szentlélek, elindult Júda hegyei közé Erzsébetet szolgálni. Jézus szolgálni ment Názáretbe, és nem azért jött el közénk, hogy őt szolgáljuk. A lábmosáskor figyelmeztette tanítványait: Ha egymást úgy szolgáljátok, ahogy én benneteket, meglátjátok, boldogok lesztek. A Szentlélek is gyengéden alkalmazkodik egyéniségünkhöz, evilági feladatainkhoz, és úgy adja bölcsességét és erejét.

És mi hogyan szeretünk? Sajnos, sok egyházi személy még ma is nem szolgálni, hanem uralkodni akar. Csoda-e aztán, ha a hívek elhúzódnak tőle? Hány jámbor lélek erőlteti a maga egyéniségét a másikra, és nem azt keresi, ami annak igazán jó! Szolgálat helyett felelőtlen önbíráskodást gyakorolnak: örülnek mások bűnének, mert van miről beszélni és csámcsogni, és okuk van arra, hogy a másikat ne szeressék. Ha pedig valami szívességre kérik, megkeresik az okokat, amelyek miatt a kérést elháríthatják. A világiaknak mennyivel többet kell kényszerűségből szolgálni, nyelni, hogy beilleszkedjenek környezetükbe!

5. A szeretet ingyenes, önzetlen, szabad, akárcsak az Úristen kegyelme. Nem vár fizetést és viszonzást. Így is mondhatnánk: aki szeret, nem akar kereskedő lenni. A szeretet alapja az igazságosság, de túlhaladja az igazságosság mértékét. Többet is ad, mint amire köteles. Aki csak azt szereti, aki kedves hozzá, az még a becsületes pogányság küszöbét is alig lépte át. Aki csak a rokonszenveseket, a hasonló gondolkozásúakat be-

csüli, tulajdonképpen önmagát szereti a másikban. Az önzetlen szeretet már nem annyira a vonzásból él, hanem szeretni tudja az ellenszenveseket is. Eszembe jut egy púpos cseh tanár-páter mondása: Életének egyik főfeladata, hogy nem a „lieblingeket", a szép és okos gyerekeket fogja szeretni, hanem a kevésbé rokonszenveseket, mert a maga bőrén tapasztalta, milyen fájdalmas a szeretet hiánya. A jó Isten viszont hullatja esőjét jókra és rosszakra egyaránt. Hazavárja a tékozló fiút. Jézus betér a vámosok házába, szóbaáll a visszataszító betegekkel, sőt Júdás csókját is ezzel a szóval fogadja: „Barátom . . ."

Nyugodtan merem mondani: többségünk, akárcsak Krisztus korában, nem tudja szeretni az ellenszenvest, gyülöli bírálóit, irigyli azokat, akik többre vitték, bírálgatja feletteseit, megveti a másfelfogásúakat, a bűnösöket inkább elítéli, mint gyógyítja; megveti őket, ahelyett, hogy engesztelést vállalna értük. Nem törődik a távolállókkal, jobbára csak a már jókkal foglalkozik. Nem tud megbocsátani szívből azoknak, akik megbántották.

6. A szeretet e g y ü t t é r e z a másik emberrel. Két lélek bizonyos értelemben eggyé válik a közös akarásban, bánatban, örömben. Annyira értékesnek látja a másik embert, annyi jót fedez fel benne a szerető szem, hogy érdemes osztozni annak világával, gondolataival, munkáival, terveivel. Szellemi megtermékenyülés ez, önátadás és mégis gazdagodás, lemondás a magunkéról és mégis kiteljesedés. Ezért olyan terméketlen sok tehetséges, de gőgös ember élete: mert senkinek sem elég a maga élete. Nagyobbra születtünk: integrálódásra, kibontakozásra, egyesülésre.

Az együttérző szeretet nem féltékeny. Örül a jónak, mint apa gyermekének, testvér a testvérnek. Hiszen Isten is így szeret minket: közli magát létében, teremtésében, lehajol hozzánk bánatunkban, megosztja örömét mivelünk. Krisztus is mennyire együttérzett az özveggyel, a gyermekekkel, a betegekkel, a krisztusgyilkos várossal, a latorral. A Szentlélek is belülről hatja át egyéniségünket, gyógyítja sebeinket, felderíti árvaságunkat, és „foganunk a Szentlélektől" kedvességet, békességet, szelídséget (Gal 5,22).

Ezzel szemben milyen ridegen fogadják olykor a plébániákon azokat, akik pl. temetést, keresztelést kérnek. De sok rossz emléket hagytak hátra azok a szerzetesek, akik csak tanárok voltak, de nem tudtak együttérezni tanítványaikkal. Mikor egyháziak találkoznak, jellemző, hogy mindegyik mondja a magáét, képtelen nyugodtan meghallgatni a másikat. Igehirdetésünk lélektelen, mert nem érezzük át a hívek fájdalmát, problémáját, kérdését és vágyát. Nem tudunk együtt dolgozni, mert a legkisebb sérelem, mint valami vírus, megöli a közös munka jókedvét. Nem szeretnek az ilyenek senkit, de őket sem szeretik.

7. A szeretet v i d á m, ő s z i n t e, m e l e g é s s z e r é n y. Hiszen Isten pszichéje sugárzik vele belőlünk, már pedig Isten nem hazudik, Isten elég magának, és nem kell hencegnie. Isten boldog, és boldogsága kisugárzik mindenre, mint egy jó kályha melege. Olyan a szeretet, mint a fény visszaverődése: az egyetlen napnak fénye visz az otthonokba világosságot, ad a növényeknek életet, gerjeszt a szívekben meleget. Ezért a szerető lelkek

mellett jól érezzük magunkat: de jó melletted lennünk, mert áttetszik rajtad az örökké boldog jóság!

Istenem, de sok köztünk a fanyar és kesernyés lélek, de sok az atyáskodó alakoskodás és a kegyes kegyetlenség! A jámbor emberek, mint az igazság bajnokai, de sok testvért hurcoltak már a pletykák és gyanúsítások máglyájára! A szeretetművek is milyen kispolgári, kiszámított bürokráciává tudnak összezsugorodni!

8. A szeretet isteni erény, tehát hasonlít Isten transzcendenciájához. Erős és türelmes, mert felül tud emelkedni — transcendit — az emberi butaságon, sértésen, hibákon. Nem ítél, haragra nem gerjed, nem örül a bűnnek — írja Szent Pál. A szeretet hatalmasabb, mint a bűn és gyűlölet. Messzebb néz, mint a kicsinyes emberi butaság és önzés. Gazdag, ezért nem fél az önátadásból eredő veszteségtől. Ezért irgalmaz Isten a bűnösnek, „elveszi a világ bűneit", ezért imádkozik Jézus ellenségeiért, ezért sütteti Isten napját jókra és rosszakra. Tanuljunk a világ fiaitól: az ökölvívó is azért marad talpon, mert erősebb, mint az ellenfél ütése. Míg a földön élünk, szeretetünk küszködő lesz: küzd becsülettel a transzcendencia hegycsúcsáért.

Viszont hányan vannak, akik, ha csak egy kicsit is „az orruk alá dörgölnek" valamit, a szeretetben „knock-out"-ot szenvednek, megroggyannak. Hányan tapadnak régi sérelmeikhez, esetleges igazságtalan intézkedések emlékeihez. Hasonlítanak ezek a megbocsátó, transzcendens Istenhez? Nem inkább egy ganajtúró bogárhoz? A megbocsátás nem más, mint felejtés, olyan, mint amikor a vízvezetékben megszüntetik a dugulást, és újra áramlik az éltető víz, s kidobja a felgyülemlett szennyeződést. De sok embernek még madárperspektívája sincsen, hanem csak kukacperspektívája: innen ered, hogy éppen azok a legérzékenyebbek, akik másokkal szemben a legérzéketlenebbek.

9. A szeretet teremtő, gondviselő, megtestesítő erő. Aki tehát szeret, az Isten munkatársa, valamiképpen kongeniális vele. Isten szeretetből egy világot teremtett, és annak szüntelen gondját viseli. Minden virág, minden élőlény, minden organizmus szeretetének tanúja. És mikor elérkezett az idők teljessége, Fia megtestesült és érettünk emberré lett. A Szentlélek ma is folytatja a titokzatos megtestesítést, és Krisztust szüli bennünk. Hasonlóan termékeny a mi szeretetünk is. A házastársak szeretete gyermeket hoz a világra. A fiatal szerelmes szívében szinte újjáteremti azt, akit szeret. Aki szereti az alkotást, az gépeket, bútorokat, festményeket hoz létre. Akit szeretünk, abban felfedezzük a szépet és a jót, sőt rávetítjük szívünk melegét, jóságát, vágyait, és igyekszünk még jobbá tenni. Így nézi Jézus Krisztus is a gyarló embert, mert meglátja benne a szunnyadó jót, azt életre leheli és megtermékenyíti. Meglátja benne a fönségest, mint a kincskereső a kőzetben az aranyat, mint a bibliai özvegy a szemétben az elveszett drachmát, mint a földműves a sárban a kenyeret termő humuszt.

Mi sokszor szeretünk erkölcsbírák lenni és foglalkozni mások hibáival. Pedig azok csak arra valók, hogy okoljunk belőle, és reflektáljunk arra, vajon nincs-e hasonló hiba bennünk is. A bűnösöket nem elítélni kell, hanem jóvátevő áldozatot vállalni értük. Hányan szidják a fiatalokat, de vállaltunk-e értük több imát, áldozatot? Vé-

gül is terméketlen a szeretetünk: se gyereket nem hozunk a világra, se valami érett gyümölcsöt, jótettet, eredményt, főleg pedig jobb embereket. A terméketlen élet átka teszi annyi Istennek szentelt személy életét savanyúvá, iriggyé, féltékennyé, érzékennyé, pesszimistává, ferdévé.

10. A szeretet mindent odaad. Még önmagát is, életét is. Ha nem is egyszerre, mint a vértanúk, hanem részletekben, ízenkint: idejét, idegzetét, szabadságát, tudását stb. Nem félti magát, hogy elveszti életét, nem sajnál semmit sem, mert tudja, hogy nem lesz szegényebb, ahogy a láng sem lesz kisebb, ha róla tüzeket gyújtanak, a mag is akkor lesz termékeny, ha elveszti magát. Sőt még sebeket is kész elviselni másokért. Egy a fontos: Isten módjára a jót adni, árasztani mindenkor és mindenkinek. Krisztus Urunk így mondotta: Vegyétek és egyétek, ez az én testem, melyet értetek adok. Ez a szeretet legfőbb mértéke. Ez az igazi élet. Fogyasszatok el! Odaadja életét, de megosztja örömeit is, akárcsak Isten a mennyországát és tudását . . .

De nem elég adni azt, amim van, hanem a maximumot kell adni, ami csak lehetséges. A tökéletesség vonatkozik az egészséges önszeretetre is: törekedjél a legtökéletesebb tudásra, öltsd fel a legjobb modort, igyekezzél a kifogástalan külsőre (rendetlen ember nem lehet tökéletes), törekedjél a legpontosabb szervezésre, előadásra, időbeosztásra, a tehetség kiképzésére, hogy valós értéket adhass az embereknek. Mert szeretni csak Istenhez hasonló gazdag egyéniségek tudnak.

Talán még sohasem volt az Egyházban annyi képzett ember, mint ma. Sokat adnak magukra, sokat szereztek meg maguknak. De gyakran az a benyomásunk, hogy azért olyan hatástalanok, mert a tökéletes önalakítás után nem teszik meg a következő áldott lépést: a tökéletes önátadást Krisztus módjára Istennek és az embereknek. Ezért vannak professzorok, akik csak csillognak, de Isten tudományát nem növelik, „szívtelenek"; vannak szónokok, akik remekelnek, de csak ügyes előadók maradnak, kitűnő fellépésű lelkipásztorok, szervezők, de csak maguknak gyűjtik a lelkeket, és nem Krisztusnak.

Tegye mindenki a szívére a kezét, és válaszoljon őszintén: én adom-e másokért — ha nem is a véremet, de minden időmet, minden tehetségemet, anyagi javaimat? vagy csak kegyesen odadobok pár fillért másoknak, mint a koldusnak? Egyébként magamnak élek, magamnak halok, élve-halva csak a magamé vagyok; utazom, eszem-iszom, termelek, szórakozom, a tévét bámulom, csavargok, látogatok stb. . . . Ez a holtak élete . . .

Az Egyház jövőjének távlata

A tökéletes szeretet tehát abban áll, hogy minden fenntartás, gátlás, félelem, panaszkodás és ragaszkodás nélkül Isten rendelkezésére bocsátjuk magunkat, hogy használjon fel ott és úgy, ahogy ő akarja. Mert Isten az, aki a növekedést műveli, aki alkot, megtérít, nevel, mi csak munkatársai, értelmes, szabad és szerető eszközei vagyunk. Figyeljük intését, sugallatát, mintáját,

hogy azt követve adjuk őt magát a világnak: hadd szeresse rajtunk keresztül az embereket, rajtunk keresztül mondja el nekik örök titkait, rajtunk keresztül áradjon erő a magasból, a mi karizmánkon keresztül találják meg az üdvösség útját, általunk közölje a Szentlélekben igazságát, békéjét és örömét a világgal . . .

Ha megtérünk ehhez a tökéletes szeretethez, van jövője a kereszténységnek és a papi hivatásnak. Ha nem tudunk megtérni hozzá, elfogynak a hivatások. Mert a fiatalságra hivatkozunk, amikor alkalmazkodni akarunk életmódunkban a mai világhoz; ámde épp a fiatalságnak nem kell a felhígított, laza, kispolgári papi élet. Az igazi fiatalság nem gazdag szegénységet kíván, hanem teljes önkiüresítést, nem harmadik úttal keresztezett tisztaságot, hanem igazi szabad, vidám önátadást, nem fegyelmezetlen engedetlenséget, hanem fegyelmezett beleállást egy hatalmas isteni műbe, nem magának élő agglegénységet, hanem teljes önfeláldozást másokért.

Ha pedig úgy véljük, hogy erre képtelen a mai fiatalság, akkor mondjunk le az európai egyház jövőjéről, bizonyára majd másutt sarjad egészségesebb kereszténység . . .

A mai kultúrvilág sok értéket csihol ki az emberekből: a szervezett közös munkát, fegyelmezett magatartást, kemény munkával kivívott tudást, szívós fáradozást az anyagi jólétért, figyelmes kiszolgálást, az irgalmasság testi-lelki cselekedeteinek szervezett és nagystílű megvalósítását (pl. betegápolást, tanítást, útépítést stb.). Ebben a gigantikus erőfeszítésben, a társadalmi igazságosságra törekvő forrongó világban mond-e valamit a nem tökéletes szeretet, a hézagos lelkű, önös élet? Nem jutott-e csődbe az úgynevezett „világi pap" (vigyázat: nem megyéspapokra gondolunk!), aki gyűjthet magának vagyont, kitüntetést, rangot, élvezetet, és mellette elvégzi a szükséges liturgikus funkciókat . . . ? Ha nem lesz több az igazságtok, kedvességtek, áldozatosságtok, mint akárhány orvosé, bányászé, útépítőé, tudósé, munkásé, nem mehettek be és nem vezethettek be másokat sem az Isten országába (vö. Mt 6).

Valaki így jellemezte a jelen problémáját: a jóléti társadalomban mit tudunk csinálni Jézus Krisztussal? Legyen szabad a kérdést megfordítani: a jóléti társadalomban, amely azonban sokszor lelkileg koldus és nyomorék, mit akar tenni Jézus Krisztus általunk? Vajon van-e jövője annak a kereszténységnek, amely nem a tökéletes szeretetre törekszik? A kereszténység nagy szeretetműveit (iskola, kórház, szegények ellátása stb.) átvette a nagykorúvá lett állam és társadalom. Adhatunk-e mi még valami mást a világnak, mint a tökéletes szeretetet?

Felhívjuk a figyelmet, hogy a magyarországi Paptestvérek esetleg nekünk szánt tanulmányaikat — szerkesztőségünkkel előzetesen megtárgyalva — a helyi Ordinarius láttamozásával a Szerzői Jogvédő Iroda (Budapest, Vörösmarty-tér) útján küldhetik be.

Farkasfalvy Dénes

A SZERETETRŐL SZÓLÓ TANÍTÁS SZENT JÁNOS ÍRÁSAIBAN

Szent Jánost a teológiai köztudat nemcsak a „szeretett tanítványnak", de a szeretet tanítójának is tartja. Vajon mi az, ami a jánosi írásokban, elsősorban evangéliumában és első levelében erre a címre rászolgált? Van-e valami különleges jánosi tanítás a szeretetről, amely más újszövetségi írásban nem, vagy alig található meg?

Aki a Szentírást egyszerű reflexióval és nem szakszerű eszközökkel közelíti meg, s így kezdi a jánosi írások szeretettanát kutatni, nem egy meglepő és gondolkodóba ejtő jelenségre lesz figyelmes.

(1) A szinoptikus evangéliumok, főképp a hegyibeszéd Máténál, az ellenségszeretetet mint a keresztény tanítás egyik legkifejezettebben új és lényeges vonását, próbakövét, sőt magasabbrendűségének jelét tárja elénk. Úgy tűnik, hogy ez a sarkalatos gondolat hiányzik a jánosi írásokból.

(2) A János-evangélium egyik legszebb mondata Istennek a világ iránti szeretetéről szól: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte" (Jn 3,16). Ugyanakkor az első János-levél tiltja a világ szeretetét: „Ne szeressétek a világot, sem azt, ami a világban van. Aki szereti a világot, abban nincs meg az Atya szeretete" (1Jn 2,15). Ellentmond-e egymásnak ez a két állásfoglalás, vagy ha nem, hogyan fér össze egymással? Mi a jánosi tanítás a világ szeretetéről?

(3) Arról több helyen olvasunk, hogy az Atya és a Fiú szeretete kölcsönös, ugyancsak gyakran esik szó Istennek a világ, illetőleg a tanítványok iránti szeretetéről. A testvérek (azaz a keresztények) egymás közti szeretete szintén fontos téma. De terjed-e a szeretet ezen túl is? A felebaráti szeretet gondolata, úgy, ahogy azt az Úr Jézus pl. az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszédben tanította, Sz. Jánosnál talán nem is szerepel? Loisy hírhedt mondása szerint Jézus az Isten országának jövetelét hirdette, de ehelyett csak az egyház érkezett meg. Vajon az Úr Jézus tanításából, amely eredetileg mindenkinek, főképp a bűnösöknek a szeretetéről szólt, a végén Jánosnál csak a keresztény közösség egymást összetartó, de minden kívülállót kizáró szeretete maradt?

A felsorolt kérdések alkalmasak arra, hogy jelezzék: először a jánosi gondolatvilág egészébe kell belehatolnunk, csak akkor értjük meg az egyes mondatok, kijelentések igazi tartalmát és horderejét.

A) Lefelé áramló ajándék

A jánosi gondolatvilágban a „szeretet" szó nem az értelmes létezők egymáshoz való természetes vonzódását jelenti. A szeretet (görögül legtöbbször

„agapé") eredetében isteni ajándék, amely „felülről" ered, abból a létből, ahonnét a megtestesülő Ige is jön, ahonnét az örök Isten élete áramlik bele a világba. A fent idézett mondat: „Úgy szerette Isten a világot . . .", az evangélium 3. fejezetében a Nikodémussal lefolyt párbeszédet követi. A beszélgetés az újjászületésről szól, pontosabban egy olyan életben való újabb születésről, amely „fentről" forrásozik. Az eredeti szövegben használt „anóthen" szó kétértelmű, már pedig János stílusának jellemzője, hogy a kettős értelmű kifejezéseket úgy választja, hogy az olvasót mindkét értelem átgondolására ösztönözze. A szó egyik értelme „újból", a másik „fentről". (Ha a magyar „újfent" szó nem lenne annyira elavult, kedvünk benne evvel a szóval fordítani!) A szövegben Jézus később a mennyből alászállott Emberfiáról beszél, majd a világosságról, amely a világba jött. Isten szeretete tehát, az egész perikópa tanúsága szerint, az Igének a világba való jövetelével érkezik közénk, világon túli eredetű, de mint fentről jövő ajándék kiömlik az egész világra, hogy azt átformálja. Ugyanakkor a szöveg már itt jelzi, hogy Isten szeretetének Fiában való kiáradása nem jár egyértelmű eredménnyel. Csak azt tudja megmenteni, aki hisz: „hogy mindaz, aki hisz, el ne vesszen" (Jn 3,17). Az Isten szeretete elutasításnak van kitéve. Két verssel lejjebb már a szeretet szó egészen más értelemben szerepel: „az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot" (Jn 3,19). Ez utóbbi esetben is az „agapaó" ige szerepel, de értelme ellentétes az isteni szeretettel. A világ szeretete, amit János első levele tilt, evvel a fajta szeretettel azonos: a világban uralkodó szenvedélyekkel (birtoklási vágy, érzékiség és hatalomvágy) való azonosulást jelenti. Amikor a jánosi levél azt mondja: „Ne szeressétek a világot", a sötétség szeretetéről óv, nem attól, hogy Istennek a világ iránti szeretetével azonosuljunk.

Mindez már jelzi, hogy Jánosnál a szeretet témája szoros kapcsolatban áll avval a világszemlélettel, amit, jobb szó híján, legtöbbször „dualizmusnak" neveznek a kutatók. Eszerint a teremtett lét két birodalomra oszlik. Ezt a kettősséget a fogalompárok egész sorozata fejezi ki: fény — sötétség, igazság — hazugság, szeretet — gyűlölet, élet — halál stb. Az ember szabad döntése mozdítja át az egyént az egyik birodalomból a másikba. Minthogy képes az Istennek nemet mondani (a fényt be nem fogadni, halálban maradni stb.), azért a szeretet közénk áradása bizonyos „kockázattal" jár, hiszen az egyént illetően eredménytelen maradhat: „aki nem szeret, halálban marad" (1Jn 13,14). János dualizmusa nem abszolút, azaz nem vitatja, hogy minden létező Istentől származik, hanem csak morális, azaz a teremtett szabadsággal való visszaélésre vonatkozik. Mégis a jánosi nyelvezet a dualizmust nem egyszer a végsőkig kiélezi: „ami a világban van . . . nem az Atyától ered" (1Jn 2,17). Hogy azonban itt nem valami Istentől független létprincípiumot állít, világos abból, hogy hozzáteszi: „hanem a világtól; és elmúlik a világ és annak bűnös kívánsága" (1Jn 2,17). A szeretet megtagadása tehát a pusztulás, a halál, a nemlét felé vezető út. Az isteni szeretet kiáradása a halál felé úton levő

emberi teremtményt próbálja megmenteni, „hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen" (Jn 3,16).

B) **Az isteni szeretet kinyilatkoztatása Jézus halálában**

Ha az ember végigkíséri a János-evangéliumban a szeretet témájának megjelenését, feltűnik, hogy az Isten szeretetéről az imént idézett 3. fejezetet követően egészen a 13. fejezetig alig esik szó. Az utolsó vacsorától kezdve azonban, éspedig főképp az ún. búcsúbeszédben a „szeretni" (agapaó) ige és a „szeretet" (agapé) főnév bőségesen szerepel. A magyarázat erre az evangélium szerkezetében és teológiájában keresendő.

Mint láttuk, a 3. fejezetben Jézus egy titkos éjszakai beszélgetés keretében szól a szeretetről. (Egyes magyarázók szerint a szeretetről szóló versek nem is tartoznak szervesen a beszélgetéshez, hanem az evangelista hozzáfűzött megjegyzései.) Mindenesetre a szeretet megnyilvánulása János szerint nem annyira Jézus földi életében és tanításában, hanem végső megdicsőülésében megy végbe. Azaz a hit számára az isteni szeretet akkor válik igazán „láthatóvá", amikor Jézus életét adja barátaiért. Minthogy pedig az utolsó vacsorai beszédek lényegében a szenvedéstörténet teológiai magyarázatát tartalmazzák, érthető, hogy a szeretet teológiája csak ezekben a fejezetekben kerül kifejezetten elő.

Az evangélium tehát igazában a 13. fejezettel ér el csúcspontjára, ahhoz az „órához", amelyet már a kánai menyegző előre jelez, és amelynek közelgését az evangélium ismételten megjegyzi (vö. Jn 2,4; 4,21.23; 5,25; 7,30; 8,20; 12,23.27): „A húsvét ünnepe előtt Jézus annak tudatában, hogy eljött az óra, amelyben át kell mennie ebből a világból a Atyához, szeretetét, amelylyel e világban levő híveit szerette, a végsőkig kimutatta" (Jn 13,1). Ezek a bevezető szavak ünnepélyesen és bizonyos pátosszal csengenek, jelzik az elkövetkező fejezetek fontosságát. Világos, hogy Jézus órája a szeretet órája, amikor szeretetének végső és végletes kifejezésére kerül sor. A jánosi stílus szerint ugyanis ismét kettős értelmű kifejezéssel állunk szemben: „eisz to telosz" egyszerre fordítható időhatározónak (mindvégig) és módhatározónak (végletesen, végső fokon). Jézus tehát élete legvégén a szeretet „extrém", túláradó megnyilatkozását adja nekünk. Ugyanakkor, összehangban a fent kifejtettekkel, a szeretet órája egyben a sötétség órája is. Ezt a jánosian hangzó mondatot ugyan Lukácsnál olvassuk („ez a ti órátok, a sötétség hatalmáé" Lk 22,53), azonban tartalma Jánosnál is megtalálható, egyrészt Jézus utolsó nyilvános beszédében (Jn 12,35), másrészt abban a csodálatos szimbolikát hordozó mondatban, amely a Júdás árulásáról szóló szakaszt lezárja: „Éjszaka volt" (13,30).

C) **A szeretet lépcsőzetes leáradása**

Az Atya és Fiú szeretete, a Fiú szeretete a tanítványok iránt és a tanítványok egymás iránti szeretete az a három lépcsőfok, amelyen a búcsú-

beszéd az isteni szeretet megnyilvánulásait szemléli. A három sík összefügg. Az Atya szeretete a Fiú iránt minden szeretet forrása, és egyben példaképe is. A Fiú felénk irányuló szeretete ennek az örök isteni szeretetnek a világba való belépése. A Fiú mindent azért tesz, hogy az Atya iránti szeretetét engedelmességével kimutassa: szeretete az Atya iránt akkor jut teljesen kifejezésre, amikor érettünk feláldozza életét. Itt már világosan látszik, hogy az irántunk megnyilvánuló isteni szeretet az isteni személyek közötti szeretetbe való bekapcsolódást jelenti, vagy ahogy mai hasonlattal szívesen mondjuk, az isteni személyek közti szeretet áramkörébe való bekapcsolódást. Ugyanakkor a tanítványok egymás közti szeretete Jézus irántunk való szeretetének folytatása és utánzása, azt terjeszti ki, tükrözi és örökíti meg a tér és idő emberi vonatkozásaiban: „Amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek egymást ti is" (Jn 13,34). Éppen ezért a tanítványok testvéri szeretete az áldozat jegyét viseli magán: „Szeressétek egymást, mint ahogy én szerettelek titeket. Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, aki életét adja barátaiért" (Jn 15,13-14).

Így tehát az az örök szeretet, amellyel az Atya a világ teremtése előtt a Fiút szereti (Jn 17,24), lakást vesz a világban, megnyilvánul az emberi létforma és tapasztalás nyelvén, megismerés és élmény tárgyává lesz számunkra. A kinyilatkoztatás evvel éri el igazában végső célját, az Ige világba jövetele evvel valósítja meg feladatát: „Megismertettelek velük, és meg is foglak ismertetni, hogy a szeretet, amellyel engem szeretsz, bennük legyen és én őbennük" (Jn 17,26). Ezek a szavak a búcsúbeszéd végén találhatók, tehát ez a jánosi dicsőséges szenvedéstörténet teológiai kommentárjának végső kicsengése. Igen fontos megjegyeznünk, hogy a szeretet, éppen a fenti szöveg tanúsága alapján, nemcsak a tudat és akarat ideális egységét hozza létre a szeretet alanyai között, hanem a személyek valóságos, bár láthatatlan és misztikus közösségét. A jánosi iratok nyelvén kifejezve: az Atya a Fiúban és a Fiú az Atyában van, a tanítványok a Fiúban és általa az Atyában vannak. Ennek az „egymásban való létnek" a nyelvezete alapvetően kétirányú. Egyrészt jelzi azt a gondolatot, hogy az Atya, a Fiú és a tanítványok között valóságos életközösség alakul ki, nemcsak a tudat és akarat, de a lét síkján. Másrészt ez az egymásban való lét felülmúlhatatlan erővel tárja elénk az egység tényét és követelményét: „Legyenek mindnyájan egyek . . . amint mi egyek vagyunk: én őbennük, te énbennem, hogy így tökéletesen egyek legyenek ők is" (Jn 17,23). A szeretet tehát a létben való összeforrást jelenti, nemcsak az isteni személyek örök egységében, hanem akkor is, amikor mi is ennek az örök szeretetnek részeseivé válunk. Ebben a távlatban világossá válik, hogy a szeretet ideálisan tiszta megnyilatkozása csak a Krisztus-hívők között történhetik, hiszen az a „testvéri szeretet", amiről János beszél, csak akkor lehetséges, ha az örök szeretet közénk áradását teljességgel elfogadtuk, és az Atya és Fiú közösségének részesévé váltunk. (Legyen szabad itt megjegyeznünk: cikkünk keretei nem engedik meg, hogy a Szentlélekről

szóló jánosi tanítást is így szintetikusan feldolgozzuk, de talán ösztönözni tudjuk az olvasót, hogy maga próbálja a búcsúbeszéd alapján a Szentlélek szerepét kielemezni.)

D) **A keresztény szeretet megnyilvánulásai**

Krisztus szeretetének legteljesebb, legvilágosabb és legvégső megnyilvánulása a keresztáldozat. Ennél nagyobb szeretet nincs (vö. Jn 15,13), ennek a szeretetnek hivő elfogadásából táplálkozik minden keresztény szeretet, amely így Krisztus szeretetének jele marad a világban. „Szeressétek egymást" — ez Jánosnál a legfőbb krisztusi parancs, amit a búcsúbeszédben megismétel (Jn 15,12.17). Levelében az apostol ezt a parancsot ismét előhozza. A parancs egyben régi és új. Régi, mert a keresztény tanítás alapköve, magától Jézustól származik: „ez az, amit kezdettől fogva kaptatok" (1Jn 2,7). Ugyanakkor új, mert újra és újra megvalósul: egyszerre új feladat és új valóság. A keresztény élet „novitas" (újdonság) mivoltáról szóló patrisztikus tanításnak egy gyökerét találjuk ebben a gondolatban. A keresztény közösséget, amely ezt a krisztusi szeretetet éli, ugyanakkor a gyűlölet tengere veszi körül. Szeretetük megkülönböztető jelként ragyog a világban: „Ismerje meg ebből a világ, hogy Te küldöttél engem" (Jn 17,23).

A szeretet, amelyről János beszél, elsősorban a keresztények egymás iránti szeretete. Ez következik a jánosi eszkatológikus szemléletből, amely szerint a világ már mintegy fel van osztva Krisztus híveire és ellenségeire. Aki Krisztust elfogadja, már csatlakozott a szeretet közösségéhez, aki visszautasítja, az a gyűlölet, sötétség és halál országának lett tagjává. Azok a jánosi szövegek, amelyek szerint az ítélet már megtörtént (pl. Jn 16,11), ezt a szemléletet fejezik ki. „Itt az utolsó óra" — írja az apostol (1Jn 2,18). Ebből a szemszögből a hit érlelődése mint folyamat, vagy a szeretet tökéletesedése mint életfeladat aligha jut kifejezésre. Úgy érezzük, hogy ugyanebből az okból kifolyólag a jánosi írásokban aránylag kevés gyakorlati útmutatás található a szeretet napi kötelességeire vonatkozólag. A szeretet a nagy átfogó és szintetikus témák egyike, úgy, mint az „élet" vagy a „fény" vagy az „igazság", az egész ember Istenhez, Krisztushoz és hivő társaihoz való alapviszonyát s a „végső óra" üdvtörténeti helyzetét fejezi ki, de ritka a részletes, konkrét kifejtése és alkalmazása. Nem mintha ez teljesen hiányoznék. Szent János erélyesen sürgeti, hogy szeretetünk tettekben, ne csak szavakban nyilvánuljon meg (1Jn 3,18). Főképp a szeretet és a parancsok megtartása közti szoros kapcsolatot ismétli gyakran és nyomatékkal (Jn 14,24; 15,10; 1Jn 2,5; 3,22; 5,3). Hasonlóképpen az Isten szeretete és a testvérek szeretete közti elválaszthatatlan kapcsolatot senki olyan világosan és ékesszólóan nem szögezi le, mint ő: „Aki ugyanis nem szereti testvérét, akit lát, Istent, akit nem lát, hogyan szerethetné?" (1Jn 4,20). A jánosi létszemlélet alapján ennél világosabb érv nem is létezik. Aki a látható élet síkján nem éli a szeretetet, az a természetfeletti (a láthatatlan léthez tartozó) síkon

sem mondhatja magáénak. Az inkarnáció teológusa számára a szeretet földi tettei elsősorban a szeretetnek mint lelki és természetfeletti (végső fokon isteni) valóságnak megtestesülését jelentik. Azt azonban aligha várhatjuk Jánostól, hogy a hegyibeszéd módján az erkölcsi kérdéseket sorra véve hirdesse a szeretetből fakadó részletparancsokat. Az ő szeme mindig az egészen függ.

De vajon ismeri-e János a nemkeresztények iránti szeretet kötelességét? Miért nem beszél az ellenségszeretetről? A felelet kettős. Egyrészt kétségtelen, hogy a „testvérek" iránti szeretet követelménye sokszor nemcsak a keresztény közösségre, hanem minden emberre vonatkozik (pl. 1Jn 3,16-17). Ez azonban még nem a teljes válasz. Eszkatológikus szemlélete következtében János ismét és ismét csak azokra gondol, akik Isten szeretetét elfogadták; a többieket mintegy úgy állítja be, mint akiket már elítéltek, és ezért szeretet közösségéből végérvényesen kirekesztették magukat. Elítéltetésüknek ez a „végérvényes" jellege az, amit nem szabad félremagyaráznunk, minthogyha ezek a kijelentések más üdvtörténeti távlatban és időszemléletben is érvényesek lennének. Amennyiben az „utolsó óra" még nem befejezett, természetes, hogy a szeretet elfogadása, illetőleg elvetése nem végérvényes tény, és az ítélet ilyen vagy amolyan kimenetele a jövőtől függ. Ugyanakkor azt se feledjük — s ez a válasz második része —, hogy Jánosnál is, mint mindenütt az újszövetségben, az isteni szeretet a maga eredeti hozzánk áradásában ellenségszeretet: Isten akkor szeretett minket, amikor mi még nem szerettük őt, sőt ellenségei voltunk. „Nem mi szerettük Istent, hanem ő szeretett minket, és elküldte Fiát engesztelő áldozatul bűneinkért" (1Jn 4,10). Ez a szöveg párhuzamos avval, amit írásunk elején idéztünk: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte" (Jn 3,16). Egy más hasonlat nyelvén ezt János így mondja: „A világosság a sötétségben világít" (Jn 1,5). Úgy is mondhatnánk: az isteni szeretet a gyűlölet birodalmába lépett bele, ott áradt ki. Istennek a világ iránti szeretete Jánosnál rendszerint mint egyszer megnyilvánuló, egyetlen tény szerepel, azonban világos, hogy Isten ezt az ellenségszeretetét az ő szemlélete szerint is minden embernek felajánlja és kínálja, nemcsak közvetlenül, de tanítványai, Egyháza által is: „megvilágosít minden világra jövő embert" (Jn 1,9). Tehát egy állandóan megnyilatkozó, mindenkinek felkínált szeretetről van szó. Így fedezzük fel, hogy Jánosnál is jelen van az ellenségszeretet mint különlegesen keresztény alapgondolat, de nem erkölcsi parancs formájában, mint a hegyibeszédben, hanem az Istentől hozzánk és tőlünk egymáshoz áradó szeretet teológiai jegyeként.

E) Összefoglalás

Valószínűleg akkor mondhatjuk, hogy megértettük Szent János mondanivalóját a szeretetről, hogyha a két látszólag ellentmondó idézetet a világ szeretetéről mint egyetlen szintetikusan egységes tanítás részeit tudjuk

szemlélni: „Úgy szerette Isten a világot . . ." — „Ne szeressétek a világot!" Az első mondat a szeretet leáradásának kezdő aktusára vonatkozik, a másodiknak távlata a már megvalósult (igazában teológiailag elővételezett) eszkatológia, amelynek alapján az elítélt és kárhozott világ szeretetéről természetesen nem lehet szó.

Szent János tanítása a szeretet drámáját szemlélteti. Legteljesebb, legösszefoglalóbb szövege a szeretetről az **első levél** 4. fejezetében található, ahol a jól ismert szavakat is olvassuk: „**Szeretet** az Isten: aki a szeretetben van, Istenben van és Isten őbenne." Ezek a szavak a maguk módján a búcsúbeszéd tanítását foglalják össze: az üdvtörténet forrása és célja a szeretet. Forrása: az örök isteni szeretet az Atya és Fiú között. Célja: ennek a szeretetnek a megvalósulása közöttünk és bennünk. A mi szeretetünk a megtestesült Ige bennünk élésének megjelenési formája, az Isten látható, világban megmutatkozó önközlésének emberileg megtapasztalható kifejeződése minden időn, minden nemzedéken keresztül.

Eugen Walter

A LEGNAGYOBB ADOMÁNY ÉS LEGFONTOSABB ERÉNY

1Kor 13

Ez a fejezet már régóta „a szeretetről szóló Énekek éneke" nevet kapta. 13 verse kiállja az összehasonlítást a világirodalom legszebb darabjaival, jóllehet a szerző nem törekedett ilyesmire.

Három „ha"-val kezdődő mondat az első „strófa" (1-3. vers) alaki váza. Ezek nem irreális mondatok, nem önkényesen fölvetett esetek; sőt lehetséges és mérlegelendő lenne, hogy így fordítsuk őket: Ha az emberek vagy az angyalok nyelvén szólok, de szeretet nincs bennem... Hiszen Pálban valósággal sok megvan azokból az adományokból, amelyeket itt felsorol. Igaz, még fokozza őket. Elmegy a végső határig, mert még akkor is igaz marad az, amit mondani akar, sőt akkor még hatalmasabban kitűnik, mi mindezzel szemben a szeretet. A felsorolt adományok és csodák mind nagyok — de a szeretet előtt földig kell hajolniok. Figyeljük meg, milyen fontos, hogy Pál mind a három mondatot első személyben fogalmazza, tudniillik csak így lehet ilyen radikálisan kifejezni: semmi sem vagyok. Ez az egyesszám első személy a *legtapintatosabb módja* annak, hogy önbírálatra segítse a többieket, anélkül, hogy nyersen és kereken a fejükhöz vágná: ügyet sem vetek a legnagyobb karizmáitokra sem, ameddig hiányzik bennetek a szeretet. Természetesen azért kezdi a nyelveken beszéléssel, mert a korintusiak éppen ezt értékelték igen nagyra.

Akit eltölt az Isten, akit megragad a Lélek, annak nemcsak a szíve, hanem a szája is túláradhat, talán nem is történhet másképp. Azok, akiket akkoriban a Lélek megragadott, mindenesetre megpróbálták kimondani a kimondhatatlant, vagy kiénekelni magukból, megkísérelték a szavakból és lélegzetből a legvégsőt kipréselni, amire a beszélt nyelv módot adott. De aki ilyen elragadtatva beszél, az éppenséggel nem nagyon tudja kifejezni magát. Megeshet, hogy miközben egész személyiségét beveti, inkább sajátmagában tetszeleg, mint a többieknek használ. A többieket pedig, az eksztatikus jelenetek szemtanúit, ez hamis kíváncsiságra vagy irigységre ösztökélheti. Tehát lényege szerint és Isten felől nézve az ilyen beszéd *üres és tartalmatlan* is lehet. A „zengő érc vagy pengő cimbalom" drasztikus hasonlatára Pált talán az is késztette, hogy pogány istentiszteleteken használtak ilyen hangszereket, sőt Korintusban állítólag híres hangszeripar volt.

Lényegében azonban ugyanez érvényes a karizmákra, amelyeket az apostol magukban véve többre értékel a nyelveken beszélésnél. A „prófétálás" nemcsak a jövendő megjóslása, hanem mint sugalmazott beszéd a szív rejtett dolgainak felfedése is, hogy felrázzon és vigasztaljon. „Isten titkainak ismereténél" az apostol nem annyira új kinyilatkoztatásokra gondol, mint inkább az összefüggések megértésére. Az igazi teológus is az, aki nem csupán történeti módszerekkel kezeli a szent iratokat, hanem igazán azt fedezi fel, érzi meg bennük, „amit Isten akart ezzel mondani". Ezt nevezhetnénk a hit megismerésének. Innen azután az apostol rátér a hitnek egy másik oldalára, amelyet Jézus szava nyomán „hegyeket elmozdítónak" nevez (Mt 17,20). De az ilyen csodával megerősített hit is semmi lenne a szeretet nélkül. Ha elgondolhatatlannak tűnnék előttünk, hogy valakiben ilyen hit lehetne szeretet nélkül, akkor tanuljuk meg a hegyibeszédből, hogy valaki Jézus nevében ördögöket űzhet ki, és mégis azok közé tartozhat, akiket ő nem ismer (Mt 7,23).

Ahol azonban *a szeretet nagy műveit* cselekszik, nem csupán nagyokat, hanem igazán a legnagyobbakat, ott csak meg kell lennie a szeretetnek? Igen is meg nem is! Bizonyos, hogy a szeretet ilyesmit cselekszik — de az ilyen cselekedet még nem az igazi szeretet csalhatatlan bizonysága. Ahol a szeretet ilyen kifejezetten hősies cselekedeteiről van szó, igazán nehéz arra gondolni, hogy nincs egyúttal szeretet is. Itt éri el a felsorolás a kritikus csúcsot. De számot adhatunk magunknak arról, hogy az ember olyan tetteket is öntetszelgésből csinálhat, amelyekben úgy látszik, és úgy is gondolják róla, hogy mindenestül odaadja magát embertársainak. Lehetséges az a szörnyű dolog, hogy az ember a karitász művei által kihúzza magát a szeretet alól.

Micsoda hát az a szeretet, amelyről olyan nagyot mondtak nekünk? Erre a középső strófa (4-7. vers) felel. De hogyan? Aki az első strófa

fokozásai után idáig ér, annak ez a felelet először szükségképpen csalódást okoz. Semmit sem találunk többé a mondatok nagy lendületéből. Egyszerűen, mesterkéletlenül sorakoznak egymás mellé a kijelentések, számlálja föl a levél a szeretet tizenöt tulajdonságát. Ez igaz, de mély oka van. S aki ezt fölismeri, annak csalódottsága lelki haszonná és vigasszá változik.

„A szeretet . . ." Honnan tudja ezt az apostol? Egyszerűen eszményi vonásokat állított össze itt? Semmiképpen. Egy kép lebeg előtte, amelyről leolvassa. Pontosabban szólva *két kép:* egy pozitív és egy negatív. A pozitív kép Jézus Krisztus lénye, akiben Isten szeretete emberi módon nyilatkozott meg. A negatív pedig a korintusi egyházközség viselkedése. A szeretet itt következő meghatározásait vonásról-vonásra megérthetjük ebből a két képből.

Nem akarunk minden szót megtárgyalni, inkább néhány nagy szempontot adunk meg, amelyek lehetővé teszik az áttekintést és behatolást. Az első főbenyomás talán az, hogy nagyon *mindennapi dolgok* hangzanak el. Igen, ez bizonyos: éppen olyanok, amelyek megóvnak attól az illúziótól, mintha megvolna bennünk a szeretet, ezekben az elemi és józan mozzanatokban pedig szabadjára engedhetnénk magunkat. Semmire sem megyünk itt túláradó érzelmekkel; nagyon vitézül ki kell tartani, hogy például türelmesek legyünk és jóságosak maradjunk, hogy ne gerjedjünk haragra és az elszenvedett rosszat ne hozzuk elő újból, ne hányjuk hangosan vagy halkan a másik szemére.

Ha a felsorolt vonásokat pontosabban megvizsgáljuk, akkor hamarosan rájövünk, hogy itt inkább *hősi követelményekről* van szó. Persze ha követelményekről beszélünk, rögtön ki kell javítani magunkat: ezek a magatartási módok egyáltalán nem követelményként jelennek meg, hanem egész egyszerűen arról van szó: a szeretet ezt teszi, a szeretet ilyen. Ha megvan benned a szeretet, akkor mindez nem nagy dolog. Legalábbis nem fogsz belőle nagy dolgot csinálni, sem mások, sem saját magad előtt.

De hogy minden tartózkodás ellenére is valami egészen szokatlan magatartás leírásáról van itt szó, azt különösen az a megfigyelés erősíti meg, hogy a leírás nagyrésze negatívumokkal történik: nyolcszor találjuk azt, mit *nem* tesz a szeretet. Ez csak azzal függhet össze, hogy a megfelelő pozitív kifejezések egyszerűen azt írják le, amilyen az ember természettől fogva, ahogyan emberek között többnyire történik. Hogy ne így történjék, ahhoz egy hatalmas erőre van szükség, amely az embert úgyszólván ár ellenében engedi úszni. Mindezenközben különösen is kitetszik az, mit lát az apostol a korintusiakban . . .

Egészen másfajta azután a négy utolsó fordulat. Szerencsére mégsem elég a szeretetről csak tagadó formában beszélni. Hiszen ez a leg-

pozitívabb dolog, ami csak lehetséges, éspedig minden oldalon. A szeretet kitölti a jónak minden lehetőségét, minden terét. Ezért hangzik föl négyszer egymásután ez a diadalmas „minden". Ha nem a szeretetről mondanák ezt, akkor belső vakmerőség vagy túlzott külső követelés lenne. Csakis a szeretet lehet olyan gazdag abban, ami idelenn belőle kiárad, hogy nem merül ki azonnal vele, amint különben minden emberi erő kimerülne. A „minden"-t persze az apostol éppen olyan védhetetlenül mondja, mint amikor így szól: „mindenkinek mindene lettem". Az ilyen kifejezések jóakaratú magyarázatot igényelnek. Mert természetesen vannak olyan esetek, amikor az igazi szeretetnek föl kell fednie valamit, amikor a nagyobb szeretet éppen abban áll, hogy könyörtelenül ragaszkodik a helyes mértékhez. Hiszen a szeretet elválaszthatatlan az igazságtól. Szereti a békét, de nem mindenáron, mert az ellenére volna az igazságnak. De az, hogy még ott is remél, ahol már igen sokszor csalódott, tulajdonképpen sohasem vezethet vagy nem magyarázható rosszra. És erre mindannyian rá vagyunk utalva. Éppen azt nem szabad soha felednünk, hogy az apostol elsősorban nem a mi szeretetünkről beszél, hanem magáról *a* szeretetről, az pedig Isten szeretete, és a mienk abban a mértékben, amennyire Isten szeretete hatalomra jutott bennünk.

Ebben az összefüggésben talán röviden kitérhetünk arra az egyesek számára elkerülhetetlen kérdésre is: milyen szeretetet dicsőít ez az „énekek éneke", az isten- vagy az emberszeretetet? Erre azt kell felelnünk, hogy végső soron itt nincs, mert nem lehet különbség. Ez a kettő végső soron egy, akkor is, ha egyik vagy másik konkrét vonást csak Istenre vagy csak az embertársra lehet alkalmazni.

Forrás: Eugen Walter: Der erste Brief an die Korinther. Geistliche Schriftlesung 7. Patmos Verlag, Düsseldorf 1969.

Löffler Mária

HETVENHÉTSZER

Jézust egyszer megkérdezte Péter: „Uram, hányszor vétkezhet ellenem felebarátom, hogy megbocsássak neki? Talán hétszer?" Jézus felelete ez volt: „Mondom neked, nem hétszer, hanem hetvenhétszer" (Mt 18,21-22, vö. Lk 17,3-4). Vagyis mindig.

Szembetűnő, hogy Krisztusnak ezt az utasítását sok esetben elhanyagoljuk. Sőt azt is láthatjuk, hogy éppen a „legbuzgóbb" keresztények ítélik el a legkönnyebben felebarátjukat. Mi lehet ennek a következetlen magatartásnak az oka?

Az első természetesen az emberi természetben rejlik. Ha az embert megbántják, az fáj. Vérmérséklete szerint ilyenkor vagy megsértődik, vagy visszahúzódik, vagy haragra lobban, esetleg megmondja a magáét, visszavág, sőt bosszút áll. Van, aki meggyűlöli a másikat, engesztelhetetlen marad sokáig, talán haláláig, vagy örökké felhánytorgatja a múltat kibékülés után is.

Ez a természetes reakció. Jézus azonban azt mondta: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes" (Mt 5,48). Már pedig Isten kiengesztelődik, megbocsát, visszafogad. Az egyik legszebb példabeszéd a tékozló fiú története: a valóban bűnös, könnyelmű, lusta, hálátlan fiút apja nem küldi el, nem utasítja ki, nemcsak a cselédei közé fogadja vissza, ahogy az kéri, hanem fiaként: teljesen elfelejt mindent. Isten, mint a jó Pásztor, keresi a bűnöst, és mint a jó atya, megbocsát. Nem egyszer-kétszer, hanem hetvenhétszer. Minden gyónásban. Nemcsak megbocsát: eltörli, vagyis a maga részéről „meg nem történtnek tekinti" a bűnt. „Ha bűneitek olyanok is, mint a skárlát, fehérek lesznek, mint a hó; és ha olyan vörösek is, mint a bíbor, fehérek lesznek, mint a gyapjú" (Iz 1,18). Mi olyan könnyen használjuk a „megváltás" szót. De végiggondoljuk-e, mit jelent? Meggondoljuk-e, lobbanékony, könnyen haragvó emberek, hogy senkit sem bántunk meg annyiszor, mint Istent, és ő kiszabadít, „megvált" a sértésnek ebből a tragikus állapotából? Valahogy már olyan természetesnek vesszük, hogy Isten megbocsát, hogy talán nem is értékeljük igazán. Pedig hát

Ha felrovod, Uram, a vétkeket,
Fölség, van-e aki megállhat? (130.zsoltár)

Mintha a Miatyánkot csak addig imádkoznánk: „Bocsásd meg a mi vétkeinket." A folytatása, amelyet pedig Jézus a Máté-evangélium szerint külön is kiemelt (6,14-15), elmarad: „miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek." Pedig már az igazságosság jogán is megkövetelheti Isten, hogy megbocsássunk másoknak. Vagy nem találjuk-e természetesnek a „szívtelen szolga" példabeszédében az úr felháborodását? Ő roppant adósságot engedett el szolgájának, az pedig nem volt hajlandó szolgatársa nevetségesen kicsiny adósságát elengedni. „Az úr haragjában átadta őt a poroszlóknak . . . Így cselekszik veletek mennyei Atyám is, ha mindenki szívből meg nem bocsát felebarátjának" (Mt 18,34-35).

Egy másik ok, amiért keresztény emberek nehezen bocsátanak meg, gyakran éppen a nevelés. Ha komolyan vesszük a nevelést, akkor nem engedhetünk meg mindent a gyermeknek, és el kell ítélnünk a helytelen magatartást. Nem engedhetjük meg például, hogy olyan pajtással barátkozzék, akitől rosszat tanul. Sőt úgy látszik, könnyebb a gyermeket a jóra szoktatni, ha nagyon erősen elítéljük a rosszat. A gyermek azonban nem tud elvontan gondolkozni, és nagyon hajlamos az ítélkezésre. Nemcsak a bűnös magatartást ítéli el, hanem hibás pajtásait is rögtön a „pokolba juttatja". (Osztályok néha képesek teljesen kiközösíteni egy-egy gyermeket, aki feltűnik maga-

tartásával, sőt akár valamilyen testi vagy szellemi fogyatékosságával.) Ez a magatartás rögződhet, és felnőtt korban is uralkodóvá válhat. Tehát már a nevelésben jobban hangsúlyozni kellene a kibékülést, a megbocsátást. Főleg első áldozás előtt szinte csodákat lehet ezen a téren elérni. Számos példát is hozhatunk fel a Szentírásból: József megbocsát bátyjainak, Jézus a „kiközösített" Zakeushoz megy vendégségbe . . . A barátkozás és kiközösítés között is még nagyon sok fokozat lehetséges egy osztályban vagy egy bérház gyermekeinél.

Másik forrása a megbocsátani nem tudásnak a legalista, a törvény betűihez ragaszkodó vallásos magatartás. Megtanultuk a parancsokat, tudjuk, mit kell tennünk, és aki másképp cselekszik, az a mi szemünkben elítélendő bűnös. Pedig Jézus nagyon is hangsúlyozta: „Ne ítélj, hogy meg ne ítéljenek" (Mt 7,1). A legalista magatartás meg sem próbálja a másik ember szándékát vagy körülményeit figyelembe venni, mentegetni, megérteni, hogy miért is cselekszik így. Emberileg érthető, hogy könnyebb elítélni egy túlterhelt édesanyát, aki „nem jár templomba", mint segítségünket felajánlani, hogy ő is eljuthasson szentmisére. Kicsit a farizeusokra emlékeztet ez a magatartás: ezer apró előírás megtartásával „eleget teszünk" Istennek, „érdemeket gyűjtünk" önző módon önmagunk számára, de az egész mögül hiányzik a szeretet, Jézus szeretete, a másik, másfajta ember megbecsülése. Még az is fáj néha az ilyen embernek, hogy Isten a legnagyobb bűnösnek is megbocsát, tehát az is üdvözülhet. Pedig meg kellene gondolnunk, hogy Isten előtt tulajdonképpen a legnagyobb szent is könyörületet kolduló bűnös. Jézus a szőlőmunkásokról szóló példabeszédben világította meg ezt a magatartást. Aki csak egy órát dolgozhatott, ugyanannyit kap, mint akik egész napon át fáradtak. Ezek tiltakoznak a látszólagos igazságtalanság ellen. Elgondolkoztató Jézus válasza: „Fáj neked, hogy én jó vagyok?" (Mt 20,16)

Sajnos sokszor éppen valóban buzgó, vallásos emberek hibája ez. Elkülönülnek a többiektől, akik nem állnak ugyanazon a fokon a lelki vagy erkölcsi életben. Pedig éppen nekik kellene tudniok, hogy Jézus a bűnösökkel evett, őket hívta, és azok megtértek; hogy őket szánja Isten kovásznak a világban, világosságnak, hogy vonzzák a többieket. Éppen nekik kellene nagy szeretettel kitárulni a többiek, a „mások" felé, hogy megnyerjék őket. Hiszen éppen a bűnösöknek van szükségük szeretetre, segítésre, befogadásra, legalább részünkről, hogy megváltozhassanak! Csakis a mi szeretetünkön keresztül ismerhetik meg az Isten szeretetét.

Számos ember a munkahelyén szenved attól, hogy valamilyen okból, sokszor apróságok miatt nem rokonszenves a főnökének vagy munkatársainak, ezek emiatt nem dolgoznak együtt vele, és lehetőleg kerülik. Legfeljebb egymás mellett dolgoznak, rosszabb esetben egymás ellen. Érdekes lélektani jelenség, hogy fizikai munkát végző emberek (akiknek pl. közösen kell valamit emelniök) jobban össze tudnak dolgozni, mint értelmiségiek. Utóbbiaknál

sokkal többféle vélemény, elgondolás, annak ezer árnyalata lehetséges — minél intelligensebbek, annál inkább —, és ez ellentéteket, sőt ellenségeskedést hozhat létre. Szomorú megfigyelni, hogy gyakran egyházi munkában dolgozó emberek közt is mennyire akadályozzák az összedolgozást a véleményárnyalatok.

Sok ellenségeskedés forrása, hogy környezetünk hatására magunkévá teszünk egyáltalán nem keresztény előítéleteket: nem akarunk közösséget azokkal, akik más fajhoz vagy nemzethez tartoznak, akiknek kisebb a műveltségük vagy a fizetésük, akik egyszerűbb családból származnak, esetleg valóban jó útra tért, de büntetett előéletű emberek. Egy családban, egy falu közösségén belül ilyen előítéletek sok feszültség, igazságtalan vádak és így ellenségeskedés forrásai lehetnek. Hányszor vezetett törzsek, népek közötti évszázados igazságtalan ellenszenv háborúra, a másik csoport megsemmisítését célzó intézkedésekre! Ma mindnyájan tudjuk, hogy az egész világ összetartozik, hogy össze kell fognunk, ha egyáltalán élni akarunk ezen a földön. De ha békét akarunk a nagy világban, akkor először közvetlen környezetünkben próbáljunk szeretettel fordulni mindenki felé, akárki is az illető. Nem hiába jelölte meg a Szentatya a szentév alapvető gondolatául a kiengesztelődést.

Jézus azonban még tovább megy: nemcsak kiengesztelődésről beszél, hanem az ellenség szeretetéről! Jézus is szeretett minket a kereszthalálig — minket, bűnösöket, jót tett velünk, ellenségeivel! „Isten azzal tesz tanúságot iránt unk való szeretetéről, hogy Krisztus meghalt értünk, amikor még bűnösök voltunk" (Róm 5,7). Vérének jogán követelheti: szeressük, ugyanúgy mint ő, azokat, akik bennünket megbántottak, nekünk ártottak, minket gyűlölnek. Számos hősi példát tudunk a kereszténység történetéből, hogy valaki jót tett ellenségével, segített rajta fölényeskedés nélkül, amikor az bajba került, nyomorba jutott. Hogy csak a legutóbbi időből hozzunk fel egyet: ott van a vértanú Goretti Mária édesanyja, aki lánya gyilkosát a börtönből való való kiszabadulása után magához vette és gondozta.

Persze ez nem természetes, hanem természetfölötti magatartás. Isten magatartása. Jézusé, aki a kereszten hóhéraiért is imádkozott, és értük is életét adta. Nekünk, gyarló embereknek nagyon nehezünkre esik, természetünknek egyáltalán nem ízlik. De ne is akarjuk csak a magunk erejéből elérni, ami lehetetlen, hanem mondjuk Szent Pállal: „Mindent megtehetek abban, aki engem megerősít" (Fil 4,13). Főleg jobban kellene a szentáldozást értékelnünk, gyakrabban és gyümölcsözőbben befogadnunk az Urat. Az Oltáriszentség válhat számunkra igazán a szeretet kötelékévé. Hiszen Jézus azt mondta: „Ha ajándékodat az oltárra viszed, és ott eszedbe jut, hogy embertársadnak van valami kifogása ellened, hagyd ott ajándékodat az oltár előtt, menj előbb kibékülni embertársaddal, csak aztán gyere ajándékodat felajánlani" (Mt 5,23-24). És a szentmise szövege nem hiába int közvetlenül áldo-

zás előtt: „Engesztelődjetek ki szívből egymással!" Ha igazán vágyódom az Úr után, ha hiszem, hogy Őbenne minden emberrel egyesülök, tudom-e akkor haraggal, neheztelléssel a szívemben magamhoz venni? A kibúvó sajnos gyakran az, hogy inkább nem megyek áldozni, nehogy „méltatlanul áldozzam" — ami éppen a probléma megkerülése. De ha szeretem Őt, nem kellene-e minden akadályt elhárítanom, csakhogy egyesülhessek Vele?

Pusztán emberileg is vágyódunk idegeink nyugalma, szívünk békéje után, de nehéz a másiknak a kezünket nyújtani. Azt hiszem, mélyebb szentségi élet oldhatja csak meg ezeket a problémáinkat. Ha az Úr kedvéért legyőzzük magunkat, hihetetlen békével tud bennünket elárasztani. Talán ha minden ember őszinte, igaz, megbocsátó szívvel járulna az Úr asztalához, akkor béke lenne a világon, de mindenesetre sokkal kevesebb idegesség. Valósítsuk meg legalább a saját kis körünkben: családunkban, ismerőseink között, munkahelyünkön. Jézus hív: magához, felebarátainkhoz és ellenségeinkhez. „Ma, ha az Ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket!" (Zsolt 94,8)

Szabó József

ALBERT TESTVÉR, KRISZTUS TORZÓINAK RESTAURÁTORA

Katona. Hadirokkant. Festő. Szerzetesjelölt. Koldus. Rendalapító. Misztikus. Ennek az alig hatvan éve elhúnyt lengyel laikusnak az élete első pillanatra talán zegzugosnak látszik. De közelebbről nézve hamar fölfedezzük benne a Gondviselés következetes mesterművét.

Kolduskeresztelő és műláb

Adam Chmielowski 1845.aug.20-án született Igolomiában, lengyel nemesi családból. Az elsőszülött olyan gyönge, hogy a szülők megindító „cselhez" folyamodnak: odaszólítják a templom körüli koldusokat, hogy segítsenek keresztvíz alá tartani a gyermeket, és így lehívják rá „a szegények áldását". Később így emlékezett vissza erre: „A szegényeknek köszönhetem az életemet, csak jogos és méltányos, ha visszaadom nekik." Gyerekkori súlyos betegsége után anyja — aki ferences harmadrendi — franciskánus csuklyába öltözteti a kicsit. Ez a kedves szokás persze még semmire sem kötelez. De gyermekségének ez a két mozzanata, a koldusok és Szent Ferenc társasága, már mintegy előre jelzi egész életét.

Hétéves korában — ekkor már négyen vannak testvérek — elveszti édesapját, 13 évvel édesanyját is. Rokonai, elsősorban nagynénje gondoskodnak neveléséről. Józan, gyakorlatias emberek. Mindebből nem sok látszik meg azon az önfejű álmodozón, akivé Ádám serdül. Politechnikai tanulmányai közben aktív részt vesz az ellenállási mozgalomban. Egy stafétaútja alkalmával — tizennyolc éves ekkor — kozák golyó találja el a lábát. Mire orvos kezébe

jut, már késő: a megfeketedett lábszárat amputálni kell. Szó nélkül állja az érzéstelenítés nélküli műtétet. Csak egy szivart kér, azt szívja, míg a fájdalomtól el nem ájul. A rokkantat barátai az éjszaka leple alatt egy koporsóban csempészik ki a kórházból, aztán külföldre. Műlábát már Párizsban kapja. Csakazértis megtanul sántítás nélkül — ha kicsit mereven is — járni, sőt később egyes beszámolók szerint táncolt és korcsolyázott is . . . Vidám összejöveteleken azzal szórakoztatja rokonait, hogy „tiszteleg" a műlábával: vezényszóra lecsatolja és feltartja. Hogy közben milyen testi és lelki fájdalmakat kell kiállnia, arról senkivel sem beszél.

„Éneklő" képek

A család szeretné, ha Ádám valami tisztes kenyérkereső pályára lépne. De őt már megigézte Párizsban a művészet, és ráeszmélt festői hivatására. Fiatalsága nyughatatlan vándorlásban telik. Hol Párizsban találjuk, hol Belgiumban, hol a müncheni festőakadémián, majd Krakkóban, Varsóban s az osztrák zónába eső Lwówban. Közben kitűnően megtanul franciául és németül is. Hamarosan elismert tekintély társai közt. „Műveltségben, tudásban, jellemben mérföldekkel járt előttünk, s ki tudja, talán tehetségben is" — mondja egyikük. Ragaszkodik eredetiségéhez, saját stílusához, nem akar „korsóból inni", „csak tiszta forrásból". Míg társai előre elgondolt terv szerint dolgoznak, ő inkább szemlélődés módján, „játszva" fest; odavetett színfoltjai bámulatos hatást keltenek. Élesszemű, nyílt és szeretetteljes kritikus, társai tőle kérnek bírálatot munkáikról. Érdekes, hogy ezt zenei kifejezésekkel szereti tenni: „Nem, öregem, ez még nem énekel!" Ő „úgy fest, hogy a színeket előbb a lelkén engedi át", s barátai szerint lehetetlen követelményeket állít maga elé. Rossz óráiban szétszaggatja képeit, és mélyen megveti a művészet mesterembereit.

Egy derék lengyel aranyozómester Párizsba kerülve véletlenül összeakad vele. Chmielowski azonnal felajánlja: költözzék abba a kis ötödik emeleti diákszobába, amelyet ketten osztottak meg eddig. Ennek a lakótársnak köszönhetjük a párizsi időről szóló részletes beszámolót. Vidám, munkás és mélyen vallásos élet tűnik elénk. Minden vasárnap eljárnak a lengyel templomba, és Ádám soha nem megy el úgy kéregető mellett, hogy ne adna neki valamit. „Sohasem felejtem el atyai gondját és intelmeit." Vagyis a festő anyagilag támogatta őt, de vigyázott a lelkére is.

Egy másik jellemzés a nagy lengyel színésznőtől, Modrzejewskától származik. Chmielowski ekkor igazi bohém módjára él Varsóban: négy festő lakik együtt az Európa-szálló hetedik emeletén egy cselédszobában, amelyet csak a keskeny szolgálati lépcsőn lehet megközelíteni, — a rokkant csupán valamelyik társa támogatásával jut el odáig. De a színház kakasülőjén estéről-estére ott tapsolnak a művésznőnek, még ha másnap kenyéren és vizen kell is megböjtölni a jegy árát. „Chmielowski — mondja az — lélek volt a lehető legkevesebb testtel; minden keresztény erény és az izzó hazafiság meg-

testesülése; csak költészetből, művészetből és a keresztény felebaráti szeretet műveiből élt, nemes, tiszta természet, az önzés minden árnya nélkül . . ."

Nők? Mély hatással van rá Sieminska asszony anyai barátsága és bensőséges vallásossága, de semmi nyoma sem könnyű kalandoknak, sem házasulási szándéknak. Nagy tisztelettel és lovagiasan bánik minden nővel. De ez a vidám, jóhumorú cimbora lelke mélyén már leszámolt a magánnyal. Hogy ebbe a magányba mikor tört be egészen személyes és döntő módon az Isten: nem tudjuk. Amikor egyik baráti levelében kiárad belőle a nagy probléma, a szenvedélyes szózuhatag mögött érzik, hogy olyasmiről beszél, ami már régóta emészti: „Lehet-e egyszerre a művészetnek és Istennek szolgálni? Krisztus azt mondja, nem lehet két úrnak egyszerre. Persze a művészet nem mammon, de nem is Isten: inkább bálvány . . . hacsak nem úgy műveljük, mint Fra Angelico, művészetet, tehetséget és ötleteket Isten dicsőségére szentelve, és szent dolgokat festve; de akkor meg is kellene tisztulni, úgy mint ő, megszentelődni és egy rendbe lépni . . . A vallásos művészet nagyon szép dolog! Szeretném, ha Isten megadná nekem azt a kegyelmet, hogy ilyen képeket festhessek . . ." És még ezután is évek telnek el, mire Lwówban vallásos témákhoz mer nyúlni. Ebből az időből való híres „Ecce homo"-ja, amelyet életírója így jellemez: „Tudtomra sohasem volt képes a szakrális művészet ilyen tartózkodóan és egyben ilyen megragadóan visszaadni Jézus legszentebb Szívének merész témáját. Nézzétek a fájdalmak férfiát, kezében a gúny jogarával, halántéka körül a töviskoronával, megkötözve, bíborvörös köpenybe burkolva. Nézzétek ennek a köpenynek a redőit, hogyan utánozzák Krisztus mellén a szívet! A szíjak, amelyek összefogják, olyanok, mint a behegedt sebek. Nézzétek ezt a szívet, nézzétek Krisztus derékig ábrázolt alakját. A súlyosan omló, vértől átitatott redők alatt maga is olyan, mint egy óriás szív. Összetört szív, megostorozott szív, nem puszta testi szív többé, hanem végtelen szeretet jele: az Emberfia, szívébe sűrítve."

Pokoljárás

Barátainak talán már nem is meglepetés, amikor Chmielowski 1880 őszén belép a jezsuiták Stara Wies-i noviciátusába. Szenvedélyesen merül el a közvetlen istenszolgálat légkörébe, és szenvedélyesen fest tovább. Ismerőseinek ujjongó leveleket ír. Persze valószínű, hogy noviciusmestere minden igyekezete ellenére sem volt ilyen boldog övele. Mit kezdjenek ezzel a harmincöt éves falábú hőssel, aki ráadásul még ismert festő is? Nagyon kiüt a keretből. A legnagyobb baj azonban az, hogy, úgy látszik, nem volt ebben az időben megértő, tapasztalt lelkiatya, aki megnyugtassa, mikor a tapasztalatlan noviciusra rászakadt „a lélek sötét éjszakája". (Később túláradó örömmel fogja fölfedezni Keresztes Szent János műveiben ezidőbeli állapotának tökéletes leírását, és haláláig ezekből táplálkozik nemcsak saját lelkiéletében, hanem a jelöltoktatásban is.) Mit sem tud a sötétben kinövő szárnyakról, csak

egyet tud: hogy mászni sem képes többé. Egy apróság csordultig tölti a poharat. Chmielowski nagy dohányos, de belépésekor megígérte Istennek, hogy nem gyújt rá többet. Emiatt sokat kínlódik. Egyszer nem tud ellenállni, fölvesz egy heverő cigarettacsutakot, és elszívja. Következik a szégyen, lelkifurdalás, felháborodás. Hát ennyit ért Istennek adott szava? Micsoda gyalázat! És megint csak hiányzik az okos gyóntató, aki megmagyarázza, hogy valójában önszeretete lázad. Ebben a keserves állapotban fog bele a harmincnapos lelkigyakorlatba. De nem jut tovább az első hétnél. Érzékeny lelkét, képekben látó fantáziáját iszonyattal töltik el a bűnről, a halálról, a pokolról szóló elmélkedések pontjai. Rögeszmeszerűen nehezedik rá a tudat, hogy a kárhozat fia. Olyan búskomorság tör ki rajta, hogy nemcsak a házból küldik el, hanem egyenesen ideggyógyintézetbe utalják. Később ezt mondta erről az időről: „Teljes öntudatnál voltam, és egy pillanatig sem voltam bolond, de valóságos vértanúságot éltem át, név nélküli aggodalmat, betű szerint kínpadra feszítettek a rettentő skrupulusok." De nem szívesen beszélt erről, mert — mint fiai mondották — „félt, hogy megsérti a szeretetet."

Néhány hét múlva fivére vidéki házukba viszi. Hosszú ideig szavát sem venni, magába temetkezik, templomba be sem meri tenni a lábát. Lelke gyógyulását családja csendes szeretetének és a falu bölcs plébánosának köszönheti: ez az egyszerű lelkipásztor olyan szavakat tud találni Isten irgalmáról, amelyek szívéig hatolnak. Majd fölfedezi a ferences harmadrend szabályzatát, és nagy lelkesedéssel csatlakozik ehhez az intézményhez. Ekkor veszi fel az Albert testvér nevet. A természetére jellemző tüzes buzgalommal fog neki a laikus apostolkodásnak. Közben, ez alatt a boldog három év alatt, tárt szívvel gyönyörködik a körülvevő varázslatos tájékban, és a bölcs lelkiatya biztatására hallgatva mindezt Isten dicsőségére megpróbálja vászonra rögzíteni. Ezek legérettebb képei.

A gyógyulás és erősödés idilli szakaszának hirtelen vége szakad: Chmielowskit kiutasítják. Huszonnégy órán belül el kell hagynia a vidéket. Krakkóba megy. Még nem tudja, mi vele az Isten szándéka. Így imádkozik: „Uram, oda megyek, ahová akarod, megteszek mindent, amit csak akarsz!"

A megcsúfolt Krisztus képmásai

Krakkóban műtermet bérel, és buzgón festeni kezd. De egy napon egy koldus fakó arcában, aki alamizsnáért nyújtja feléje a kezét, fölismeri a megcsúfolt Krisztus arcát. Nem rejtőzik-e az Úr az ő testének szenvedő tagjaiban? Az individualizmus virágkorában Adam Chmielowski bámulatos érzéket mutat a Titokzatos Test igazsága iránt. Amikor egy hajléktalanra akad az utcán, fölviszi magához. Reggel egy függönnyel két részre osztja a műtermet. Egyik felében maradnak a képek, a másikban egy sor priccset állít fel. A „lakók" váltakoznak. Kitetvezi, eteti, mosdatja, ruházza őket, állást szerez nekik. Semmit nem zár el előlük, teljes bizalommal fordul a börtöntöltelékek felé is. És soha nem élnek vissza vele. Csak egyszer akadt kivé-

tel. Chmielowski örökrészének eladásából csinos összeget kap, és boldogan készül, hogy nagyobb szállást szerez védenceinek. De Isten gondolata más. Megengedi, hogy egyikük kirabolja, s ráadásul összetörje a műlábát, hogy ne tudja üldözni. Amit persze amúgy sem tett volna meg. Jó leckének vette a történteket, s haláláig szenvedélyesen ragaszkodott a teljes szentferenci szegénységhez.

A nyomorultakat el kell látni. Nappal fest — egyre lázasabb tempóban, hiszen ez hozza a kenyeret —, éjjel a koldusok után jár, esténként pedig a város legelőkelőbb családjait látogatja, segítséget keresve, reformeszméit fejtegetve. Ezeket foglalja össze abban a kis harmadrendi kézikönyvben is, amelyet 1887-ben kiad. Kemény bírálattal illeti a korabeli lengyel harmadrendet, amely primitív jámborkodók társulatává süllyedt, holott az lenne a feladata, hogy a szociális eszményt testesítse meg az Egyházban és a világban. Albert testvért felbátorítja XIII. Leó pápa akkoriban megjelent körlevele (Auspicato), amely hasonló gondolatokat hangoztat. Könyvecskéjében leleplezi az önzés minden fajtáját: egyéni, családi önzést, nemzeti sovinizmust, az emberiség üres szavakban megnyilvánuló „szeretetét". Korunk — hirdeti bámulatos éleslátással — „a közösség fázisába" lépett. Isten, Jézus Krisztus „a felebarát szentségében" van jelen. Hogyan számíthatnánk balsorsunkban Isten irgalmára, ha mi nem vagyunk irgalmasak testvérünk iránt?

Hangja nem marad pusztába kiáltó szó. Összefog hasonló gondolkodású társakkal, beiratkozik a Szent Vince-konferencia tagjai közé. És közben fájdalmasan érzi, hogy mindaz, amit tenni képesek, csak egy csepp a nyomorúság tengerében. Elképzelései sokkal inkább illenének a mába, mint a maga korába. Ez a hálátlan kéregető a szegények segítését nem jótékonykodásnak, hanem kötelességnek tartja. „A társadalom nem tagadhatja meg tagjaitól a munkához való jogot, amely hajlékot és kenyeret biztosít nekik. Ha ezt a kötelességét nem teljesíti, akkor az irgalmasságnak kell a helyébe lépnie." A problémát azonban ilyen „nyugtatókkal" nem oldottuk meg igazán. Ez a különben oly szelíd és tartózkodó stílusú ember a szeretet karikatúráit ostorként pattogó szavakkal ítéli el. A legtöbb emberbaráti vállalkozás szerinte „az evangélium szemérmetlen torzképe és szemtelen, alattomos csel." „Töltsétek meg reformjaitokat ismét az Evangélium szellemével, ha nem akarjátok, hogy terméketlenek maradjanak! Hát nem elegendők meggyőzésünkre a történelem tanulságai?"

A nyomor lealacsonyította emberi személy méltóságát csak az igazságosan elosztott munka állíthatja helyre. Albert testvér a munka valóságos misztikáját vázolja fel. Nemcsak kenyérkeresetnek tekinti, hanem erkölcsi tényezőnek, természetes aszkézisnek, a megváltás eszközének, az emberi haladás legkiválóbb tényezőjének. „A világ jövője tőlünk függ!" Aki mindennapi munkájában nemes szándéktól indíttatva fárad, az az Úr derék útegyengetője, akkor is, ha nem tud róla. Fiainak pedig majd a tudatos áldozatként vállalt munkát adja feladatul: megszentelődést a munkában, a munka által. Világos

előtte, hogy a munka egyszerre istenszolgálat, aszkézis és testvéri emberszolgálat is. (Vajon napjaink kereszténye tisztában van-e ezzel?)

Ennek a személyes odaadásnak a szolgálatába szegődött ő is. És minthogy ideje és ereje határolt, egyre kevesebb jut belőle a vászonra és ecsetre.

Persze a férgektől hemzsegő koldusban csak az képes meglátni Krisztus arcát, akit Isten bensőséges szeretete jár át. Albert testvér órákat tölt a tabernákulum előtt. Hol egy kármelita, hol egy kamalduli szerzetes ajánlja fel neki, hogy maradjon náluk. Meg is tenné boldogan, hiszen szomjazza a szemlélődést, a csendet. „De mit tennének nélkülem a koldusaim?" Ez a boldog meghasonlottság, „Isten odahagyása Istenért", egész életének nagy vezérmotívuma. Isten szegényeinek joguk van rá: joguk van Istenre benne. „Hogy a jó illat szétáradjon, az edényt szét kell törni. Nem elég, ha mi szeretjük Istent, más szíveknek is fel kell gyulladniok, ha érintkezésbe kerülnek velünk. Csak ez számít. Senki sem megy föl egyedül az égbe" — írja lelki jegyzeteiben.

Az éjjeli menedékhely bérlője

Ebben a lelkiállapotban keresi föl egyszer az Ogrzewalniát, Varsó szörnyűséges éjjeli menedékhelyét. Amikor kilép onnan, csak ennyit mond: „Együtt kell lakni velük. Nem hagyhatom így őket." Kísérői jámbor óhajnak vélik ezt a képtelen kijelentést. De ő komolyan gondolja.

Festők jobban tudnak az ecsetjükkel gondolkodni, mint a fejükkel. Albert testvér ezekben a napokban egy feszület megfestésére kap megbízatást. Órák hosszat beszélget a Megfeszítettel, és — gyóntatójának, a különben igen meggondolt és szófukar P. Lewandowskinak egy elejett szava szerint — az felel neki. Annyi tény, hogy később a rendtagjai számára alapított remeteségnek ezt a Krisztus-képet kérte el.

Hanem a misztikusok nagy realisták. Ha az elérendő célról van szó, nyaktörően merészek tudnak lenni, eszközeikben azonban alázatosak, türelmesek és kínosan pontosak. Albert testvér — akárcsak majd a munkáspapok — világosan látja, hogy egy környezetet csak belülről lehet megváltoztatni. Mint az organikus reformok szószólója, önmagán kezdi. Egy szép napon durva földszínű csuhában megjelenik nagy pártforójánál, a szentéletű krakkói érseknél, Dunajewskinél, leteszi kezébe a hármas fogadalmat, azután egy csomag ennivalóval bevonul a menedékhelyre. Hogyan tudta elérni, hogy befogadják? Hiszen látniok kellett, hogy más, mint ők. Igaz, nem prédikált, semmit sem kifogásolt, és — a bűnt kivéve — mindenben ugyanúgy élt. És ezek az emberek, akik eddig csak a gyűlölet és a megvetés erejét ismerték, most egy nagyobb erő hatalmába kerülnek: homályosan érzik, hogy a furcsa falábú szereti őket.

„Abban az időben — mondja tömören az életrajzíró — nem voltak sem segélyhelyek, sem társadalmi biztosítás; semmi más, mint az ő szeretettől

lángoló szíve." Ez a szív képtelen volt belenyugodni a gyűlölet és a nyomor uralmába. Albert testvér rövidesen azzal az elképesztő ajánlattal áll a városi tanács elé, hogy kibéreli az Ogrzewalniát. Kötelezi magát rendbehozására, a gondozottak élelmezésére, tisztántartására, a városnak való rendszeres számadásra, s mindezt minden ellenszolgáltatás nélkül. A városatyák megdöbbenésükben el akarják utasítani. Szerencsére egy ortodox zsidó is ül köztük, aki meglátja, micsoda nyereség lesz ez a városnak, a közbiztonságnak, és rájuk pirít: hiszen kezet kellene csókolniok ennek az embernek!

Albert testvér mázolóleckéket vesz egyik menhelyi „kollégájától", és sajátkezűleg pingálja ki a falakat. Megkezdődik a szinte reménytelen küzdelem a féregtelenítés és a tisztaság érdekében. (Följegyezték, hogy első menhelyi éjszakáján Albert testvér le sem húnyta a szemét. Kettő tartotta ébren: Isten — és a tetvek. Ez lett az ő élő „vezeklőinge", — ő ugyan az „ékszereinek" nevezte őket.) Az élelem megszerzésére kordéval járja végig a várost, csengőt rázva, hogy rossz lábával ne kelljen mindig leszállnia. A piaci kofák azonnal kegyeikbe fogadják — szegény jól megérti a szegényt! És a krónikás följegyzi: ő olyan lovagias udvariassággal köszönte meg az adományokat, hogy nem tudni, ki volt a boldogabb, az ajándékozók-e vagy a megajándékozott. Minthogy pedig az érsek kikötötte, hogy számot kell adnia első gyűjtése eredményéről, az érseki palota udvara egy répával, káposztafejekkel, almával megrakott kordé hallatlan látványában részesülhetett — az érsek pedig kijött a csengő szavára, és boldogan adta áldását Albert testvérre és rakományára.

Lassan társak kezdenek csatlakozni hozzá. Tanítgatja őket, beöltözteti a koldus-csuklyába, föltétlen engedelmességet, tökéletes szegénységet, fáradhatatlan szolgálatot követel meg tőlük. De nincs semmiféle fogadalom: bárki bármikor elmehet. Sürgetik: írjon szabályokat alakuló rendjének. Azt feleli: neki esze ágában sem volt rendet alapítani, a mű Istené, tehát óvakodik idő előtt beavatkozni. Az élet fogja kialakítani a szerves formát. Alapítójuknak a Szűzanyát tekintette; a czenstochowai kegykép másolata már rég ott függ a menhely falán. Hiszen ő a koldusok Királynője is! „Egész programunk — hangoztatja — Isten akarata, semmi más." „A szeretet előbbre való a házirendnél." Társainak ilyen irányítást ad a menhelyi munkához:

> Semmi hatalmunk fölöttük, nem is akarjuk, hogy legyen. Nem elöljáróik vagyunk, hanem társaik. Nem prédikálunk nekik, nem kényszerítjük rájuk a véleményünket, egyszerűen velük élünk. Igyekszünk valóban hozzátartozni a környezetükhöz, és semmiben sem különbözni tőlük, csupán példánkban. De ennek a példának olyan alkalmazkodónak, olyan alázatosnak, olyan nyomorultnak kell lennie, hogy ne váljék másféle stílusával disszonánssá, ne legyen szembeszökő, és senkit se izgasson. Egy értelmiségi nem érti meg magát egy semmirekellővel. Minthogy azonban mi semmirekellők körében élünk, igyekezzünk fölvenni a stílusukat, és magunk is derék semmirekellőkké lenni. Ugyanazokkal a föltételekkel telepedtünk meg a menhelyen, mint barátaink, a koldusok. Mindenkinek megvan a joga éjjelre egy zughoz, ehhez nem szükséges sem diploma, sem általános gyónás.

Bernardina nővér

Albert testvér már egy év múlva azt írhatja beszámolójában a krakkói hatóságoknak, hogy védenceivel való viszonyukban „semmi nehézségük nincs." Rövidesen más

városok is segítségét kérik. A bűnözési statisztika erőteljes csökkenése önmagáért beszél. De a szerződésben arra kötelezte magát, hogy az asszonyok menedékhelyét, ezt a még visszataszítóbb bűntanyát is gondjaiba veszi, mert — mondja a rokkant — csak így haladhat a társadalom „két lábbal". Ehhez női munkatársakra van szüksége. Az első az ötvenéves Anna Lubanska, rendi nevén Franciska nővér. 1891 elején a bíborosársek kezéből már hét jelölt veszi át a férfiakéhoz hasonló durva rendi ruhát. Mindez persze még kevésbé történhet meg a város közfelháborodása nélkül, mint annak idején a férfi albertinusok vállalkozása. Hogy csak a két végletet említsük: a kerítőasszonyok banditákkal összefogva a szó szoros értelmében ostrom alá veszik a nővérek szállását, — a pálos prior viszont egy héten át kikerüli őket az áldoztatásnál, úgyhogy ismét az érseknek kell beavatkoznia. „Krakkó végül is megszokott bennünket" — írja hidegvérrel egyikük. Bár amikor egy derék paraszt látta, hogyan emel az egyik erőteljes nővér játszva egy mázsás zsákot a szekérre, így sóhajtott fel: „Ha meggondolja az ember, hogy a legjobbak kolostorba mennek, nekünk meg csak az alja jut!"

A rend igazi „anyja" azonban a podoliai Marysia Jablonska, Bernardina nővér lesz. A tizennyolc éves fiatal lány sugárzó kedvességével, éles értelmével, föltétlen nagylelkűségével valóságos tükre Albert testvér lelkének. Órák hosszat ül a lábánál (szék nincs a szálláson), és hallgatja oktatását. A lélek kezdeti ujjongó felszárnyalása után hamarosan hosszú, sötét alagút vár rá, kétségbeesés vesz erőt rajta, míg végül lelkének atyja az odaadás egy hősi aktusának aláíratásával menti ki ebből. Húszéves, amikor Albert testvér főnöknővé teszi! Atyja halála után ugyanolyan makacsul védi meg annak szellemét, elsősorban a szent szegénységet, mint valaha Assisi Klára Ferenc örökségét. 24 évvel élte túl. Őt bízták meg a rendi szabályok kidolgozásával. Ennek az egészen egyéni és ragyogóan természetes, minden „klisét" csúffá tevő tüzes léleknek a jellemzése külön tanulmányt igényelne. Az a 85 levéltöredék, amelyet Albert testvér távollétében írt neki, meg saját följegyzései és levelei a lelkiség gyöngyei. Közös gyóntatójuk Albert testvér „csodálatos kiegészítőjének" és „szellemi örökösének" nevezte. Kettejük lelki egysége tökéletes és zavartalan: ugyanazért és ugyanúgy élnek. Utolsó hónapjaiban cukorbaja következtében szörnyű kelések és sebek borították el testét. Isten egy régebbi felajánlását hallgatta meg így. Halála előtt ezt mondhatta: „Mindent, amit életemben tettem, Istenért tettem." Végső szavaival az Egyház sorsáért aggódott, és azt kötötte leányai lelkére: „Tegyetek mindenkivel jót!"

1939-ben 55 házban már több mint 500 nővér működött. A legújabb adatok szerint hatszázon fölül van a számuk. Noviciátusuk mindig tele van, többen jelentkeznek érettségivel, sőt magasabb képesítéssel is, sokan diplomás ápolónők. Ma már természetesen nem menedékhelyeket gondoznak, hanem a jelen szükségleteihez alkalmazkodva gondozóintézetekben, gyógyíthatatlan betegek, vakok ellátásában tevékenykednek. A szegénységhez híven ragaszkodnak: tulajdonuk nincs, vászonfüggönnyel cellákra osztott közös termekben, deszkapriccseken alszanak, vastag köntösüket maguk szövik.

A remeteségek

Albert testvér sokat követelt övéitől. „Nem kímélt minket, mert magát sem kímélte." De nagyon jól tudta, hogy szükségük van föllélegzésre, megpihenésre is. Ezért létesítette noviciátusul is szolgáló remeteségeit (Werchrata, Kalatowski), természeti szépségekkel dúsan megáldott helyeken, ahol a testvérek Isten teremtésének szemléletével, kétkezi munkával (egyben megélhetésükről is gondoskodva) és a hegylakó parasztokkal való természetes érintkezésben üdülhettek föl a nyomor és bűn légköre után. Nővérei szigorú klauzurában élték itt az imádság életét. Az üdülésnek is meg kell hogy legyen a „stílusa" — mondogatta Albert testvér, s ez a kemény stílus fölért egy lelkigyakorlattal. Tudta, hogy az ő embertelen föltételek közt folytatott szolgálatukhoz testileg-lelkileg erőteljes, kiegyensúlyozott emberekre van szükség, azért kiképzésüket is szándékosan keményre fogta. Még templom sincs a közelben: vasárnaponként négy órát gyalogolnak a szentmiséért. „Nem baj az — mondja —,

ha a vallás gyakorlása kerül is valamibe." Ami pedig a szegénységet illeti, példázza egy bájos apróság: Egy magasrangú pap jön látogatóba. Albert testvér egy kis csomag sonkát prezentál vacsorára. Csakhogy nem tudnak mivel hozzányúlni: a szolgálattevő testvér pirulva ismeri be, hogy egyetlen favilla akad a házban, és csupán kerti kések. Amit ők esznek, ahhoz a kanál is elég.

Sokan keresték föl ezeket a remeteségeket, kíváncsiskodó gazdagoktól és érzékeny művészektől lelkigyakorlatot tartó főpapokig és megtérő bűnösökig. Albert testvér maga is boldogan lakott ott. Őrült volna, ha a halál is ott éri, csakhogy sajnálta a fáradságot, hogy télvíz idején orvost hozassanak, így végső erejével visszavonszolta magát Krakkóba, kedves koldusai közé.

Művész mindhalálig

De mi lett a festőből? Aki úgy fogná fel, hogy Albert testvér fölcserélte a művészetet a felebarát szolgálatával, az nem hatolt bele ennek a léleknek a titkába. A skolasztika a lelkek szolgálatát „a művészetek művészetének" nevezte. Albert testvér felfogásában a művészet: stílus, amely lelket fejez ki. Ezt a stílust fedezi föl, ezt az isteni remeket látja meg azokban a nyomorult torzképekben, akiket az élet eléje vet. Akármit tettek is magukkal, Isten arca kitörölhetetlenül ott ég lelkük mélyén. Rajta áll, hogy fölfedezze, rajta áll, hogy helyreállítsa: hiszen festő! Albert testvér sohasem lett hűtlen a művészethez, csak az ecsetet cserélte fel lassacskán más, láthatatlan eszközökkel. Magával sodorta a legcsodálatosabb művészet: Isten képmását csalogatni elő az emberből.

Különben még jóideig festegetett, és mikor végképp letett róla, akkor sem maradt lelkében semmi meghasonlás. Ha véleményét kérdezték, higgadt biztonsággal válaszolt. Egy képzőművészeti akadémiai tanárt tökéletes bámulatba ejtett tanácsaival. „Ami különösen feltűnt nekem rajta, az az egyszerűsége és lelkesedése volt. Ebben az emberben semmi sem volt banális." Nagyszerűen tudta és kihasználta a szépség szerepét a nevelésben, nemcsak a természeti, hanem a művészi szépet is. Igen jó szolgálatokat tett az Ogrzewalniában az egyik jól hegedülő testvér. Ő maga szívesen és szépen énekelt, különösen a gyerekeknek. Később színdarabokat íratott és adatott elő védenceivel. (Ezek egyikén használták fel kulisszának és kenték be firnájsszal a jó testvérek egyik legszebb képét . . .) A testvérek kápolnáinak megvolt a maguk egyszerű és szigorú szépségű stílusa. Kérlelhetetlen keménységgel szórt ki minden giccses, mosolygós szentszobrot. És micsoda ragyogó jelenet az, amikor ismerősei egyszer divatlapok mellett ülve találják, s valóságos előadást tart a ruhaanyagok természetéről, a színek harmóniájának törvényeiről! Ugyancsak kevés modell talált kegyelmet előtte . . .

Albert testvért élete második felében már túlságosan elfoglalta Isten élő képmásainak restaurálása, nem maradt ideje az ecsetet kézbe venni, — de szemlélődéseinek táplálója, egyszerű megjelenésének lebilincselő vonzóereje, emberformáló művészetének lelke mindig a szeretettől áthatott szépség maradt.

Mi jellemzi azt a „stílust" (művész létére nagyon szerette használni ezt a szót), amely életét és művét átjárja?

Első tekintetre feltűnik a szegénység döntő szerepe. Albert testvér ujjong az örömtől, amikor fölfedezi az eredeti franciskánus szabályt. Szegénységük valóban magán hordozza a szentferenci stílus minden sajátosságát. Ő is a szabadság előfeltételének tartja, amely Isten független, készséges eszközévé tesz, és nyugalommal, gondtalansággal tölt el. A „szent gondtalanság" jelszavát élete vége felé egyre gyakrabban hangoztatta. Ha kiürült az éléskamra, nem volt mit adni a gondozottaknak, először rászólt csüggeteg fiaira: „Nem szégyellitek magatokat, hogy ilyen kevés a hitetek? Hát mit gondoltok a Gondviselésről?" Aztán imádkozni kezdett, egyszerű szavakkal emlékeztetve az Urat: „De Uram, hisz magad mondtad, hogy azoknak, akik először az Isten országát keresik, minden más hozzáadatik! Szegény haszontalan fickók vagyunk, de egész biztosan Isten országát keressük. Mi mást is keresnénk? Hát add meg azt a ‚többit' is, amit megígértél. Nem holnapra, csak mára." És meg sem lepődött azokon a kis „harmadrendű csodákon", amelyek ilyenkor bekövetkeztek, pl. váratlan adományok formájában. Csak természetes, hogy Isten nem csalja meg a benne bízókat, föltéve, hogy nem akadályozzuk szeretetlenséggel a Gondviselés kezét. Az albertinusok és sok „keresztény" csodaélménye közötti alapvető különbség az, hogy itt nem a csoda váltja ki a hitet, hanem a bízó hit hozza magával a csodát. Albert testvér valósággal örült, ha időnként végszükségbe jutottak, „különben hol maradna a bizalom?" „A pénz a legutolsó, ami miatt aggódom. Csak vessük magunkat teljes erővel arra, amit Isten akaratából tennünk kell. Az eszközök mindig adódnak hozzá." Egyik utolsó intelme fiaihoz: „Őrizzétek meg a szent szegénységet, és a szegénység meg fog őrizni benneteket!"

Ez a szegénység hozza őket örvendező kapcsolatba a teremtett világgal és a munkás, egyszerű emberekkel. De a 20. század fiánál erősebbben kidomborodik a szociális felelősségtudat is, a tudatos közösségvállalás a társadalom kivetettjeivel. Erről már volt szó.

Szegényeivel szemben az odaadó jóság stílusában jár el. Kedves hasonlata szerint „jónak kell lenni, jónak, mint a kenyér az asztalon a kezünk ügyében. Aki akarja, vág belőle, eszik belőle — a kenyér az éheseké." Ha valaki iránt csodálatát akarta kifejezni, egyszerűen azt mondta rá: „Olyan jó, mint egy falat kenyér." És amikor valaki egyszer „lelki építményének eredetéről" kérdezősködött tőle, finom mosollyal válaszolt: „Az Urat nézem az Oltáriszentségben: talált-e ki szeretete valaha ennél szebbet? Ha ő kenyér, hát legyünk kényér mi is. Fösvény az, aki nem úgy cselekszik, mint ő, Hagyjuk fölenni magunkat."

Ez a jóság persze minden, csak nem passzív és tétlen. „Minden pillanatot csordultig kell tölteni szeretettel" — mondja. Isten nem elvontan teszi fel nekünk a kérdést: „Szeretsz-e engem?", hanem a felebaráton, a mellettünk élő, mellettünk nyomorgó emberen át. A mi feleletünknek olyan szeretetben kell megnyilvánulnia, amely arcunk izzadságába, kezünk megkérgesedésébe, testünk fáradságába, lelkünk vérző fájdalmába kerül. Albert testvér stílusa a tökéletes szeretetszolgálat. Tartozunk a legjobbat nyújtani a testvérnek,

ami telik tőlünk. Megkóstolja a kiosztásra váró levest: „jó legyen, fűszeres, hogy Urunk ne vesse szemünkre az utolsó ítéleten: éhezett, és mi emésztetetlen, rosszul elkészített táplálékot adtunk neki." Az evangéliumi szegénység, Jézus szegénysége folyvást és fáradhatatlanul ad, elképesztő bőkezűséggel. „Az Úr Jézus azt kívánja tőlem, hogy odaadjam magam, számítgatás nélkül, és szüntelenül dolgozzam" — jegyzi föl. És még sincs ebben a magatartásban semmi görcsös merevség. Amikor egyszer szemére vetették, hogy szegényei között halálra kínozza magát, ártatlan egyszerűséggel felelte: „Hát mit adjak nekik, ha nem magamat?" Krisztus szívétől ösztönözve tart a szegények felé, és a szegényeken át hatol Isten szívéig. Mert a Megtestesülés törvénye alatt élünk, és keresztrefeszített Istenünk szívét csak szenvedő tagjain át érhetjük el.

További vonása stílusának a h á l a a d á s szelleme. Mindig és mindenért, de különösképpen a megpróbáltatásokért, a keresztért. Sokat szenvedett fizikailag testi fogyatkozása, majd élete végén súlyos rákbetegsége miatt. Sokat állt ki idegzetileg és kedélyileg a művészekre jellemző érzékenysége miatt. Még több gyötrelmet okozott neki szegényeinek gondja-baja, hazájának sorsa, századunknak mindaz a megpróbáltatása, amit szinte prófétai lélekkel előre sejtett. Mindez nagy gyöngédségre és megértésre tanította a szenvedők, a betegek, a lelkileg megpróbáltak iránt. De soha árnyéka sem merült föl benne a kételynek abban a tekintetben, hogy Isten a rosszat csak a nagyobb jó kedvéért engedi meg, és minden keresztet, az egyén életében és a történelemben, szeretetből küld. Igen kemény szavakkal tudta korholni gyermekeit, ha nem így gondolkodtak: „Hogyan! Urunk megtisztel bennünket azzal, hogy keresztjével látogat meg, mi pedig szomorkodunk ezen, és kínozzunk magunkat, ahelyett, hogy ujjongva örülnénk? Hát pogányok vagytok? Fából van a szívetek? Hol a ti hitetek? Nem tudjátok-e, hogy minden, amit az Isten küld nekünk, jó, hogy mindaz, amit tesz vagy megenged, javunkra válik?" „Aki Istennek szolgál — írja egyik fiának —, annak boldognak kell lennie, akkor is, ha nem érzi!" „Laus Deo, semper laus" — ismételgette szakadatlanul. És amikor halálos ágyán zokogva fogják körül, a haldokló egyszerre szikrázó szemmel, erős hangon rájuk parancsol: „Elég a könnyekből! Parancsolom, hogy fogadjátok el Isten akaratát, akármi is, akár keserű, akár édes, és adjatok mindenért hálát. Hálát kell adni a betegségért és a halálért is, ha az ajtónkon kopog. Akármit is küld Isten, mindent meg kell köszönni, és Magnificatot mondani . . . mert minden kegyelem."

A koldusok barátjának még a halála is „stílusos" volt: gyomorrákja következtében valósággal éhen halt (1916). És engedelmes gyermekei halálos ágya mellett a Tedeumot énekelték. Kicsit bizonytalan hangjukat az ünnepi harangok zengése kapta szárnya. Mert Albert testvért legkedvesebb ünnepén: karácsonykor vitte haza magához a szegények bőkezű Istene.

Irodalom: Maria Winowska: Das verhöhnte Antlitz. Im Dienst der Freiheit, der Kunst und der Ausgestossenen — das Leben des Bruders Albert von Polen. Otto Müller Verlag, Salzburg 1955, 353 o. (Francia eredeti: Frère Albert, La Colombe, Paris 1953.) — Adam Boniecki, Mic: Brat Albert, in: Rozmowy Niedokonczone, Kraków 1974.

KÖNNYŰ KERESZTÉNYSÉG NEHÉZ KERESZTÉNYSÉG?

VI. Pál pápa beszéde az 1973.júl.25-i általános kihallgatáson

Egy előzetes megjegyzéssel tartozunk ehhez a beszédhez, mint a többihez is a Szentév meghirdetése óta: Az a vágyunk, hogy megadjuk Isten Népének a vallásos élet tudatos és izmos teljességét, amely megvalósítja a Zsinat célozta lelki és erkölcsi megújulást. Azt kérdezzük tehát magunktól: lehetséges-e a mai időkben a hiteles, erős, boldog keresztény élet, olyan élet, amely összhangba tudja hozni az Evangéliumhoz való hűséget a modern világban való részvétellel? Feleletünk: igen, lehetséges, vagy jobban mondva: kell, hogy lehetséges legyen. És ezt a kötelességet hangoztatva elénk tárul az a drámai program, amelynek teljesítésére ebben a történelmi pillanatban az Egyház minden gyermeke és maga az egész Egyház hivatott: katolikusoknak kell lennünk, e minősítés legteljesebb értelmében, nem valami formális, külsőséges, korunk nyelve iránt érzéketlen integrizmushoz ragaszkodva, hanem egy szerves és élő hagyomány erejében, amely elkötelezettségét és szellemét továbbárasztja a mai nemzedékbe.

Más alkalommal beszéltünk a boldog kereszténységről. Mert valóban ez a keresztény hivatás isteni terve; ebben a tervben Isten végtelen szeretete bontakozik ki az ember iránt, és Ő azt akarja, hogy terve megvalósuljon. Kérdezzük meg hát magunktól: ugyanilyen könnyű-e ennek a boldogító tervnek a keresztülvitele? Van-e könnyű kereszténység? Ez kritikus pont, mert a kérdésre nincs egyértelmű felelet. Jól meg kell gondolnunk a dolgot, el kell ismernünk a kérdés bonyolult voltát. Ezt felelhetjük: Egy bizonyos szempontból, a döntő, az abszolút szempontból igenis könnyű kereszténynek lenni, hűséges és hiteles kereszténynek, ha őszintén és nagylelkűen beállunk a keresztény élet rendszerének egészébe. Hiszen nem lehetne ez az élet igazán boldog, ha nem lenne egyben könnyű is, vagyis ha nem állna arányban lényünk, szívünk mélységes vágyaival, valamint erőinkkel, akármennyire gyengének, állhatatlannak, egy eredendő betegségtől sebzettnek tudjuk is őket, akármennyire tisztában vagyunk is azzal, hogy önmaguktól képtelenek elérni az igazi kereszténységtől kitűzött természetfölötti célokat (vö. Jn 15,5; 2Kor 3,5).

De jegyezzük meg — mintegy elővételezve gondolatmenetünk végső következtetéseit —, hogy akik életállapotuk körülményei szerint tökéletes hűségre törekszenek a keresztény hivatáshoz, azoknak sikerül is megvalósítani ezt, sőt örömük telik abban az erőfeszítésben, amelyet ez a hűség megkövetel. Sikerük aránylag könnyű. Ez a keresztény élet egyik csodája; az

Evangélium igazi követői megtapasztalják. Azok viszont, akik a keresztény élethez való hűség kárára a könnyebbséget keresik, nehéznek, unalmasnak érzik ezt az életet, és követelését szinte természetellenesnek találják. Acélos bátorság és szeretetteljes önátadás szükséges ahhoz, hogy a keresztény megtapasztalja magában az Úr szavának teljesedését: „az én igám édes és az én terhem könnyű" (Mt 11,30). Akkor nemcsak a lélektani törvény következtében (ez a törvény arra tanít, hogy semmi sem nehéz annak, aki szeret), hanem mindenekfölött az isteni kegyelem csodálatos és titokzatos segítő beavatkozása folytán élvezzük majd energiáink megsokszorozódását, és valóban átéljük, hogy könnyű Krisztust követni (vö. Jn 14,18; 2Kor 12,9; 1Kor 15,10 stb.). Újra át kell elmélkednünk a kegyelemről szóló teológiai tanítást, ha tisztában akarunk lenni azzal: micsoda kimeríthetetlen, közvetlenül rendelkezésre álló lehetőségeink vannak arra a nagy kísérletre, amely szándékunkban áll. Mi ez? Az igazi, zsinatutáni kereszténység megújulása korunkban. Az a buzdítás hangzik felénk, hogy ne féljünk (vö. Mt 10,28; Lk 12,52); szabad mernünk, kell mernünk.

Ezt a bízó és optimista látást nem hazudtolja meg a keresztény életnek egy másik, másféle szemlélete, amely megmutatja nekünk, hogy a keresztény élet egyben tele van nehézségekkel. Legyünk realisták: a keresztény élet, ha hitelesen akarjuk élni, nehéz dolog. Aki megpróbálná tagadni vagy pedig indokolatlanul megszüntetni ezt a nehéz oldalát, az eltorzítaná és talán el is árulná magának a keresztény életnek a hitelességét. Manapság teljes fejlődésben van, elméleti és gyakorlati síkon egyaránt, ez a kísérlet, hogy ti. a keresztény életét könnyűvé, kényelmessé, erőfeszítés nélkülivé tegyék.

Fontos, hogy ezen a ponton is világosan lássunk. Minden lehetőt meg kell tennünk, hogy megőrizzük a keresztény hitvallás sajátos szabadságát és örömét. Nem szabad súlyos és felesleges törvényekkel nehezítenünk (vö. Mt 23,4). Önmagunkba és másokba bele kell öntenünk az igaz, tiszta, helyes, szent, szeretetreméltó, tisztességes, magasztos dolgok iránti kedvet, mint Szent Pál tanítja (vö. Fil 4,8), és a kedvvel együtt azt a könnyedséget, amellyel magatartásunkba is belevisszük mindezt. De éppen ezért meg kell lennie bennünk az abszolútum iránti érzéknek, hiszen ez az abszolút elem elejétől végig átjárja a katolikus vallási felfogást. Abszolút az igazságban: „igen-igen, nem-nem", mondja az Evangélium (Mt 5,37; vö. Jak 5,12; 2Kor 1,17), nem engedi meg a kétellyel való szándékos kacérkodást vagy a szeszélyeinktől függő pluralizmus csalóka kényelmét; abszolút az erkölcs terén: az erkölcs nem tekinthet el az Istentől az emberbe oltott élettörvények követelményeitől (vö. Mt 5,17, és az egész hegyibeszédet; Róm 2,14); abszolút a megváltás művében, amely megkívánja tőlünk, hogy életünkben megvalósítsuk a szeretet legfőbb törvényét, ennek minden következményével: engedelmesség, teljes odaadás, engesztelés, áldozat (vö. Mt 22,36; Jn 12,24; 13,34, stb.). Ez a lényeges hűség Krisztushoz és keresztjéhez adja meg a

keresztény életnek a hitelesség bélyegét; néha az előre nem látott és kockázatos kaland (vö. 2Kor 11,26), sőt a hősiesség jellegét ölti; az egyháztörténelem számtalan nagyszerű példáját nyújtja ennek a vértanúkban, a szentekben, az igazi hívekben.

Igen, a keresztény élet nehéz, mert logikus, mert hűséges, mert bátor, mert harcos, mert nagy.

Engedje az Úr, hogy így értsük és így éljük — a mi apostoli áldásunkkal.

EGYHÁZATYÁK A SZERETETRÓL

A lélek szépsége a szeretet (Szent Ágoston: Homília János 1.lev.9)

Lelkünket, testvéreim, a bűn teszi rúttá, de ha szereti az Istent, széppé lesz. Hol a szeretet, amely a szerető embert széppé teszi? Isten mindig szép, sohasem rút, sohasem változik. Ő, az Örökszép, először szeretett minket. És kik iránt mutatott nagyobb szeretetet, mint éppen a rútak és a korcsok iránt? De nem azért szeretett minket, hogy meghagyjon rútságunkban, hanem hogy átváltoztasson, és rútságunkat szépséggé tegye. Hogyan leszünk széppé? Azzal, hogy szeretjük Azt, aki mindig szép. Abban a mértékben, amelyben ez a szeretet növekszik benned, növekszik szépséged. A szeretet a lélek szépsége. „Szeretjük Őt, mert Ő előbb szeretett minket." Hallgass Pál apostolra: „Isten azonban azzal bizonyítja irántunk való szeretetét, hogy mikor még bűnösök voltunk, Krisztus meghalt értünk" (Róm 5,8), az igaz az igaztalanokért, a szép a rútakért.

A szeretet látható alakja (uo. 7.10)

„Szeretet az Isten" (1Jn 4,9). Milyen a szeretet látható alakja? Milyen a formája? Milyenek a körvonalai? Milyen a lába, keze? Senki sem tudja megmondani. De van lába: ez vezet az Isten házába. Van keze: ez nyúl segítő jósággal a szegények felé. Van szeme: ezzel ismeri meg a rászorulókat. Van füle: erről mondja az Úr: „akinek füle van a hallásra, hallja meg!" (Lk 8,8) Ezeket a testrészeket nem választja szét a fizikai tér, hanem akiben szeretet van, az lelkében mindezt egyszerre fogja fel. Lakjál tehát tartósan Benne, és Ő benned lakik; maradj Benne, és Ő benned marad!

Miért álltok fel és tapsoltok, mikor a szeretetet magasztaljuk? miért helyeseltek és dicsértek? Mi szépet mutattam nektek? Talán művészi festményt tartottam szemetek elé? Talán aranyat és ezüstöt? Vagy drágakövet a tárnákból? Mi hasonlót mutattam nektek? Talán megváltozott arcom, amíg beszéltem? Ugyanabban a testben, ugyanabban az alakban vagyok, mint mikor bejöttem, és ti is ugyanabban az alakban vagytok. Én dicsérem a szeretetet, és ti megtapsoltok. Biztos vagyok, hogy semmiféle változást nem láttatok. De amint most örültök, hiszen hangosan fejezitek ki érzelmeiteket, ugyanígy törekedjetek, hogy ez a szeretet és öröm mindig megmaradjon bennetek.

Figyeljetek, testvérek, arra, amit most mondok nektek: Amennyire az Úrban csak telik tőlem, egy kincsre szeretném figyelmeteket ráirányítani. Ha gyönyörű művészettel elkészített aranyedényt mutatnának nektek, az bizonyára magára irányítaná figyelmeteket, és szívetek vágyát is felkeltené. És ha a művész ügyessége, az arany értéke, az érc ragyogása megnyerné tetszésteket, nem mondaná-e mindegyiktek: de jó volna, ha az enyém volna? De beszédetek hiábavaló volna, mert nem a tietek. Nem eladó. Legföljebb el lehetne lopni.

A szeretetet dicsérjük előttetek. Ha teszik, legyen a tietek. Rendelkezzetek vele. Nem szükséges, hogy mástól ellopjátok. Semmibe sem kerül. Fogjátok meg erősen. Szorítsátok jól magatokhoz. Semmi sem értékesebb nála.

Ha már a puszta rágondolás is olyan értékesnek tűnik, mennyivel értékesebb, ha birtokunkban van!

(A Szolgálatnak fordította: + P. Forró Ferenc)

Nem rejtőzhet véka alá a keresztények világossága (Aranyszájú Szent János: Hom. in Acta Apostolorum 20,4; PG 60,162-164)

Semmi sem fagyosabb az olyan kereszténynél, aki nem törődik mások üdvösségével.

Nem mentheted itt magad szegénységeddel: vádlód lesz az, aki két fillért dobott a perselybe. Péter is azt mondta: „Aranyom és ezüstöm nincs." Pál pedig olyan szegény volt, hogy gyakran éhezett, és a szükséges táplálékot is nélkülözte.

Nem hozhatod fel ürügyül alacsony voltodat: mert ők is alacsony sorsúak voltak, egyszerű emberektől származtak. Nem takarózhatsz műveletlenségeddel: ők is írástudatlanok voltak. Betegség sem lehet a kifogásod: hiszen Timóteus hasonlóképpen sokszor betegeskedett.

Mindenki hasznára lehet embertársának, ha meg akarja tenni, ami rajta áll.

Látjátok a gyümölcstelen fákat: milyen erősek, milyen szépek, karcsúak, könnyűlombúak, előkelőek? De a kertünkbe inkább ültetnénk gránátalmát meg gyümölcsöző olajfát. Mert amazok gyönyörködtetik a szemet, de nincs hasznuk, vagy ha van is, édeskevés.

Ilyenek azok, akiknek csak a magukéra van gondjuk; sőt még ilyenek sem, csak büntetésre érdemesek. Mert az említett fákat legalább fel lehet használni építkezésre, födelet adnak dolgainknak. Ilyenek voltak azok a szűzek: tiszták, fölékesítettek, önmegtartóztatók — de senkinek sem hasznosak, azért tűzre vetik őket. Ilyenek azok, akik nem táplálják Krisztust.

Fontold meg: senkit ezek közül az emberek közül nem a bűneiről vádolnak, nem arról, hogy paráználkodott, hogy hamisan esküdött, semmi efféléről: hanem amiatt, hogy nem használt a másiknak. Ilyen volt az, aki elásta a talentumot: saját élete feddhetetlen volt, de a másik számára semmi haszna.

Ugyan hogy lehetne keresztény az ilyen? Ha a lisztbe bekevert kovász nem keleszti meg az egész tésztát, kovász-e igazából? És ha a kenet nem árasztja el illatával azokat, akik közelednek hozzá, vajon kenetnek mondjuk-e?

Ne mondd: nem tudok jóra bírni másokat: mert ha keresztény vagy, lehetetlen, hogy meg ne tedd. Mint ahogy a természet dolgaiban nincs ellentmondás, úgy van ezzel is, mert ez a keresztény ember természetében rejlik.

Ne illesd gyalázattal Istent. Ha azt mondod, hogy a nap nem adhat világosságot, gyalázattal illeted; ha azt mondod, hogy a keresztény nem használhat, Istent illeted gyalázattal és hazudtál. Mert könnyebben lehetséges, hogy a nap nem ad meleget, sem világosságot, mint hogy a keresztény ne világoskodjék; hamarabb lesz a világosságból sötétség, mint hogy ilyesmi megtörténjék.

Ne mondd, hogy ez lehetetlen: inkább az ellenkezője az. Ne illesd gyalázattal Istent. Ha a magunk dolgát helyesen végezzük, mindez megvalósul, és szinte természetszerűen bekövetkezik. Nem maradhat rejtve a keresztény világossága, nem rejtőzhet titokban egy ilyen ragyogó lámpás.

Az írások gyümölcse a szeretet (Sz. Bonaventura: In Hexaemeron Collatio XVIII, 26-32. Opera Omnia V./Quaracchi/).

A szeretet leáradásából tizenkét karizma fakad. Ezek azok a gyümölcsök, amelyeket az Apostol a galata levél 5. fejezetében számlál elő: „A Lélek gyümölcsei: szeretet, öröm, békesség, türelem, állhatatosság, jóság, jóindulat, szelídség, hűség, szerénység, önmegtartóztatás, tisztaság." Kegyelem, megigazulás és bölcsesség nem létezik szeretet nélkül. A latin „fructus", gyümölcs szó a „frui" (élvezni, azaz gyümölcseiben részesedni) igéből származik; már pedig „élvezni valamit annyit tesz, mint saját maga miatt ragaszkodni hozzá" (Sz. Ágoston). Ezért szeretet nélkül nem használ sem a megigazultság, sem a csodák, sem a titkok tudása. Egyetért ebben az egyház minden tanítója és szentje. Így eshet meg, hogy egy öreg nénikének, akinek csak kicsiny kertje van, azaz nincs mása, mint szeretete, több a gyümölcse, mint egy tudós teológusnak, akinek igen nagy kertje van, ismeri a misztériumokat és a természet titkait.

E tizenkét gyümölcs felsorolásának kielégítő voltát így mutatjuk meg: Szent Pál szellemi fia, Ágoston szerint négyet kell szeretnünk, s ezek gyümölcse élvezet: Istent, önmagamat Istenben, a felebarátot Istenben, testemet Istenben. — Az istenszeretet gyümölcseit akkor élvezem, ha őbenne mindenestül megnyugszom, gyönyörködöm benne, egyesülök vele. A megnyugvás a szeretet műve, a gyönyörködés az örömé, az egyesülés a békéé. S e három egymásból fakad: mert ahol békesség van, ott örömnek is kell lennie, ahol pedig öröm található, ott nyugalomnak is.

Másodszor saját magam gyümölcseit élvezem Istenben. Lelkem gyümölcsét hasznosan csak úgy élvezem, ha birtokolom lelkemet; hiszen ha

birtokom másra száll át, már a gyümölcse sem az enyém. Lelkem pedig akkor van birtokomban, ha türelmesen tudom viselni a viszontagságokat: „türelemben fogjátok bírni lelketeket" (Lk 21,19). De a viszontagságok türelmes elviselése ne a véletlen vagy a szerencse műve legyen, hanem a jutalom szemléletéből, azaz a jutalom várásából fakadjon. A harmadik pedig az, hogy megbocsássunk annak, aki bánt. Ennek a háromnak az eszköze a türelem, az állhatatosság és a jóság. A türelem a viszontagságok elviselésében mutatkozik meg; az állhatatosság abban, amikor minden sanyarúság között jutalmat várok; a jóság a nagylelkű megbocsátásban. Ha tehát a szeretet türelmes, állhatatos, jó, akkor „tejként szopja a háborgó tenger hullámait" (MTörv 33,19), ahogy Lőrinc úgy örült a parázsnak, mintha virágágyra fektették volna. Itt lelki, nem testi értelemben vett gyümölcsökről van szó. Ezért mondja Sz. Jakab: „Csupa örömnek tartsátok, testvéreim, ha különféle megpróbáltatásokba keveredtek."

Harmadszor: a felebarát gyümölcseit Istenben akkor élvezzük, ha szeretettel vagyunk iránta, éspedig háromféle módon: jóindulatúan a szívben, illetőleg szándékban, szelíden az érintkezésben, hűségesen a szóban, illetőleg más külső jelben. Jóindulatú a szívem, ha javamra fordítom mindazt, ami felebarátomban jó. A szelídség teszi az embert közösségi és társas lénnyé. Vannak emberek, akik igazán jók, de megnyilvánulásaikban olyan kemények, hogy nem merünk közeledni hozzájuk. Amikor az ember bizalomgerjesztően viselkedik, akkor szelíd. Hasonlóképpen a hűség nagyon szeretetreméltóvá tesz; az ilyen ember szavaiban jobban megbízunk, mint változó hangulataiban, mert az érzelem hullámzó.

Negyedszer: testem gyümölcseit akkor élvezem Istenben, ha szennytelenül megőrzöm. Ez szerénységet jelent a táplálkozásban, önmegtartóztatást az érintésben, tisztaságot minden érzékemben. A szerénység különösen megnyilvánul az ízlelés terén. A dőzsölők, torkosok, mértéktelenek teste „nem jut békességgel sírba" (vö. Sir 44,14).

Így árad tehát lefelé a szeretetből, amely „a fejtől a szakállig és a köntös szegélyéig csorgó kenet" (vö. Zsolt 133,2) Isten, önmagam, a felebarát és a test gyümölcseinek élvezete. Ahogy tehát az előző felsorolásban tizenkét gyümölcsöt mutattunk be felfelé menet a szeretethez, ugyanígy tizenkettő van lefelé menet is. Ez az értelme az Apokalipszis szavainak: „a folyam mindkét partján az élet fái álltak; tizenkétszer hoznak gyümölcsöt, vagyis minden hónapban teremnek" (22,2): a folyam egyik partján az értelem gyümölcsei, a másikon az érzeleméi, vagy pedig ha akarod: az egyik oldalon a felfelé vezető, a másikon a lefelé menő út gyümölcsei.

Ez tehát az írások gyümölcse: a szeretet. Érte vannak a misztériumok, érte van minden megértés és szemlélődés. Ezért áll az Apokalipszis végén: „Boldogok, akik megmossák ruhájukat, hogy belépjenek a város kapuján" (22,14). Az első tizenkét, fölfelé irányuló mozzanatot úgy képzelem el, mint amelyek Istenből erednek, Istenbe torkollanak, és keresztülfolynak az egész

Szentíráson. Vagy úgy, mint tizenkét kört: bármelyikbe lép is be a lélek, nagy erdőséget talál, üdítően szép fákat és bőséges gyümölcsöt.

A MISESTIPENDIUMOK TEOLÓGIÁJA

VI. Pál pápa úrnapján, június 13-án írta alá „Firma in traditione" kezdetü motu proprióját, amellyel szabályozza a misestipendiumok kérdésének néhány pontját. A pápai irat két részből áll: első fele doktrinális és történelmi bevezetést tartalmaz, második fele pedig három pontban összefoglalja a rendelkezéseket. Ez utóbbiakkal most nem foglalkozunk.

„Az Egyház jól megalapozott hagyománya szerint — kezdi a pápai levél — a hívek, vallásos és egyházias érzéstől vezetve, valamiképpen önmaguk feláldozását adják hozzá az eucharisztikus áldozathoz, hogy annál tevékenyebben vegyenek részt benne. Ezzel a maguk részéről hozzájárulnak az Egyház szükségleteihez, különösképpen az Egyház szolgáinak fenntartásához. Az Úr szavainak szellemében történik ez: ‚Méltó a munkás a maga bérére'; ezeket a szavakat Szent Pál is idézi Timoteushoz intézett első levelében és a Korintusiakhoz írt első levelében. Ezzel a szokással a hívek bensőségesebben egyesülnek az önmagát áldozatul felajánló Krisztussal, és így bőségesebb gyümölcsökben lesz részük. Éppen ezért ezt a szokást az Egyház nemcsak jóváhagyta, hanem elő is mozdította; úgy tekinti, mint annak a kapcsolatnak egy jelét, amely a megkeresztelt embert Krisztushoz fűzi, és a hivőt a paphoz, aki éppen a hivő javára végzi szolgálatát. Az Egyház azzal a céllal, hogy ez az érzület mindig feddhetetlen maradjon, és minden lehetséges elferdüléstől mentes legyen, az évszázadok folyamán megfelelő normákat állapított meg; ezek azt célozzák, hogy az a kultusz, amellyel a hívek bőkezűen adózni akarnak Istennek, ténylegesen a legteljesebb szabálytartással és nagylelkűséggel történjék. Mivel pedig a korok és a társadalom sajátos körülményei miatt olykor erkölcsileg lehetetlenné és éppen ezért kevésbé méltányossá válik, hogy a kért és elvállalt kötelezettségeknek teljes mértékben eleget tegyenek, az Egyház ilyen esetekben szükségképpen arra kényszerül, hogy megfelelően felüvizsgálja magukat a kötelezettségeket; egyben pedig arra is törekszik, hogy ebben a kérdésben önmagával szemben következetes maradjon, és az adományozóknak tett ígéretet megtartsa."

A teológusok és még inkább a kánonjogászok évszázadok óta foglalkoztak a miséért adott alamizsna és a belőle háramló kötelezettség teológiai megalapozásával; tanításuk az adományozó és a pap közötti hallgatólagos szerződés motívumát hangsúlyozta. A pápai irat nyomán ezt a teológiai megalapozást szélesebben és mélyebben kell látnunk; az ekkléziológia vonalán kell keresnünk. Az Egyház a megkereszteltek közössége; ez a közösség az igehirdetéssel, a szentségi jelekkel, a tanúságtétellel épül. Az egyházközösség életének csúcspontja az Eucharisztia; minden egyéb élettevékenység ebben teljesedik ki. Azok a hívek, akik vallásos és egyházas érzéstől indítva szemé-

lyes hozzájárulásuk révén is egyesülnek Krisztus húsvéti áldozatának megünneplésével, azok bensőségesebben kapcsolódnak az önmagát feláldozó Krisztushoz, és az áldozatból bőségesebb gyümölcsöket kapnak. A bármilyen módon kifejeződő személyes hozzájárulás, az apostoli dinamizmus és a kegyelmekben való bőségesebb részesedés kölcsönösen összefügg egymással. Az Egyház építéséhez anyagi eszközökre is szükség van; gondoljunk csupán két dologra: a szeretetművekre és az egyházi szolgálatot végző személyek eltartására. Az önkéntesen felajánlott anyagi hozzájárulás keresztény értékét emeli, ha szorosan kapcsolódik az Eucharisztiához; ezzel a pápai dokumentum szerint jelévé válik annak az egységnek, amely a megkeresztelt embert Krisztushoz, az Egyház tagját az Egyház szolgájához kapcsolja. A gazdasági, tehát önmagában horizontális kapcsolat vertikális, természetfeletti dimenziót kap. Ezért van az, hogy az egyházi hatóság nem csupán jóváhagyja, hanem elő is mozdítja a misestipendiumok szokását, és aggályosan gondoskodik arról, hogy a belőle adódó kötelezettségeket mindenki komolyan vegye. A misestipendiumok gyakorlatát az istentisztelet, a tevékeny szeretet és az egyházias szolgálat szellemének kell áthatnia.

Nagy Ferenc

PÜSPÖKI SZINODUS 1974

„Úr Jézus! A most kezdődő püspöki szinodust bevezető szavainkat csak imában tudjuk kifejezni. Amikor hozzáfogunk „az evangelizálás a mai világban" téma tanulmányozásához és megvitatásához, kísértést érzünk, hogy rögtön elkezdjük e világ lelki szükségleteinek, az apostolkodás lehetőségeinek elemzését, és keressük a legalkalmasabb módszereket, hogy hathatósabb jelenlétet biztosítsunk az egyháznak. Mi most mégis mindenekelőtt Hozzád fordulunk, hogy megerősítsd bennünk ezt az első bizonyosságot: magának az evangelizálásnak a ténye Tőled ered, Urunk, mint folyó forrásából; Te, Krisztus Jézus, Te vagy a forrás. Te vagy ennek a csodálatos vallási jelenségnek, az apostolságnak történelmi okozója, Te vagy létrehozó és transzcendens oka . . . Tőled ered az apostolság és származott át a választott tanítványokra, az Általad meghívott apostolokra, és az apostoloktól eljutott hozzánk, püspökökhöz, megszakítatlan folytonossággal. A Te Igéd, mint valami láng szétterjed az időben, és a történelem állomásain keresztül eljut hozzánk; ez a Szó édes és parancsoló, mindig élő, mindig új, mindig időszerű: „Sicut misit me Pater, et ego mitto vos . . ." (Jn 20,21)

Így kezdte Jézushoz intézett imáját VI. Pál pápa szept. 27-én délelőtt a Sixtus-kápolnában a szinodust megnyitó ünnepélyes szentmise evangéliuma után. A pápának ez a szép imája — latin nyelven olvasta fel megindult hangon — megadta a mostani szinodus alaphangját, vezérgondolatát. A pápa köré összegyűlt püspökök valamennyien érezték és gyakran kifejezésre juttatták, hogy az evangelizálásnál az első és döntő tény a küldetés: Krisztus küldte az apostolokat és küldi ma is az egyház főpásztorait, papjait, híveit is, hogy hirdessék az Örömhírt minden embernek. És e küldetés teljesítésében valamennyien a feltámadt Krisztus Lelkének munkatársai, eszközei.

Nem politikusok parlamenti üléséről van szó, nem valami világhódító stratégia kidolgozásáról, hanem egyszerűen arról, hogy az egész egyház felelős főpásztorai lelkiismeretvizsgálatot tartanak — miközben felmérik az evangelizálás mai helyzetét és feladatait —: vajon megfelelnek-e küldetésüknek, a Krisztustól kapott parancsoló megbízatásnak? A találkozás célja elsősorban a tapasztalatcsere volt, és ezen keresztül a Szentatya tájékoztatása.

1. A szinodus előkészítése és lefolyása

1967, 1969, 1971 után most negyedszer ült össze a szinodus. Mivel az 1969-es ülés rendkívüli volt, az 1974-esről mint harmadik szinodusról is szoktak beszélni. 1971-ben az atyák javaslatára úgy döntött a pápa, hogy a legközelebbi szinodust három év után hívja össze. Az atyák most is a hároméves időköz mellett szavaztak.

Miután 1973 elején a Szentatya kiválasztotta a szinodus témáját („Evangelizálás a mai világban"), a szinodus főtitkársága — állandó vezetője a lengyel L. Rubin címzetes püspök — kidolgozott egy dokumentumot („Lineamenta"), amely fölvetette az evangelizálás főbb problémáit, és kérdéseket tett föl a témával kapcsolatban. Ezt különböző nyelvekre lefordították, és tavaly június derekán megküldték a püspökkari konferenciáknak azzal a kéréssel, hogy ismertessék az egyházmegyékben is és véleményeztessék, majd az eredményt küldjék be a főtitkársághoz 1974.márc.1-ig. Április elején a főtitkárság tanácsa megbeszéléseken összegezte a helyzetjelentéseket. Mindezek alapján szakemberek bevonásával kidolgozott egy „working paper"-t, munkadokumentumot. Első része a tapasztalatok kicserélését javasolja a Lineamenta-ra adott válaszok alapján, a második néhány teológiai kérdés tisztázását. A munkadokumentumot kinyomtatva kézhez kapták a szinodus tagjai; ez szolgált kiindulópontul a megbeszéléseken.

A mostani szinodusnak 206 tagja volt; az üléseken ténylegesen résztvevők száma valamivel 200 alatt mozgott. Rubin főtitkáron kívül a következő csoportokhoz tartoztak: 1) a keleti egyházak képviselői (pátriárkák, metropoliták stb.); 2) a püspökkari konferenciák által választott kiküldöttek; 3) a legfőbb szerzeteselöljárók uniójának delegátusai; 4) a római Kúria dikasztériumainak vezetői (a kongregációk prefektusai, a titkárságok és bizottságok elnökei); 5) a pápa által kinevezett 21 tag. A magyar püspöki kart dr. Ijjas József kalocsai érsek képviselte; dr. Lékai László esztergomi apostoli kormányzót a Szentatya nevezte ki. Jelen volt még egy harmadik magyarnyelvű főpásztor is: dr. Jakab Antal püspök, Márton Áron gyulafehérvári püspök koadjutora.

Az üléseket három a pápa által kinevezett ún. „delegált elnök" vezette felváltva: König bécsi bíborosérsek, Landàzuri Ricketts limai bíborosérsek és Zoungrana bíboros, a Felső-Volta-i Ouagadougou érseke. A Szentatya, amikor csak tehette, részt vett a munkaüléseken. Természetesen szerdán mindig megtartotta a szokásos általános fogadást, és sorra fogadta a szinoduson megjelent főpásztorokat, köztük Ijjas érseket és Lékai püspököt is. Az ülésekről rendszeresen tájékoztatták a sajtót (különböző nyelveken).

Még a megnyitás napján, szept. 27-én megtartották az első munkaülést. A munkákat VI. Pál hosszú latinnyelvű beszéde nyitotta meg. Ezt az evangelizálás három alapvető jegyének szentelte: szükségességének, egyetemességének és sajátos célkitűzésének. Ez a beszéd sokkal határozottabban fölvetette a problémákat, mint a már említett munkadokumentum. A Szentatya itt is a Krisztustól kapott küldetést hangsúlyozta: az evangelizálás az egyház kötelessége; valóban minden népnek hirdetnie kell az örömhírt. Külön kitért

az ökumenizmus kérdésére és a nemkeresztény vallásokra. Kiemelte: jobban meg kell határozni a szorosan vett evangelizálás és minden egyéb fejlődésre irányuló emberi erőfeszítés közötti kapcsolatot. (Ez a sürgető probléma állandóan jelen volt a szinoduson; főleg a délamerikaiak kívánták a kérdés tisztázását.) Az evangelizálás sajátos célja: az ember üdvösségének munkálása, tehát mindenekelőtt az Isten országának keresése (megszabadulás a bűntől, a szeretet parancsának teljesítése, amely az örök életre vezet.) De ez nem jelenti azt, hogy mellőzni lehet az igazságosság, a szabadság, a fejlődés és a béke ma annyira vitatott problémáit. A felebaráti szeretet parancsa követeli meg, hogy törődjünk szenvedő testvéreinkkel és küzdjünk az emberibb, igazságosabb világért, hogy előmozdítsuk a fejlődést, ahogy ezt a „Populorum Progressio" (a „Gaudium et Spes" zsinati konstitúció szellemében, vö. 42. pont) sürgette. — A pápa beszéde végén arra buzdította az atyákat, hogy mindent vizsgáljanak meg, ami jó, azt tartsák meg (1Tessz 5,21).

Még szept. 27-én került sor Msgr. Rubin beszámolójára a főtitkárság hároméves munkájáról és Aloisio Lorscheider brazíliai érsek „panorámájára": áttekintés az egyháznak a legutóbbi szinodus utáni életéről, problémáiról. Az első rész azokat a tényeket vette sorra, amelyek az egyház életerejéről tanúskodnak, a második a problémákat, nehézségeket mutatta be. E „panoráma" főbb vonalai élesebben kirajzolódtak abban az öt beszámolóban, amelyet az öt kontinens képviselője mondott el szept. 28-án, a 2. munkaülésen: J. Sangu tanzániai püspök Afrikáról, E. Pironio argentin püspök, a CELAM elnöke Latin-Amerikáról, J. L. Bernardin, Cincinnati érseke Északamerikáról és Óceániáról, J. Cordeiro bíboros, Carachi érseke Ázsiáról, R. Etchegaray marseille-i érsek Európáról. Ha egy-egy szóval jellemezni akarnánk az egyes kontinensek legfőbb problémáit, Wojtyla bíborossal a következőket mondhatnánk: Afrikában a „helyi egyházak" kibontakozása („indigenizáció"), Latin-Amerikában a „felszabadítás", Észak-Amerikában és Nyugat-Európában a szekularizáció ill. szekularizmus, Ázsiában a nemkeresztény vallások, Kelet-Európában és Ázsia egy részén az ateizmus.

A hozzászólások elhangzása után, okt. 4-én délután Cordeiro bíboros ismertette az atyáknak a szinodusi téma első részével kapcsolatos viták szintézisét. Elkészítettek a munkacsoportok számára egy nyolc kérdéskörből álló kérdőívet is. Ez összegezte a legfontosabb felmerült kérdéseket, és a csoportok munkájának megkönnyítését célozta. Tizenkét nyelvi csoportot alakítottak (3 angol, 3 francia, 3 spanyol, 1 német, 1 olasz és 1 latin), ezek csoportvezetőket és referenseket választottak (ez utóbbiak számoltak be a plénumnak a csoport munkájáról). Ijjas József a Felici bíboros által vezetett latin, Lékai László a Döpfner bíboros vezette német csoport megbeszélésein vett részt. A nyolc kérdéskör: belső élet, a helyi egyház élete, bázisközösségek, népi vallásosság, nem gyakorló katolikusok evangelizálása, párbeszéd, felszabadítás, fiatalok, különleges embercsoportok, alapvető emberi jogok.

Okt. 8-án Wojtyla bíboros megtartotta bevezető előadását a szinodusi téma második, teológiai részéhez. Ez a bevezető a munkadokumentumban felmerülő teológiai kérdéseket így csoportosította: Krisztus parancsa — A Szentlélek működése — A hit bizonyossága — Közösségben az Egyházzal — A világról alkotott felfogás — Megtérés és felszabadulás (örök üdvösség és emberi fejlődés). — Érdekes, hogy az atyák felszólalása általában nem az ő előadásához kapcsolódott, hanem magához a munkadokumentumhoz. Csakhamar világossá vált a szinodus legfőbb hiányossága: hogy egyrészt a munkadokumentum teológiai része csak általánosságokat hangoztat, tehát nem fogalmazza meg élesen az elméleti kérdéseket, másrészt magán a szinodusan is hiányoztak a szakteológusok. Négy hetes kemény munka közben lehetetlen tisztázni olyan kérdéseket, amelyekről — legalábbis egyesekről — évszázadok óta folyik a vita. (Pl.: hogyan értelmezzük az „Extra ecclesiam nulla salus" elvet? Vagy pontosabban: A nemkeresztény vallások jóhiszemű hívei ill. az ún. „anoním keresztények" üdvözülhetnek-e és hogyan, amikor nem ismerik Krisztust és nem tartoznak a látható egyházhoz? Világos, hogy ez a teológiai kérdés szorosan összefügg az evangelizálás gyakorlatával. Msgr. Etchegaray szerint a megoldás útja az, ha elmélyítik az egyháznak mint az üdvösség egyetemes szentségének teológiáját. Ez lehetővé teszi, hogy az egyház mindenütt és minden időben összekapcsolja az elvi meggyőződés szilárdságát és a történelmi helyzetekhez való alkalmazkodást.)

Itt említjük meg, hogy okt. 14-én felszólalt Dr. Ijjas József kalocsai érsek, a magyar püspöki kar elnöke is. Felszólalásának teljes szövegét közli az Új Ember okt. 20-i száma.

A második rész vitáinál egyre érezhetőbbé váltak a szinodus előkészítésének hiányosságai és a munkamódszer gyengéi. Először is nem volt szerencsés az, hogy a témát kettéválasztották gyakorlati és elméleti részre. De ha már ezt tették, ki kellett volna választani néhány sürgető teológiai problémát, és azt tárgyalni meg alaposabban. A nyelvi csoportok egy része ugyan két-három kérdéskörre összpontosította figyelmét, de az idő nagyon rövid volt ahhoz, hogy tisztázzák a problémákat. Egyes csoportok a II. Vatikáni Zsinat tanítására hivatkoztak, mások a Nemzetközi Teológiai Bizottság feladatául jelölték meg egyes kérdések kidolgozását. A második rész munkaülésein és a csoportokban is sokat ismételték a már felvetett kérdéseket, ill. újra csak a sajátos helyzetek felvázolásánál időztek el, de teológiai elmélyítésben nem igen haladtak előre. Kivétel a francia B) csoport, amely a részegyházak ill. helyi egyházak és a spanyol A) csoport, amely az evangelizálás és az emberi fejlődés-felszabadítás kapcsolatának kérdését mélyítette el, főleg Latin-Amerika helyzetére való tekintettel. Foglalkoztak még a következő kérdéskörökkel: A Szentlélek és az emberi együttműködés; az evangélium hirdetésének kísérő jelei; az egyház mint az üdvösség egyetemes szentsége; az egész egyház evangelizáló küldetése.

A szinodussal kapcsolatban az atyák meghallgattak több előadást. Carlos Chagas professzor, a Pápai Tudományos Akadémia elnöke és Jérôme Lejeune professzor, ugyanennek az akadémiának tagja beszélt a hit és a tudomány viszonyáról; másik két alkalommal Felici bíboros beszámolt a kódexrevízióval foglalkozó bizottság munkáiról, Msgr. Bartoletti pedig a Családbizottságnak a nők szerepével foglalkozó tanulmányairól. Fontos, a reformáció óta egyedülálló esemény volt okt. 10-én Dr. Philip Potter lelkész, az Egyházak Ökumenikus Tanácsa főtitkárának előadása a szinodusi aulában az egyházak evangelizáló tevékenységéről. Okt. 20-án, a missziós világnap alkalmával a Szentatya és a szinodusi atyák Rossi bíboros vendégei voltak a Propaganda Fide kollégiumában: egy igeliturgia után baráti ebéd következett. Végül említsük meg, hogy a szinodusi aula előcsarnokában kiállítást rendeztek modern Krisztus-ábrázolásokból.

2. A szinodus mérlege

Az utolsó héten az atyák lényegében az összegezéssel foglalkoztak. Többségük azt kívánta, hogy a munkák eredményét egy záródokumentumban foglalják össze: egyrészt hogy a világ közvéleménye is tudomást szerezzen a végzett munkáról, másrészt hogy a főpásztorok hazatérve könnyebben megadhassák az irányelveket egyházaiknak a gyakorlati evangelizáláshoz. De mivel elég későn gondoltak a záródokumentum megszerkesztésére — ez a szinodus egyik módszertani hibája volt —, bonyodalmak támadtak.

Az atyák minden további nélkül megszavaztak egy üzenetet az emberi jogokról és kiengesztelődésről (okt. 23). A szinodus a „Pacem in terris" körlevél 10. és az emberi jogok nyilatkozatának 25. évfordulója alkalmából az igazságtalanságoktól szenvedő, „hang nélküli" emberek védelmében emel szót. A következő jogokat követeli: jog az élethez (az abortusz, az eutanázia, a kínzások, mindenfajta erőszak és háború elítélése); jog a táplálkozáshoz; társadalmi és gazdasági jogok; politikai és kulturális jogok; a vallásszabadság joga. Az üzenet a befejezésben emlékeztet a szentévre, amely a megtérés és a kiengesztelődés éve.

A záródokumentum első tervezetének négy fejezete közül csak az elsőt fogadta el az atyák többsége. Ezért az elnökség és titkárság úgy döntött, hogy nem szerkesztenek tulajdonképpeni záródokumentumot, hanem 1) egy üzenetet intéznek a világegyházhoz, 2) a szinodus egész dokumentációját átnyújtják a Szentatyának (hiszen a szinodus lényegében tanácsadó szerv, célja a pápa tájékoztatása); ehhez bevezetésnek megszerkesztenek egy katalógust a tárgyalt témákról.

Míg a bizottságok az előbb említett két dokumentumon dolgoztak, az atyák többek között megvitatták a szinodus munkamódszerét. A kritikákat és javaslatokat röviden összegezve a következőket mondhatjuk: A szinodusi titkárság jobban vegye figyelembe az egyes püspökkari konferenciák helyzetjelentését és javaslatait; pontosabban határolja el a témát; nem kell sok időt vesztegetni az aulában a hozzászólásokkal: a munkadokumentummal kapcsolatos hozzászólásokat az atyák benyújthatják írásban, és szóban csak a

leglényegesebb megjegyzéseiket mondják el; a hangsúly a csoportos munkákon legyen; lehetőleg a modern nyelveket kell használni; már az ülés elején jelöljenek ki egy bizottságot, amely a záródokumentum megszövegezését menetközben készíti; a titkári tanács valóban vezesse a munkákat.

De térjünk vissza a dokumentumokhoz. Az utolsó előtti (24.) munkaülésen bemutatták és felolvasták az atyáknak a két szövegtervezetet. A szövegekbe már beledolgozták az előző napokon beérkezett „modi"-kat, módosítási javaslatokat. A kézhez kapott szöveget megszavazták; az eredményeket az utolsó, okt. 26-i ülésen közölték. Az első szöveg végleges címe: „A szinodusi atyák nyilatkozata"; az atyák 182 szavazattal 11 ellenében elfogadták. A nyilatkozat 13 pontból áll, lényegében felvázolja a nagy irányvonalakat; meglehetősen a nagy általánosságokban mozog. A másik szöveg, a tárgyalt témák listája viszont csak felsorolás, a tézisszerű állásfoglalásokat kerüli. A következő 12 témakört jelöli meg: A Szentlélek szerepe az evangelizálásban; az igehirdetés és a tanúságtétel; az egész egyház az evangelizálás szolgálatában; a helyi vagy részegyházak; a népi vallásosság; az egyház mint az üdvösség egyetemes szentsége; az ökumenizmus; evangelizálás és emberi fejlődés; a fiatalok; a kis közösségek; a nem gyakorló hívek; a kommunikációs eszközök az evangelizálásban.

A szinodus tulajdonképpeni mérlegét VI. Pál pápa latinnyelvű záróbeszéde nyújtotta okt. 26-án délelőtt a szinodusi aulában; ugyanitt rövid hálaadó igeliturgiával zárult a szinodus. A Szentatya nagyon pozitíven értékelte a szinodus munkáját. A világegyház főpásztorai őszintén és tárgyilagosan elmondták véleményüket az evangelizálásról; tapasztalatcseréjük, a testvéri közösség (koinonia) megélése a szinodus legfőbb értéke. Valamennyien megtapasztalták az egyetlen katolikus egyház változatos gazdagságát. A pápa részletezte a pozitív tapasztalat eredményeit. Mindenekelőtt közös állásfoglalást alakítottak ki a következő fontos kérdésekben: 1) Tisztázták a különbséget és a sajátos összefüggést az emberi fejlődés és Krisztus misztériuma, a jelen és jövő üdvösség között. 2) Kiemelték az evangelizálás elsőrendű kötelezettségét: ezt a feladatot Krisztus apostolaira bízta, és most az apostolutódoknak, a püspököknek kell teljesíteniök, egységben a pápával, a Szentlélektől kapott megbízatás erejében; ebben a küldetésben részesednek a papok, szerzetesek és világiak is, akik között a fiatalokra és a szülőkre különleges feladat hárul. 4) A szinodusi atyák valamennyien kifejezték azt a meggyőződésüket, hogy a nemkeresztény vallásokban rejlő emberi és vallási értékeket tisztelni és integrálni kell az evangelizálásban és az imádságban, megőrizve természetesen a hit és katolikus tanítás tisztaságát. 5) Megvilágították azt, hogy Krisztus egyháza a katolikus egyházban található meg („subsistit", a Lumen Gentium kifejezésével), amely egyszerre tárgya és alanya az evangelizálásnak. Ha Istennek úgy tetszik, ezen az egyházon kívül is megvilágosíthatja az embereket az isteni Ige, de az evangéliumi üzenet teljessége — az üdvösség más eszközeivel együtt: szentségek, liturgia,

Krisztus evangéliumának teljes és tévedésmentes magyarázata — csak a hierarchikus katolikus egyházban található meg, vagyis közösségben Péter utódjával, a legfőbb pásztorral, aki a püspökök és a hívek egységének állandó és látható alapelve. Ez az egyház az egész emberi nem egységének szentsége, vagyis látható jele és eszköze (LG 1). 6) Helyesen arra a következtetésre jutottak, hogy a helyi egyházak közösen felelősek az evangelizáló küldetésért, közösségben az egyetemes egyházzal, minthogy az egész egyház misszióban van, missziós. 7) Fényt derítettek a Szentléleknek az evangelizálásban betöltött szerepére: Ő „az egyház Lelke", Ő árasztja szét a kegyelmet és a szeretetet a hivők, különösen is az apostolok szívébe.

Ezen alapelvek tisztázásán kívül a szinodus más pozitív eredményeket is felmutat. A pápa szerint az a tény, hogy a záródokumentum körül nehézségek támadtak, nem von le semmit a szinodus sikeréből, — a rengeteg gazdagságot igen nehéz egyetlen dokumentumba összesűríteni. Mindenesetre világossá vált, hogy javítani kell a munkamódszeren; a főtitkári tanács az elhangzott bírálatok és javaslatok alapján ezt meg fogja tenni. Nagy pozitívumnak könyveli el a pápa azt az eseményt, hogy a világ főpásztorai, mint az apostolok a cenákulumban, Péter és Mária köré összegyűlve hallgatták a Szentlélek hangját és sugallatait; hogy valamennyien az egyház legelső feladatának tekintik az Örömhír hirdetését, mégpedig a modern világ igényeinek megfelelő módon, a modern eszközök felhasználásával. Jobban ráébredtek arra, hogy az ima, a szemlélődés, a belső élet elmélyítése, a szegénység, önmegtagadás és az igazi szeretet szellemének teljesebb birtoklása az evangelizálás megújításának elsőrendű feltétele.

De a pápa beszédének további részében rámutatott arra is, hogy bizonyos felmerült kérdéseket tisztázni, árnyalni kell, még jobban el kell mélyíteni. Ilyenek: a részegyházak kapcsolata az apostoli Székkel. Helyes az, hogy a részegyházak nagyobb felelősséget akarnak vállalni az evangelizálás területén; de ez ne ártson a többi egyházzal való közösségnek és a Péter utódával való egységnek. — Szükséges, hogy a hit kifejezésében jobban alkalmazkodjanak a faji, társadalmi és kulturális sajátságokhoz; de veszélyes lenne, ha kontinensek és kultúrák szerint különböző teológiákról beszélnénk. A hit tartalma vagy katolikus, vagy teljesen eltűnik. Őrködni kell az egyetlen üzenet igazságán, jóllehet különböző módon fejezzük ki. — Helyesen kidomborították az emberi felszabadítás fontosságát. Ez a testvéri szeretet követelménye. De az üdvösség teljességét nem lehet összetéveszteni a részleges felszabadítással; az Örömhírnek meg kell őriznie eredetiségét, amely nem más, mint megszabadulás a bűntől és a haláltól, részesedés az isteni életben. Nem szabad tehát túlságosan egyoldalúan hangsúlyozni az ember evilági felszabadítását, a társadalmi haladást stb. az evangelizálás lényegének kárára. — Reményt keltő a kis közösségek kibontakozása, amiben az atyák a Szentlélek működését látják. De ez a reménység csalfa lenne, ha ezeknek a közösségeknek egyházi élete elszakadna a törvényes egyházi tekintélytől és az

egyének szeszélyeinek engedne. Mindezeknek a kérdéseknek tisztázásához a szinodus számos használható elemet szolgáltat. A pápa szerepe az, hogy őrködjék az egyház életén, nehogy a hívek hamis utakra tévedjenek.

Beszéde végén a Szentatya, mint a szinodus megnyitásakor, Jézushoz fordult: imában mondott köszönetet, kért segítséget az Úrtól, hogy pásztorai hűségesek legyenek az evangelizáló küldetés teljesítéséhez.

— A szinodusi munkát az atyák, a sajtó és a közvélemény különféleképpen értékelték. Nézetünk szerint mint esemény valóban sikernek könyvelhető el. Az atyák megélték az egyetlen katolikus egyház gazdag változatosságát; az eleven élet lüktetését érezték: az Úr valóban közöttük volt Lelkével. A gyümölcsöket a szinodus utáni időnek kell megteremnie. A szentév jó alkalom lesz arra, hogy az egyház az evangelizálást önmagán kezdje, hogy minden tagja igyekezzék valóban megújulni, megtérni, mert csak akkor lesz szavahihető az egyház evangelizálása, ha ő maga az Evangélium szerint él.

Szabó Ferenc

Recept a jövő évre

Végy 12 hónapot, tisztítsd meg jó alaposan a keserűségtől, zsugoriságtól, szőrszálhasogatástól és aggodalomtól. Oszd mindegyiket 30 illetve 31 részre, úgy, hogy a készlet pontosan fussa egy évre. Minden egyes napot külön kell elkészíteni. Hozzávalók: egyharmad munka, kétharmad derű és humor. Tégy hozzá három tetejes evőkanál optimizmust, egy kiskanál béketűrést, egy pici iróniát és egy csipetnyi tapintatot. Az egészet bőségesen öntsd le szeretettel. A kész fogást díszítsd apró figyelmességek friss zöldjével, és tálald fel mindennap vidáman — egy jó csésze üdítő tea mellé felszolgálva.

Közöljük kedves olvasóinkkal jövő évi számunk témáit: a hála; a Szentlélek; az aszkézis. Különszámunk Mária-szám lesz.

Felhívjuk Olvasóink figyelmét, hogy egyszerűség kedvéért az Opus Mystici Corporis Verlag kiadványait tőlük (Pf. 17, A-1042 Wien), a Biblikus Teológiai Szótárt és a Teológiai Kiskönyvtár füzeteit a kiadóktól (PP Nagy F. — Szabó F., Via dei Penitenzieri 20, I-00193 Roma), az Aurora könyvkiadó kiadványait (pl. egyháztörténeti sorozat) tőlük (D-8 München 90, Oertlinweg 4) kérjék. A hozzánk érkező ilyen kéréseket mi is a megfelelő helyre továbbítjuk!

AKIT ISTEN LEGJOBBAN SZERETETT

Ha a Boldogságos Szűzről elmélkedünk, valamilyen formában mindig ugyanoda jutunk. De ez az „ugyanaz" olyan mély és annyira lényeges, annyira központi, hogy sohasem tudjuk kimeríteni, — tehát mégis mindig más és mindig új.

Szűz Mária személye ugyanis a maga konkrétságában, mint a Megváltó anyja, minden kiváltságával és minden kiváltságában, a szeplőtelen fogantatástól a mennybevételig, az isteni szeretet misztériumát tükrözi. Azt az isteni szeretetet, amely számunkra mint irgalom nyilatkoztatja ki magát Jézus Krisztusban, és amely kezdete és vége, mozgatója és beteljesítője minden történésnek, a teremtéstől egészen az utolsó ítéletig.

Ez a teremtő, megváltó, megszentelő, az üdvösségre elvezérlő isteni szeretet, amely az egész világmindenséget átöleli, és minden egyes teremtményt, minden egyes embert számon tart, — mintegy rövid foglalatban, koncentráltan mutatkozik meg előttünk Máriában.

Nézzük tehát ezt az isteni szeretetet Szűz Máriában aszerint, amit neki juttatott és aszerint, amit belőle kiváltott.

1) Mit juttatott az egészen különleges isteni szeretet Máriának? A teológusok összeszámlálják és rendszerezik kiváltságait, amelyek kegyelmi teljességének különböző szempontjait jelentik. Ez a kegyelmi teljesség az istenanyaságra való kiválasztottságának következménye. Mivel Isten kiválasztotta és beillesztette a megváltás tervébe, azért lett anya és szűz, azért áll Krisztus mellett a keresztnél, azért vétetett fel a mennybe. Ezek az isteni szeretet különleges ajándékai, — és ezek mind természetfelettiek. Az isteni szeretet különleges ajándékai között nem szerepel a kényelem, a gazdagság, a siker, a különleges megbecsülés a földi életben, és annyi más dolog, ami minket annyira lebilincsel és izgat. Ez persze tulajdonképpen természetes, és sokszor hallottuk már. Mégis meg kell kísérelnünk nagyon világosan szemünk elé állítani, mik is valójában Isten igazi ajándékai; mi az, aminek súlya van az Isten előtt, és mi az, aminek nincsen. A Mária-tisztelet egyik legnagyobb haszna éppen az, hogy ezt egész konkrétan szemünk elé tárja, és ezzel természetfeletti értéklátásra késztet és nevel. Hozzászoktat ahhoz, spontán módon begyakorol arra, hogy evilági értékskálánkat revideáljuk, és arra késztet, hogy ezt folytonosan megtegyük.

Természetesen mi nem rendelkezünk Mária kiváltságaival. De azért ezek még sincsenek tőlünk annyira távol, hogy legalább valamit ne birtokoljunk

belőlük, legalább mint kezdeményt, mintegy kiindulópontként. Mert hiszen a megváltó szeretet, amely őt minden bűntől megőrizte, minket is átölel, — és ha mi nem is részesülünk az istenanyaság kegyelmében, mégis valóban vérrokonai vagyunk Krisztusnak. Mi is „szívünkbe" fogadjuk őt teljes valóságában az Oltáriszentségben. Szellemi értelemben pedig az Úr maga állította: „Aki megteszi mennyei Atyám akaratát, az nekem testvérem, nővérem és anyám" (Mt 12,50). És ha felismerjük Máriában az isteni szeretet különleges nyomait, és ezáltal hozzászoktatjuk szemünket az isteni szeretet működésmódjához, akkor magunkban is könnyebben és világosabban fel fogjuk ismerni ugyanezt az isteni szeretetet. Ez pedig nagyon fontos. Mert az igazi szeretethez connaturalitas, a természetek benső hasonulása szükséges: Isten szeretetének felismerése nélkül nemigen vagyunk képesek az istenszeretetre, másrészt pedig minél inkább szeretjük az Istent, annál inkább megismerjük és felismerjük az ő szeretetét.

2) Így volt ez, így van ez Máriában is. A neki juttatott isteni szeretet különleges volta egészen különleges viszontszeretetet váltott ki belőle. Mi volt ennek konkrét megnyilvánulása? Tökéletes kitárulkozás, tökéletes kinyílás Isten felé, teljes készség, önmaga teljes átadása. És ennek a formulája roppant egyszerű: „Legyen nekem a te igéd szerint."

A szeretetre a felelet a viszontszeretet, de ezt a viszontszeretetet a legvilágosabban, a legfélreérthetetlenebbül és a legteljesebben meg lehet fogalmazni a szeretet említése nélkül: fiat, — ecce ego, mitte me (vö. Iz 6,8).

Mindez annyira egyszerű és világos, hogy itt nincs semmi elméleti probléma. Hiszen az egyetlen, amit a teremtmény valóban adni tud Istennek, a készsége, — de ez a készség egyszersmind minden is. És még sincsen problematikusabb, nincsen nehezebb, mint ezt következetesen megvalósítani. Mert mi ezt a fiatot nem tudjuk egyszersmindenkorra kimondani. Nem azért, mintha szándékunk szerint nem akarhatnánk magunkat véglegesen átadni Istennek. Ez nemcsak lehetséges, hanem szükséges is, — e nélkül önátadásunk nem lenne abszolút, nem lenne teljes, fenntartás nélküli. „De jure" tehát Istennek kimondott „legyen" szavunknak véglegesnek kell lennie. A baj csak az, hogy ez „de facto" nem sikerül. Minden új helyzetben, új körülmények között, az idő múlásával újra és újra ki kell mondanunk. Lehet ezt az önátadást bizonyos értelemben intézményesíteni is, és ez nagyon dícséretes. Ez történik pl. a fogadalmakban, ill. az evangéliumi tanácsok követésében: lekötjük magunkat Istennek. De ez nem ment fel attól, hogy mindennap újra ne kelljen kezdenünk a fiatért való harcot, amíg csak élünk.

Fájdalmasnak érezzük ezt? Nem baj. Amíg fáj, addig törekszünk. A tragikus nem az, hogy mindig újra ki kell mondanunk ezt a fiatot, — csak az lenne tragikus, ha abbahagynánk. Meg kell értenünk: Isten szeretetére nem tudunk egyszersmindenkorra választ adni: egész életünk minden napjának kell válasszá válnia.

És itt megint nagyon segíthet egy pillantás Máriára. A vele való foglalkozás kinyitja a szemünket. Mert ne higgyük, hogy neki könnyű volt. A kimondott „fiat" súlyát neki is meg kellett tapasztalnia életének minden napján. A megvalósítás számára is mindennapos és nem könnyű feladat maradt.

3) Próbáljunk most gondolatmenetünkből néhány konkrét következtetést levonni magunknak, és választ adni arra a kérdésre, miben utánozhatjuk a Boldogságos Szűz Isten iránti szeretetét. Elsősorban is abban, hogy teljesen Istennek élünk és minden eszközt felhasználunk, hogy bensőségesebben egyesüljünk Vele. Vajon valóban úgy élünk-e, úgy viselkedünk-e, mint Isten emberei? Sugárzik-e rólunk az Istennel való kapcsolat? Eléggé meglátszik-e életünkön, hogy keresztények vagyunk, akiknek az eszménye: „legyetek tökéletesek, mint a mennyei Atya tökéletes"? (Mt 5,48) Őszintén Istent keressük-e, vagy pedig magunkat? Következetesek vagyunk-e, és valóban Isten szolgálata-e cselekedeteink mértéke?

Mária szeretetét utánozzuk akkor is, ha szerényen, készségesen, odaadóan szolgálunk minden embernek, mint testvérünknek. Nem vagyunk-e még mindig túlságosan önzők, talán lelkiekben is? Eléggé készen állunk-e, ha arról van szó, hogy másoknak valamilyen szolgálatot tegyünk? Tudunk-e lemondani, áldozatot hozni mások kedvéért? Hogyan viseljük el környezetünk hibáit?

Weissmahr Béla

TALÁLKOZÁSOM SUHARD EMMÁNUELLEL

1940 augusztus 1, Vasas Szent Péter ünnepe. Amíg élek, nem felejtem el ezt a csütörtöki napot. Mennyire hasonlított az apostolfejedelem sorsához ezen a napon Franciaország és Suhard bíboros tragikus helyzete! Alig másfél hónapja, hogy a hitleri német hadsereg lehengerelte az országot, és valósággal gúzsba kötött a szabadsághoz szokott francia népet. A bíboros június 1-én, a szörnyű és véres harcok idején hagyta el előző székhelyét, Reimset, és foglalta el új érseki székét Párizsban. Mint a franciaországi magyarok lelki gondozásával foglalkozó pap tisztelegni akartam nála. Az érseki palota előtti udvarban azonban egy német katona fogott le, és a már ott lévő mintegy harminc személy közé akart tuszkolni. Irataimat bemutatva és egy részletes vallatáson átesve nagynehezen sikerült kikerülnöm. Egyenesen a nunciatúrára siettem, és megtudtam, amit már úgyis sejtettem: a Gestapo négy nappal azelőtt házkutatást tartott az érseknél, és most szobafogságban őrzi.

Másnap, augusztus első péntekén, a montmartre-i Szent Szív bazilikába mentem szentmisét bemutatni. A város fölött uralkodó hatalmas szentegyházat a hetvenes francia-porosz háborúban legyőzött és megalázott francia nép építtette bűnbánata, buzgósága és hálája jeléül, amint ezt a szentély apszisában olvashatjuk. Elmondhatjuk, hogy ebben a szentélyben a francia katolikusság szíve ver, hiszen éjjel-nappal állandó szentségimádást végeznek

a kitett Oltáriszentség előtt. Az egész ország népe be van osztva ebbe az imádásba, mindennap más-más vidékről jönnek. Fölmenet a tegnapi megaláztatást forgattam a fejemben, és nem gondoltam, hogy ezt hamarosan követi a vigasztalás. A bazilika sekrestyéjébe lépve alig akarok hinni a szememnek: ott látom Suhard Emmánuelt, aki kiszabadulása után szintén feljött a bazilikába, hogy ezért hálát mondjon. Azonnal odamentem, és bemutatkozva elmondtam a történteket. „Ó igen — felelte —, közös volt a sorsunk, de — és kezével a sekrestyében lévő nagy Jézus Szíve-kép felé mutatott — a Szent Szív velünk van." És közben arcán szelíd mosoly suhant át. Így ismertem meg őt először, és ez az ő igazi egyénisége, amint érseki jelmondata is mondja: „In fide et lenitate", hitben és szelídségben (Sir 45,4).

Elmondhatjuk: a világ egyik legelfoglaltabb embere a párizsi érsek. A négymilliós párizsi egyházmegye kormányzását ugyan tíz helynökkel osztja meg, a gondok oroszlánrésze mégis őt terheli. Nem is bírták sokáig a párizsi érsekek ezt a szörnyű munkairamot: 10-12 évi kormányzás után kidőltek és meghaltak. Emlékszem, Pierre l'Ermite, a híres párizsi papíró könyörgött egy alkalommal Suhard bíborosnak, mérsékelje magát, mert ő is kidől. Bizony kilenc év múlva követte is elődeit. Az érsek hetenként kétszer fogadta papjait, hétfőn és pénteken du. 3-6-ig. Mikor a viszonyok eléggé normalizálódtak, az egyik hétfői délután bemutatkozó látogatásra jelentkeztem. A bíborost alaposan megleptem azzal a kijelentésemmel, hogy talán nem is kell bemutatkoznom, „hiszen már idestova húsz éve, hogy Eminenciád tud létezésemről". A fáradtan üldögélő egyházfő azonnal felfigyelt. Erre elmondtam, hogy amikor bayeux-i és lisieux-i püspökké történt 1928-as kinevezése előtt a lavali nagyszeminárium vicerektora volt, ottani tanártársa, François Beaudet, éveken át levelezésben állt egy magyar teológussal. „Igen, emlékszem. Sok szép magyar bélyeget kapott tőle" — mondta a bíboros, és nevetve fordult felém: „Tehát maga volt az a magyar teológus. Igazán kicsi a világ!" Ezután már meghitt hangnemben folytatódott a társalgás. Részletesen tájékoztatta magát a párizsi magyar katolikus misszió életéről, élénken kérdezősködött a magyar katolikus egyházról. Lelkemre kötötte, hogy bármi problémám van, egyenesen forduljak hozzá, ő mindenkor segítségemre lesz. Végezetül áldását adta rám és híveimre, és jóságosan megölelve elbocsátott.

Ugyancsak emlékezetes marad számomra 1942. január 20-a. Ezen a napon ünnepelte a Notre Dame de Sion párizsi anyaháza alapítója, Ratisbonne megtérésének százéves évfordulóját. E szerzetesnők és általában a francia zárdák hősiesen vettek részt az akkori zsidóüldözés idején a mentőakcióban, amelybe magam is bekapcsolódtam. Emiatt meg is gyűlt a bajom a megszálló hatóságokkal. Suhard bíboros mondta az ünnepi szentmisét és szentbeszédet, ezzel is megmutatva nagyrabecsülését és szolidaritását. Vagy harmincan lehettünk az ünnepi agapén, s ismét alkalmam volt élvezni és értékelni fesztelen, kedélyes társalgását. Kint tombolt a gyűlölet — itt bent a zárda falai között szeretet és részvét járta át a szíveket.

Suhard bíboros évenként újév körül magához hívta papságát, a szerzetesrendeket, a különböző művek vezetőit. Impozáns seregszemle volt ez. Én is elmentem minden évben. Egy plébános üdvözölte a főpásztort a papság nevében, és ez a beszéd dióhéjban magába foglalta az előző év összes fontos világegyházi és egyházmegyei eseményeit. A bíboros válaszában részletesen ismertette az egyházmegye helyzetét, bajait, nehézségeit, problémáit, és a kezét a beteg ütőerén tartó orvos nagyszerű éleslátásával kifejtette az irányelveket, a cselekvés módjait, a teendőket az új esztendőben. Ezekben az ő nagyvonalú és mélyreható expozéiban előre megismerhettük később megjelenő zseniális pásztorleveleit.

Születésének századik évfordulóján ezzel a néhány személyes emlékkel kívántam leróni a kegyelet adóját Párizs nagy érseke előtt.

Uhl Antal

„SZERESSÉTEK ELLENSÉGEITEKET"

Békesség minden rosszakaratú embernek, hogy vége legyen már minden bosszúnak, büntetésnek és megtorlásnak. A gonosztettek minden mértéket meghaladnak, emberileg már meg sem lehet érteni őket. Túlságosan sok a vértanú. Azért, Uram, ne mérd gyötrelmeinket igazságosságod mérlegén, és ne számítsd be mindezt a szenvedést a hóhéroknak, nehogy rettenetes számadásra kényszerüljenek. Másképpen fizess meg. Írd a hóhérok, a vádlók, az árulók, egyszóval minden rossz ember javára a többiek egész bátorságát, egész lelkierejét — alázatukat, belső emelkedettségüket, szakadatlan titkos szenvedésüket, rendíthetetlen reményüket, könnyeket szárogató mosolyukat, megkínzott, agyongyötört szívüket, amely erős és bizalommal teli maradt a halál színe előtt, sőt magában a halálban is. Igen — a végső gyöngeség óráiban is . . .

Legyen Uram előtted mindez a bűnök jóvátétele, az igazság győzelmének ára, és így lehetővé válik, hogy ne a rosszat, hanem a jót könyvelhesd el. Ellenségeink emlékezetében pedig ezáltal ne mint áldozatok maradjunk meg, ne mint kísértő rém, mint remegő iszony az árnyékká halványulótól, hanem mint segítőik abban az igyekezetükben, hogy elfojtsák rosszra hajtó szenvedélyeik őrjöngését: mert hiszen csak ezt várják tőlük.

És ha mindennek vége lesz, hadd legyen osztályrészünk, hogy emberként élhessünk az emberek között, s térjen be ismét szegény földünkre a béke — béke minden jóakaratú embernek, és mindenki másnak is.

Egy zsidó imája. „ferment" 1974/1

A fehéreknek szükségük van arra, hogy megmeneküljenek Isten jövendő haragjától. Szükségük van arra, hogy elmondják nekik: Isten őket is szereti. Ő meg fogja adni nekik az erőt, hogy szeressék a fekete embert, úgy szeres-

sék, hogy ne utálkozzanak a vendéglőben egy asztalhoz ülni vele . . . Nem jutott-e soha eszébe a fekete embernek, hogy ha a fehérek elvesznek, ezért őt lehet felelőssé tenni? Nem jutott-e soha eszébe, hogy evangéliumi kötelessége kiszabadítani a fehér embert szellemi sötétségéből, amelytől elvakítva nem látja, hogy a fekete ember testvére a mindennapi életben? Isten majd megkérdezi: „Fekete ember, hol voltál, amikor a fehér elutasította evangéliumomat és romlásba tartott?" Ha a fekete azt feleli: „Én csak egy kaffer voltam, hogy mertem volna prédikálni az én uramnak?" — akkor Isten így szól: „Hát nem volt elég neked Krisztus feltámadása, fekete ember, hogy megszabadítson a lelki és lélektani halálnak ettől a nemétől? Miért nem vettél magadnak bátorságot, hogy megmentsd fehér testvéredet?"

Manasz Buthelezi: Kereszténység Délafrikában.
Der Christ in der Welt 23/3

A MISE A LELKIPÁSZTORKODÁSBAN

A minden vasárnapi szentmise időben (hetenként kb. 1 óra) és a jelenlevők számában utolérhetetlen, összehasonlíthatatlan alkalom a lelkipásztori hivatás (nem hivatal) teljesítésére, kibontakozására. De úgy tűnik, nem élünk eléggé az adott lehetőséggel. Nagy reményeket fűztünk a nemzeti nyelvhez, a hívek imádságos-énekes részvételéhez, a szembemisézéshez. Igen, mindebből nagyon sok jót lehet kihozni. De a magyarnyelvű misén, szembemisező oltárnál éppúgy lehet unatkozva, idegenül és feszengve ülni és állni, mint a régi liturgiánál.

Mi tehát a teendő? — Hadd mondjunk el itt néhány (kipróbált vagy tervezett) szempontot, gondolatot, amely a mise mai „kihasználásával" foglalkozik.

Templomainkban a szembemisező oltár és a „papi szék" (a misézőnek és a ministránsainak helye) minél közelebb legyen a néphez, szinte a nép sorai közt. Igaz, hogy ez nem egyszer zavaró a misező számára (ezért félnek egyes papok a néppel szemben történő misézéstől). Nem mindenki és nem mindig bírja a rászegeződő érdeklődő tekintetek pergőtüzét. De ezt meg kell tanulnunk és szoknunk. A kezdeti lámpalázat már akkor le kellett küzdenünk, amikor egyáltalán misézni meg prédikálni kezdtünk. A papnak vállalnia kell ilyen értelemben a „nyilvános" szereplést, a nyugodt, egyszerű, de határozott fellépést. Ugyanakkor családiasnak, barátinak kell lennie, kerülni a nagyképűségnek, nagyzolásnak, uralkodói allüröknek és a lekezelésnek még a látszatát is.

Az külön probléma, mit csináljunk a régi „hajóba" hozott oltár mögött üresen tátongó „szentéllyel". Megmarad régi oltárával szentségháznak, esketési helynek, vagy átalakítással külön (fűthető) hétköznapi kápolnává lesz?

Ezt helyenként más-más módon kell megoldani, a körülményeknek megfelelően, de nem elsietve. Ne sajnáljuk azonban „hátunk mögött hagyni", mert annak semmi értelme, hogy a szembemiséző oltár éppen olyan távol legyen a padban ülőktől, mint régen a régi oltár!

Nekünk, a mi egyházközségünkben, szerencsés helyzetünk volt: kicsi a templomunk, régi faoltárunk nem számított remekműnek, és erősen kikezdte a romlás. Egy bérmálási előkészület alkalmával az öreg faoltárból egy kicsi szentségi oltár (szentségház) lett a szentély jobboldalán a falnál, a szembemiséző oltár a szentély áldoztató lépcsőjéhez közel áll (szerencsére rácsunk sem volt), a sedile pedig 13 székkel — pap és 12 ministráns — a régi oltár helyén félkörívben a falnál. A középső 3 szék dobogón emelkedik. Így a celebránsok a hívekkel szemben ülnek, maguk közé fogva az oltárasztalt. A kicsi templomban rendkívül meleg és családias így a hangulat, egy kicsit közel visz az utolsó vacsora képéhez.

Térjünk át magára a szentmisére. Mit tehetünk az adott lehetőségek között, hogy hasznos munkát végezhessünk?

Először is: sürgősen térjünk át mindenhol, ahol lehet, a „szakosított" misékre. Ez persze lehetetlen ott, ahol vasárnap csak egyetlen mise van. De annyit ott is meg lehetne tenni, hogy az énekek, a prédikáció jellege néha inkább a kisgyerekeknek, máskor a fiataloknak, megint máskor a felnőtteknek szóljon. Az utóbbiaknál nem szükséges, sőt nem is helyes „középkorúak" és „öregek" miséjét különválasztani. Ahol azonban legalább ezer hivő van, ott legkevesebb két misét kell mondani, még akkor is, ha a templomba kétezren férnek. Ilyenkor egyik gyerekmise legyen, a másik felnőtteké, és ebből néha egy-egy a fiataloké. Eszményi lenne reggel egy gyerekmise, utána egy felnőtt mise, délfelé egy ifjúsági. Ez persze nem azt jelenti, hogy „14 éven felülieknek tilos a bemenet" . . . Hiszen nagyon is jó, ha a kicsinyek szülei figyelik a gyermekeiknek szóló szentbeszédet. Számítani kell arra is, hogy mindig vannak olyanok, akiket a „mások miséje" érdekel, meg aztán nem mindig az évek száma határozza meg az ember korát. Jó lenne, ha a ministránsok is mindig a megfelelő korosztályból kerülnének ki. A lány-ministrációt részemről nem tartom követendő példának, de talán a szükség néha törvényt bont. A lányokat (asszonyokat) viszont kitűnően lehet foglalkoztatni a felolvasással.

Persze semmi értelme az olyan „szakmisének", ahol csak a prédikáció szól egy csoportnak, minden más általános. A gyermekmiséhez tehát gyermekénekek kellenek, talán sajátos miseszöveg is, ők szerepeljenek, és a padoknak legalább jórésze az övek legyen, ne kelljen ácsorogniok. Az nem gyermekmise, ha felnőtteknek misézünk, a gyerekek pedig ott sorakoznak — unatkozva és fáradtan — a padok előtt! Az ifjúsági misében pedig kapjanak helyet az ifjúsági zenekarok, énekkarok, a merész (de nem botrányos) újítások. Ne legyen azonban a miséből vallási ürüggyel tartott beat-koncert. Az

sem feltétlenül öröm, ha kitűnő zenekar és énekkar ad elő modern misét, a fiatalok pedig csak hallgatják. Olyan énekek kellenek, amelyeket minden jelenlévő tud és együtt dalol. És ha nincs beat zenekar és énekkar, az még nem akadálya az ifjúsági misének!

Másodszor: minden misét (bármilyen „szakhoz" tartozzék is) tegyünk közvetlenné, családiassá, emberivé, egyháziassá.

Mit jelent ez? Azt, hogy az adott lehetőségek között oldjuk fel a még mindig meglévő merevséget, kötöttséget, formalitást. Az új liturgikus előírásokban sok hasznos tanács olvasható: a kötött szövegen túl szabad néhány magyarázó mondatot fűzni a bevezetéshez, a könyörgéshez, a prefációhoz. Az elbocsátás előtt a hirdetésben teljesen kötetlen kapcsolatba léphetünk a hívekkel. De a kötött szövegekben is vannak változatok (köszöntésben, bűnbánati imában, úrfelmutatás utáni fohászban): használjuk fel ezeket. Sőt a kötött szöveget is lehet„kötetlenül", közvetlen hangon (nem bizalmaskodva!) mondani. Az sem véletlen, hogy az irányelvek külön megjegyzik: tekintsünk a köszöntéskor a hívekre, hiszen hozzájuk szólunk!

„Kedélyeskedve" misézni ízléstelenség. A mise mai formájában, a liturgikus ruhában nem családi, baráti „poharazgatás". Az nem is lesz. De nem szabad merev, távoli, idegen és titokzatos szertartásnak sem lennie. A középkor a titokzatost, a misztériumot, az ünnepélyest és megrendítőt kereste a szentmisében. Az Egyház a modern ember elé a mise másik arcát tárja most: a jézusi asztal közelségét, az érthetőt és láthatót, a közvetlent és családiast, mert korunk embere ezt igényli. És a mi misénknek ebben az irányban kell megvalósulnia, — és egykor továbbfejlődnie is.

A misének van továbbá egy megrendítő tartalma, amiről megfeledkeztünk, és amire most kezdünk ráébredni: a mise egy nagy t a l á l k o z á s is. Nemcsak istentisztelet, áldozat, nemcstk hitbeli továbbképzés (ami ma szintén hangsúlyozottan időszerű), hanem az Egyház nagy találkozása Jézussal és egymással. De találkoznunk kell, nemcsak egymás mellett ülni és állni idegenül. És ne csak Jézussal legyen kapcsolata a misehallgatónak (persze ez a legfontosabb), ne is csak a pappal (bár ez is nagyon fontos), hanem a másik egyháztaggal is. Mikor lesz végre a mise családi találkozó a katolikusok között? Mikor adják tovább legalább a Miatyánk utáni kézfogással a békét — nemcsak ünnepélyes alkalmakkor, hanem minden szentmisén?

Ezt az egymással való bensőséges találkozást kell elősegítenie a miséző papnak, aki ma is vezetője, házigazdája a szentmisének. Ismerje a pap a híveket. (Egy tévéelőadáson láttam: valamelyik északi ország protestáns lelkésze az istentisztelet után kint várta a távozó híveket, és mindenkivel kezet fogott, elköszönt. Ez talán túlzás vagy megvalósíthatatlan, de érdekes, elgondolkoztató. Milyen sokatmondó a püspök távozása kíséretével templomainkban, egy-egy áldással, kedves szóval, gyermeksimogatással — ha nem színpadias, nem erőltetett!)

Hogyan lehet kapcsolatot találni a hívekkel a templomban? Néha ők maguk jönnek a sekrestyébe. De miért ne lehetne, hogy a misére lassan gyülekező hívek között megjelenjen a pap (persze nem liturgikus öltözékben), és pár szót szóljon a hívekhez, üdvözölje őket?

És a misében? Bosszantó, ha a pap bejövetelekor mindenki feláll, állva éneklik a bevezető éneket, állva fogadják a pap üdvözletét és hallgatják végig hosszú bevezető beszédét, és csak a leckénél ülnek le. Ha valaki a keresztvetéssel felállított hívekhez szólni akar, tegye nagyon röviden. De ha többet akar valamiről mondani (miért ne?), akkor mondja el még a keresztvetés előtt, akár ülve, a még ülve hallgató népnek. Az ilyen „párbeszéd" azonnal közvetlen élménnyé teszi a misét a híveknek, és eligazítást adhat a bekapcsolódáshoz. Az olvasmányhoz mindig fűzzünk néhány magyarázó szót. Evangélium előtt is szóljunk valamit, de még „Az Úr legyen veletek" előtt. A felállás nem a mi szavunknak szól, hanem Jézus szavának! Ha pedig más olvasta a szentleckét, akkor az evangélium előtt ahhoz is hozzáfűzhetjük rövid magyarázatunkat. Olyan értékes lehet ez, mint egy „villámprédikáció". Mise közben sem bűn, ha illő helyen és módon egy mondattal fordulunk a hívekhez, ha ez odakívánkozik, pl.: „Most elmondjuk együtt a hitvallást!" „Szentáldozásunk után szánjunk néhány másodpercet a csendnek és elmélyülésnek!" Hirdetés után: „Köszönöm a figyelmeteket!" Ilyenformán a mise nem pontosan szabályozott, gépiesen elvégzett, folytonosan egyformán ismétlődő szertartás, látványosság vagy akár „szavalókórus" lesz, hanem barátias, családias találkozás, összejövetel.

Mert a mise nekünk katolikusoknak (akik nemcsak otthon akarunk imádkozni magánügyként, hanem a közösségben is) nem csupán vallási esemény, hanem egyházi esemény is. De nem csak abban az értelemben egyházi, hogy pap vezeti, vagy püspök, vagy éppen a pápa, hanem azért is, mert együtt vagyunk a misén mi, az egyház tagjai (köztük a pap is).

A templom a mi egyházközségünk családi otthona, tehát itt kell megtennünk mindent, hogy a „misehallgatókból" család, egyház („kisegyház") legyen, amely összeismerkedik, összemelegszik, eggyé kovácsolódik, és az üdvözítés ügyének munkása lesz: Krisztus művét folytató közösség.

Dr. H. L.

TERÉZ ANYA AUSZTRIÁBAN

Augusztusban érkezett az örömhír: Teréz anya Karintiába jön! Azért éppen oda, mert ott lakik Munkatársai Nemzetközi Társulatának osztrák ügyintézője. Kívánsága az volt, hogy egy zárdában szállhasson meg, s itt minden nagy nyilvánosság mellőzésével találkozzék a Szeretet Misszionáriusainak jóbarátaival. A választás a wernbergi Szent Vér kolostorra esett. Itt időzött az alapítónő közvetlenül 64. születésnapjának betöltése előtt, augusztus 23/24-én. Tolmácsként a németországi területi megbízott kísérte. Hiszen Teréz

anya nem ért németül, a megjelentek közül viszont kevesen beszéltek angolul.

A munkatársak találkozója 23-án du. 4 órára volt kitűzve. Amikor Teréz anya kékszegélyű fehér szárijában, zajtalan szandáljaival belépett, mindenki önkéntelenül fölemelkedett, és tapsban tört ki. Az első és mindvégig megmaradó, döntő benyomás: egészen olyan, amilyennek írásaiból és fényképeiről ismertük, de a személyes találkozás mégis hozzáad az eddigihez valami lényegeset. Olyan egyszerű ez a lényeg, hogy elfut a szavak elől. Csak érezzük: jó ennek az embernek a közelében lenni. Mi teszi ezt? A megviselt arcból derűsen sugárzó, csodálatos szemek? („Sohasem felejtem el sugárzó, sötét szemének pillantását, amellyel átfogott — írja a fogadására siető megbízott. — Az az ujjongó érzés fogott el, hogy egy nagyon nagy ember szeret.") Szavainak nyugodt közvetlensége és az a mélységes meggyőződés, amellyel beszél? Mindez együtt is csak „közeg": arról ad hírt, hogy itt olyasvalakivel találkoztunk, aki egészen átadta magát Isten és az emberek szeretetének. És jelenléte a csillagok zajtalan vonzásával biztat, hogy próbáljuk követni, kiki a maga módján.

A munkatársakhoz intézett szavai szokott gondolatkörében mozogtak: A szegények az emberiség reménye, hisz Isten szeretetünk szerint ítél majd meg mindegyikünket. Ezeket a szegényeket föl kell fedezni, meg kell ismerni, és személyes szolgálattal, személyes szeretettel segíteni rajtuk. Nemcsak anyagi nélkülözésről és segítségről van szó. „Nekem nem kell a pénzetek. A szíveteket adjátok a szegényeknek." A világ ma elsősorban a szeretet hiányától beteg és a szeretetre éhes. Hol keressük a szeretetre szorulókat? Mindenekelőtt — és ezt ismételten hangsúlyozta — közvetlen környezetünkben: a családban, a szomszéd magányos öregemberben, a munkahelyi kollégában. Egy jó szó, türelmes meghallgatás, egy szolgálat, egy mosoly: ezzel küld hozzájuk Isten, ezzel visszük nekik Istent. Egyszer amerikai professzorok megkérdezték tőle: hogyan éljenek, hogy az igazán keresztény élet legyen? Ezt felelte: „Mosolyogjatok egymásra." „Ez az életszentség: mosolyogni Istenre." Ez persze sokszor nem könnyű: „Előfordul, hogy azt kérdezik tőlem: Férjnél van? Igen — felelem. És néha nagyon nehéznek találom, hogy mosolyogjak az Uramra meg a nővéreimre." — Kérdések hangzanak el. Valaki még egy végső útravalót kér. Teréz anya Krisztus szavával felel: „Szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket." Majd közösen elmondjuk a munkatársak imáját. Teréz anya minden lapocskát sajátkezűleg dedikált: „God bless you."

Minthogy Rómából érkezett, és aznap még nem volt misén, utána azonnal a kis kápolnába megyünk, ahol szentmisét mutatnak be. A hívők könyörgéseit a jelenlevők szabadon mondják; valóban „egyetemes" jellegükben visszatükröződik az összejövetel hatása. (Hogy Teréz anya ittléte mit jelentett azok számára, akik találkoztak vele, azt talán ez a mondat foglalja össze legjobban: „Jó keresztények minél nagyobb közösségévé akarunk lenni, mert van

példaképünk, aki még közöttünk időzik.") Utána a vendégek szétoszlanak, de Teréz anya még imába mélyedve térdel a kápolnában.

Este és másnap délelőtt egyénileg folynak tovább a megbeszélések. Teréz anya ott van a reggel hat órai konventmisén. (Szent Bertalannak, India apostolának az ünnepét üljük.) Az egyszerű ebédet néhány munkatárssal és családjukkal egy hosszú asztalnál fogyasztja. Valaki azt a kérdést veti föl: mit mondana olyan házaspároknak, akik nem akarnak gyereket vállalni. „Akkor miért házasodtak össze?" — feleli habozás nélkül.

Ebéd után az üdülővendégek gyűlnek össze, hogy ők is hallják Teréz anyát. Azután elérkezik az a negyedóra, amely a Szolgálat szerkesztőjének van kijelölve. Átadjuk neki a róla szóló könyv magyar fordításának egy példányát, egy kis válogatást a könyvre érkezett visszhangokból, meg egy rövid tájékoztatót, amit ezzel a megjegyzéssel vesz át: „Hogy a nővérek imádkozni tudjanak magukért. Imádkozzunk egymásért!" Majd kérdéseket teszünk fel:

— Hogyan tudnak a nővérek olyan derűsek maradni, mikor annyi nyomort és szenvedést látnak maguk körül?

— Az a feladatunk, hogy örömet vigyünk az embereknek. Kitől kapják meg, ha nem tőlünk? „Az Úr öröme a mi erősségünk."

— Hogyan tudják megőrizni Istenbe merültségüket, hiszen reggeltől estig az utcán vagy az otthonokban dolgoznak, emberekkel foglalkoznak?

— Igyekszünk „elimádkozni" a munkát. (We try to pray the work.) Ima és munka persze nem azonos. De Jézus azt mondta: Amit egynek a legkisebbek közül . . . És ő nem csalhat meg. Tehát mi huszonnégy óra hosszat Jézust érintjük meg. Reggel a Szentostyában, napközben a szegényekben.

— Mit üzen a magyar papoknak?

— A magyar papok legyenek igazán papok.

És búcsúzóul még egyszer a lelkünkre köti: „Mosolyogjanak Istenre!"

R.

Teréz anya levele a munkatársaknak körútja után (1974.okt.4)

Kedves Munkatársaim!

Tele a szívem hálával Isten és mindannyiotok iránt, amikor ezt a levelet írom. Isten szeressen benneteket, viszonzásul a nekem adott sok szeretetért. Nem tudok mást tenni cserébe, mint hogy még buzgóbban imádkozom értetek, és még nagyobb szeretettel szeretlek benneteket.

Mint ahogy elhatároztuk, legyen mindegyikünk Isten igazi gyermeke, Isten szeretetének hordozója. Úgy szeressünk másokat, ahogy Isten szeretett mindegyikünket, hiszen Jézus azt mondja: szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket.

A fiatal Egyház sok kereszténye vértanúságot szenvedett, mert szeretetcselekedeteikről felismerték, hogy keresztények.

Ma a szegények éhesek kenyérre és rizsre — meg szeretetre és Isten élő igéjére;
a szegények szomjasak — vízre és békére, igazságra, igazságosságra;
a szegények mezítelenek — ruha kell nekik, emberi méltóság és részvét a mezítelen bűnös iránt;
a szegények hajléktalanok — téglából épült szállásra van szükségük, és egy örvendező szívre, amely megért, beföd, szeret;
betegek — orvosi gondozásra szorulnak, és gyengéd érintésre, meleg mosolyra.

A bezártak, a nemkívánatosak, a szeretetet nélkülözők, az alkoholisták, a haldokló nyomorgók, az elhagyottak és a magányosak, a kiközösítettek és az érinthetetlenek, a leprabetegek — mindazok, akik terhei az emberi társadalomnak — akik elveszítették minden reményüket és bizalmukat az életben — akik elfelejtettek mosolyogni — akikben már kihalt az érzékenység a szeretet és barátság meleg kézszorítása iránt: mindezek felénk tekintenek vigaszért! Ha hátat fordítunk nekik, Krisztusnak fordítunk hátat. Halálunk óráján arról ítélnek meg bennünket: felismertük-e bennük Krisztust, és mit tettünk értük, nekik. Ott csak két út lesz majd: „jöjj" vagy „távozz"!

Nekünk mint munkatársaknak és a szeretet misszionáriusainak ez legyen az életútunk:

Hogy ismerjük a szegényeket — meg kell ismernünk a szegénységet.
Hogy szeressük a szegényeket — addig kell szeretnünk, hogy fájjon.
Hogy szolgáljuk a szegényeket — teljes szívből kell nyújtanunk önkéntes szolgálatunkat.

Segítsük egymást egymásért mondott imádsággal, hogy részesei lehessünk annak az örömnek, hogy elfogadjuk Isten ajándékát és az Ő munkatársai vagyunk.

TAIZÉ 1974

Augusztus utolsó napjaiban az öt világrész több mint száz országából kb. 30 000 fiatal érkezett a franciaországi kis faluba, Taizébe: vonattal, autóval, kerékpárral, motorral és igen sokan gyalog. 30-án este megnyílt az 1970 húsvétján meghirdetett ifjúsági zsinat. A kiengesztelődés temploma körül hat óriási, színes ponyvájú sátrat vertek fel. Ez az elhelyezés lehetővé tette a nyelvek szerinti csoportosítást és a szimultán fordítást: német, spanyol, olasz, angol és holland nyelvre. A fiatalok gyűrűjétől övezett egyszerű falépcsős emelvényen a protestáns szerzetesközösség 70 tagja foglalt helyet, élükön Roger testvérrel, és olyan vendégek, mint Willebrands bíboros, a Keresztény Egységtitkárság elnöke, Philip Potter tiszteletes, az Egyházak Világtanácsának főtitkára, a konstantinápolyi ökumenikus pátriárka és a canterburyi anglikán érsek küldötte, püspökök a világ minden tájáról, valamint

Giuseppe Roncalli, az elhúnyt XXIII. János pápa testvére, aki már húsvétkor is járt Taizében. Roger testvér őt a következő szavakkal mutatta be a fiataloknak: „Egy nagyon öreg ember, XXIII. János tette lehetővé sokak számára, hogy átlépjék az egyházzal szemben felhúzott kétségek falát. Minden bizonynyal neki is része van abban, hogy most itt találkozhattunk." Az újságírók száma meghaladta a százat; nem hiányoztak a rádió és televízió képviselői sem.

„Krisztus, bízunk benned, ha nem is értjük még, meddig akarsz minket elvezetni" — Roger Schutznek ez a mondata jellemezte legjobban a jelenlevők várakozását és készségét.

A megnyitó szertartás első részében imádkoztak a világ minden emberéért, kiki a maga nyelvén; különösen a Közép- és Távol-Kelet sok szenvedést látott országaiért, a harmadik világ népeiért és egyes bennszülött kisebbségi csoportokért. Majd a taizéi prior hosszabb beszéddel megnyitotta a zsinatot. Ezt a beszédet Taizéből több nyelven szétküldték az érdeklődőknek. Utána VI. Pál pápa üzenetét Willebrands bíboros olvasta fel: „A föltámadt Krisztus örömét kívánjuk nektek, azt az örömet, amelyet ő maga adott tanítványainak, és amelyre minden embert meghívott. Azt kérjük az Úrtól, hogy áldjon meg titeket, és adja meg nektek, mindnyájatoknak, az ő békéjét." A bíboros még hozzátette: „Azért jöttünk össze ennyi országból, mert közösek a problémáink. De reményünk is közös: a feltámadt Krisztus, aki kiárasztotta ránk Szentlelkét. Krisztus azért lett áldozat az emberért, hogy az ember többet már ne legyen az ember áldozata." Majd a többi jelenlevő egyházi közösségi képviselő üdvözölte a fiatalokat.

Szombaton, 31-én délben volt a második összejövetel. 12 különböző nemzetiségű fiatal számolt be a szegénység és elnyomás problémáiról országában. A felszólalásokat hosszú csend, elmélkedés és ima követte. Ezután Roger testvér bejelentette: elhatározta, hogy a közeljövőben Chilébe látogat. — Szombat este négy további nemzetbeli fiatal a feltámadt Krisztus reményt keltő jeleiről beszélt népe sorsában. A vasárnap délelőtti utolsó összejövetelen olvasták fel a „Levél Isten népéhez" c. közösen megszerkesztett dokumentumot. Ebben a fiatalok energikus hangon követelik az igazságosságot, az emberek egyenlőségét, az egyház szegénységét, s elkötelezik magukat az evangéliumi boldogságok, az Istenre szomjas szemlélődés és ugyanakkor az igazságosságért folytatott aktív harc mellett. Ezzel a zárószertartással kezdődött meg valójában az ifjúsági zsinat! A következő hetekben több hasonló megnyitóra kerül sor más világrészeken is. Magában Taizében is folytatódnak a zsinati találkozások, az első szept.6-án folyt le.

+

Nagyon nehéz szavakba foglalni Taizé élményét. Mindenkit varázsába vont, aki valóban részt vett benne, mindenkit közönyösen hagyott, aki csak szemlélőnek jött. Talán néhány kiragadott kép segít egy kicsit, hogy megsejtsük, mit hoz Taizé az elkötelezett fiataloknak.

. . . Franciákkal, németekkel, osztrákokkal vegyesen ülünk egy kis előkészületi csoportban egy szántóföldön. Először szót kellett értenünk. Igen fáradságos és időrabló volt — de az idő Taizében nem játszik szerepet.

Utána elmondtuk egymásnak, honnan és miért jöttünk Taizébe.

Egy francia egyetemista lány, matematikus, ezt mondta: Örömet szerez nekem az itt talált közösség, az esti együttülés és a tökéletes szabadság. De ezért még nem kellett volna Taizébe jönnöm, mindezt otthon is ugyanúgy megtalálom. Azért jöttem, hogy többet találjak, mélyebbet éljek át: a beszélgetésben, az elmélkedésben, a csendben.

. . . Háromszor napjában a harangok közös imára hívnak a taizéi testvérekkel. A testvérek priorjukkal, Roger Schutzcel képezik ennek a közös imának, a szerzetesi kórusimának a magvát. Aki eljön rá, azonnal úgy érzi, hogy maga is beletartozik. A templom csendje ragályos, az ének és az ima ugyanúgy. Egyszerűen nem lehet mást csinálni, mint csatlakozni, csatlakozni a testvérekhez és ahhoz az ezer, kétezer vagy ötezer fiatalhoz, aki nem akarja elmulasztani a közös keresésnek ezt az alkalmát a hivő közösség fokozottabb átélésére.

És a hivatalos imaidőkön kívül?

Még ha éjfélkor lépünk is be a templomba, sohasem üres. Sok fiatal vágyakozik az éjszaka csendjére, amikor ráérnek szabadon foglalkozni önmagukkal.

. . . Már sok tömegrendezvényen részt vettem. Ilyenkor előre tolakodtam az étkezésnél, hogy ne a maradékot kapjam. A többiek ugyanúgy.

Taizében nem tolakodtam. Más sem. Sőt még ha egy órahosszat is kellett várni az étel kiosztásánál, még mindig nem mérgelődött senki. Hol ennek, hol annak támadt egy jó ötlete, fecsegtünk, énekeltünk — az egész légkör vidámságra ingerelt, soha nem zsémbeskedésre.

Mi lesz a fiatalok zsinatából? Senki sem tudja. De Roger Schutz bátorított: merjük megkockáztatni, Isten Lelke nem fog cserben hagyni.

A zsinat minden világrészben megnyílik, hogy a fiatalság mindenütt készen állhasson az elindulásra. Indulásra a jövő felé, amelyet ő maga formál jobbá.

Meddig fog tartani a zsinat, az új kor előjátéka? Két évig? Négyig? Tízig? Vagy nem is lesz vége?

Magyar E. — Leitner R.

EGY SZENTÉVI LELKIGYAKORLAT JEGYZETEIBŐL

„Mi hittünk a szeretetben" 1Jn 4,16

Isten Szolgája:

Ki kell imádkozni, ki kell könyörögni, hogy bele ne fáradjak, hogy meg ne keményedjem, hogy abba ne hagyjam:

az örökös készséget, a mosolyogva vállalást és a csendes félreállás magatartását. Az első kettőt, ha munkáról van szó, ha meg kell tenni valamit —

az utóbbit, mikor a dicséreteket osztják, sikert könyvelik el. Mert én is ember vagyok, látok, és nekem is vannak emberi igényeim — de én Isten és Krisztus szolgája vagyok és az embereké . . . és Ő így szolgáltatta Fiát, Ő így szolgált nekünk, és lényegében csak az számít, hogy tehettünk-e valamit, szolgálhattunk-e nekik.

És ha belül is olyan halkan felel a Felfoghatatlan Isten — és mikor az Erős nem ad több erőt: abba nem hagyni, imában, szolgálatban kitartani, tovább iparkodni, szégyenkezni és vezekelni . . . És ismételgetni: „Legyen meg a Te akaratod", és hinni, hinni „a Szeretet végső győzelmében", bennem is, általam is!

Taníts tudatában lenni, hogy mindenhova Jézust kell vinnem, békét, derűt, örömet — és nem magamat, nem politikai bölcsességet, nem sportszakértelmet, nem mindentudó okos csevegőt, hanem Tégedet: hogy induljon és mozduljon a jobb, a szebb, a krisztusibb és emberibb bennük. És mikor elért a kegyelem bennem vagy általam is valamit, akkor Magnificat, akkor Te Deum!

Teremjetek gyümölcsöt,

nem szép szóval, még csak nem is lázas aktivitással, hanem kegyelmi sugárzással és élettel. Ha a virág fénnyel és meleggel teleitta magát, ha eltelt ízzel, illattal és színnel, észreveszik, megkívánják, örülnek neki — és szebb lett tőle a világ. „Megszentelte Isten szent nevét"; hirdette létével, szépségével, illatával Azt, aki miatt ilyen.

Maradjatok szeretetemben:

úgy is, hogy féltve őrzöm, amit már elért a kegyelem, amit beláttam, amit feltettem: hiszen ismerem, hogy milyen gyönge vagyok és milyen törékeny ez a cserépedény, és hogy hányszor kaptam újra meg újra irgalmat; és újra kezdhettem, de meddig, ó meddig még Uram? ha újra könnyelműen játszani kezdek a Szeretettel?

— úgy is, hogy hagyom, úgy szeressen, ahogy akar — adjon, vegyen el bármit, amint Neki tetszik,

hogy hinni akarok a szeretetnek akkor is, ha már engem annyira szeret, hogy Fiához akar egészen hasomlóvá tenni. Nos credidimus Caritati . . .

Az Atya szeret titeket,

mert ti szerettetek engem, és hittetek bennem. Az a nagy kérdés, és talán itt a magyarázata, miért nem látszik meg jobban az Atya szeretete és gondviselése életünkben: nem hiszünk igazán Abban, akit ő küldött, akiben kedve telt. Elméletileg igen, de életstílusát elfogadva? Mi is megyünk a józanok okossága alapján, mert úgy látjuk, nekik van igazuk, erre a világra az ő stílusuk kell. Ez a nagy buktatója és nagy botránya az életszentségi törekvéseknek, a komoly Krisztus-követésnek.

Ebbe a hitetlen világba, ebbe a reménytelen világba és ebbe az önző („sokak szívében kihűl a szeretet"), gyűlölettől izzó világba világító em-

berek, kellenek, bátorító lelkek, megértő testvérek kellenek, és égő emberek, akik soha nem mondják: elég volt, sok volt, és miért mindig én?

„Bárcsak a mi Urunk Jézus megjelennék nekünk"!

Bárcsak a Lélek egészen lángra gyújtana bennünket!

Bárcsak egyetlen feladatunknak tartanánk, hogy szeretettel és szolgálattal hazavezessük, megbékítsük, boldogítsuk az Atya eltévedt gyermekeit, körüljárva és jót téve . . . Akarom, köszönöm, vállalom. Amen.

E. H.

LEVELEK A MISSZIÓBÓL

1938-ban mentem Kínába; ott voltam 1954-ig. Most már 20 éve itt dolgozom a Fülöp-szigeteken a kínai anyanyelvűek között, de angolul. Cebuban az iskolában működtem 13 évig, keresztülmentem minden adminisztrációs munkán. 1973 májusa óta itt vagyok manilai iskolánkban. Ez az iskola tanítja a kínai nyelvet. A gyerekek nagy többsége kínaiul beszél otthon. Legtöbb meg van keresztelve. De a család soknak nem adja meg a katolikus atmoszférát. Most „káplán" vagyok az elemi iskolában, 1500 fiú között. Misézem az egésznek, vagy egy-egy osztálynak, és homíliát tartok, gyóntatok stb. Én vagyok az egyedüli pap kifejezetten az elemi számára. A VI.-VII. osztálynak (170 fiú) én vagyok a „counselor"-ja (tanácsadója) is. Jönnek — hívogatom őket — beszélgetésre. Nagyon szép munka. A hittant világi hitoktatónők adják. Nincs tankönyv, hanem különböző témakörök, és ezt különféle tevékenységekkel hozzák közel a gyerekekhez: film, drámai megjelenítés, játék, liturgikus celebrálás, ahol a téma kidomborodik pl. az énekekben, a homíliában, a hívek könyörgésében stb. Minél több aktív közreműködés a cél. Ádventben volt gyűjtés a szociális akcióra. A gyerekek az evangélium után ajánlották fel adományaikat. Volt segítőakciójuk szegényekkel, szellemileg gyönge gyerekekkel. Karácsonykor persze nagy betlehemet állítottunk. Igyekszünk élményt adni a gyerekeknek.

Az iskolának nagy hírneve van. A gyerekeket előkészítik az egyetemre. A kínaiak nagyon jók matematikában és természettudományokban. Missziós iskola abból a szempontból, hogy keresztény életet igyekszik adni, amit otthon nem kapnak.

A módszer a tanításban most egyéni. Nagy fontosságot tulajdonítanak a gyerekek munkájának, kezdeményezésének. A tanító irányítja, segíti őket. Aránylag nagy a személyzet. Óvodától föl a középiskoláig 2400 növendék van, s ehhez 150 tanító, ill. tanár. A terület lehet úgy 8 hektárnyi, ezen többek között nagyszerű könyvtár, laboratóriumok, futball- és kosárlabdapálya, uszoda. Probléma az, hogy gyerekeink gazdag családok gyermekei. A tandíj ui. magas, ez az egyedüli forrás a tanítók fizetésére. De van kb. 80 tandíjmentes is.

Vasárnaponként kisegítő munkákat végzünk. Sokszor 2-3 misét is mondunk. Van több aggiornamentokurzus. Én májusban vettem részt egy ilyen egyhónapos kurzuson. Voltunk 110-en papok, 20 rendből és 18 nemzetből. Előadások, megbeszélések, csoportdinamika volt a programon. Az egész Krisztus-központúan alakítva.

Kaufmann Ferenc
Xavier School
P.O.Box 657, Manila

+

Sok szeretettel üdvözlöm az egész Szerkesztőséget innen a messze Pakisztánból, ahol már 36 éve vagyok. Március 19-én volt 40 éve, hogy beléptem a „Medical Society"-be. 26 évig dolgoztam megszakítás nélkül, ami annyit jelentett, hogy sem Európában, sem Amerikában nem jártam. A patikus mellett voltam segédpatikus, és naponta 100-150 beteget láttunk el. Azután az első kórházat átadtuk pakisztáni veze-

tésbe, és most mi 5 nővérrel itt dolgozunk Mirpurkhasban, a Kis Szent Teréz kórházban. (Pakisztánban összesen 11 nővérünk van.) Igen jó meleg hely, 115-120 °F-re fölmegy a hőmérő, de inkább ebben az életben legyen melegem, és a másvilágon az Égben kapjak air conditioned (hőmérsékletszabályozóval ellátott) helyet. Itt nincsen air condition, csak az operációs teremben. Nagyon szeretem a hindi népet, igen víg és humoros nép. A szegénység bizony itt is nagy, de van elég sok jómódú ember is. Kis klinikánkat 80-100 ember látogatja naponta, és igen szép kis patikám van, sok minden jó gyógyszerrel — de egy kis tokaji vagy barackpálinka jó lenne a raktárba! Látja kedves jó Atya, ilyen misszionárius nővér vagyok én. Még ha 40 éve is hagytam el a szép mecsekalji kis Pécs városkámat, a jó magyar italok és ételek sokszor járnak az ember eszében — de időnk nincsen honvágyra, mert sok a munkánk hála Isten! Voltam Amerikában 3 hónapig, és bizony sokszor eszembe jutottak ott az én szegény betegeim itt Mirpurkhasban. Igen örültem, hogy újra visszajöhettem hozzájuk.

Igen szeretem a magyar lelkiolvasmányokat, és ha van egy Mécs László, vagy Sík Sándor verseskötete valakinek, igen hálás lennék. Gyerekruhák is jól jönnének, de csak apránként lehet küldeni, mert máskülönben igen magas vámot kell fizetni.

De a legnagyobb szükségünk van az imára, hogy ne veszítsük el az igazi krisztusi szellemet, hogy mindenkivel mindenütt jót tegyünk: ez az egyetlen prédikáció, amit mi végzünk. Kis Terézke sokat segít, és így igen boldog vagyok, hogy itt dolgozhatok az ő kis kórházában. Nagyon hálás vagyok a szép magyar elmélkedési könyvért, amiben mindig olyan kitűnő cikkek vannak; mikor a hőség 115-118 fok, csak magyarul tudok gondolkodni és imádkozni.

Mária Bernadette
St.Theresa's Hospital Pharmacy
Mirpurkhas
Sind-Pakistan

+

Itt vagyok Indiában 46. éve, jelenleg Pakisztánban, a mohamedánok szent földjén, amint ők mondják (Pak = szent, istan = föld). Itt is, mint más országokban, sok a változás. A mozlim kormány intézkedései következtében sokan kivándorolnak. Missziós munkánk igen megnehezült. Egy vigasztalásunk van, hogy többször mihozzánk hozzák a nem kell kis lelkeket (sic!), és így a bölcsődéből egy kis lélek sem megy el útlevél nélkül az örök hazába. Akik pedig életben maradnak és teljesen árvák, azokat iparkodunk egy jó katolikus családhoz adni örökbe. Azt mondhatjuk, hogy itt vagyunk ezen háládatlan népek között jó példát adni, és a szeretetet gyakorolni. De igen nehezen értik meg, mert már az iskolásokat harcias szellemben tanítják. Ha nem az Úr Jézus szeretetéért és a katolikus Egyházért dolgoznánk, nem volna érdemes itt lenni még egy félóráig sem. De ez a remény éltet, hogy az Úr Jézus tud, lát mindent, és Ő fog megjutalmazni minden cselekedetért.

Mária Györgyike f.m.m.
St. Catherine Convent
Ravalpindi, Pakistan

+

Új beosztásom ranchi anyaházunkban van, de néha Jampanit is meglátogatom a pénzügyek és a tervek végett. Ranchiban a jelöltekkel foglalkozom. Összesen 34-en vannak. Keralából, Mangalorból is néhányan, de legtöbben helyi, bennszülött törzsből származók. A vallásos képzés mellett tanfolyamokat kapnak nemcsak a jezsuitáktól, de még hindu vallású tanároktól is. Ez mind előkészület az apostolkodásra.

A Kármelba vonult Odile testvérünkkel néha találkozunk. Mióta ő náluk van, a Kármel és az orsolyiták mintha egy családdá váltak volna. A 64 éves kármelita újonc sokszor elkíséri rendtársait, amikor orvosi kezelésre van szükségük. Akkor mindig abba a kórházba jönnek, ahol ő volt a vezető, „matron". Ilyenkor mintha sohasem lett volna máshol. Tervez, irányít, tanácsokat ad az utódjának, és a kármeliták jót nevetnek rajta — de talán az Üdvözítő is kedvesen ízlelheti a vendégséget a két

lelki család között. Nagy szíve van a Kármelben a prior anyának. Tudja, hogy Odile testvérünknek szüksége van külső apostolkodásra is. Azért a Kármelhez közeli falvak betegeit ápolhatja, hisz azon a területen úgy sincs más megoldás a nyomorultak számára. Nincs ott sem ápolóház számukra, sem ápolónő. A múlt héten volt ismét nálunk Ranchiban. Mennyire csodálkozott, amikor megmutattam neki a „Szolgálat"-ban róla írt cikket! Megköszöni, hogy az ő csodálatos hivatásáról ismertetést adtak a magyar közönségnek. Ahányszor találkozom a kármelitákkal, mindig mondják, hogy imádkoznak hazánkért.

Örömmel jelzem, hogy itt találtam kedves levelével együtt a csekket. Ez volt a kedves meglepetés, mikor visszajöttem Jampaniból. Ez a szép kis összeg még annál nagyobb örömöt is adott, mert szülőhazánk hívei ajándékozták. Áldja meg őket az Úr!

Egész Biharban és Gujaratban komoly a zűrzavar. Igazi forradalom tört ki az élelmiszerhiány miatt. Nagy a korrupció. Mindennek az ára olyan méregdrága lett, hogy a nép már nem bírja. Az állami élelmiszerüzlet vezetői a feketepiacon eladják a kereskedőknek azt az élelmiszert, amit a népnek kellene kiadni. Ők pedig mindezt hamis módon drágán adják. Ez a mi szép világunk! A következménye az, hogy a gazdagok gazdagodnak, a szegények meg még nyomorultabbak lesznek. Az igazság csak papíron van.

Az idén sem kímélte meg ezt a szerencsétlen országot a szárazság meg az áradás. Egyedül Biharban 10 milliót érintettek a természeti csapások. 30 000 életet aratott a himlő. Mellette a malária sem kíméli meg a lakosságot. Vidéken szörnyű eseteknek vagyunk a tanúi. A mi segítségünk csak egy csepp a tengerben. Hála Isten ennek a cseppnek is megvan az értelme. Látja a szegény lakosság, ki törődik velük. Most az ápoló k. nővéreink csatlakoztak a himlő elleni harchoz. Külföldi orvosokkal és az oltószerekkel járják a falvakat. Minden kunyhó lakosát ellátják oltással. Nem győzik őket dícsérni. Azt mondják, ahol egy kedvesnővér van a csoportban, ott olyan szépen megy a munka.

Borzasztó 1975 mutatkozik. Hajszolom én is segélyt. Érzem, az Úr kívánja tőlem, hogy segítsünk. Kérek, ahol csak sejtek jószívűeket, hogy annyit nyújtsanak, amin néhány száz éhes gyermeknek legalább egy tányér rizst vagy egy karéj kenyeret adhassunk, mert Krisztus éhezik bennük.

Szeptemberben itt Ranchiban tartották gyűlésüket az északindiai püspökök. A mi érsekünk mindig optimista, mert a nehézségeknek van szép oldala is. „Szegényeknek hirdetik az Evangéliumot" (vö. Mt 11,5).

Amikor Kalkuttában jártam a múlt hónapban, értesültem, hogy van ott a ferences misszionáriusoknál egy magyar kedvesnővér, Vas megyéből való. Ő már több mint 40 éve van itt Indiában. Kedves volt a találkozásunk. Ennyi év után először találkoztam hazaiakkal Indiában. Ő is nagyon örülne annak a szép „Szolgálat"-nak, ami mindnyájunk lelkét táplálja. Közelükben van Mother Teresa intézete. Ranchiban is van két házuk Teréz anyáéknak. Egyik az elhagyott kis gyermekek otthona, a másik a leprásoké. Örülök, hogy régi diáklányaink közül olyan sokan vannak a rendjében. Teréz anya nagyon meg van elégedve velük.

Az év végén 25 éve lesz, hogy Indiába jöttem. Én vagyok adós Krisztusnak a sok kegyelemért, tehát hálával kell ünnepelnem lelkemben ezt a napot. Az Úrtól csak egy ajándékot kérek, hogy tovább is segítsen és mellettem álljon a nyomorultak ügyében. Csak őérte dolgozom, mert csak akkor van értelme az egésznek.

Sr. Theresia (Pushpa nővér)
Purulia Road
Ranchi — Bihar, India

(Mivel tudnánk segíteni a kedves nővér jubileumának megünneplésében? Szerk.)

+

Két évvel ezelőtt Európában voltam egy kicsit pihenni és erőt gyűjteni. Visszatérésem után gyorsan végiglátogattam a rám bízott falvakat, majd néhány hónap múlva elkezdtem egy missziós állomás építését. Mindez eléggé igénybe vette minden

időmet és erőmet. Csaknem azt mondhatnám, hogy kifárasztott. Havonként általában 2000 km-t utaztam úttalan utakon, hogy fönntartsam a kapcsolatot a plébániám területén élő keresztényekkel és pogányokkal, no meg azért is, hogy az építkezéshez anyagot szerezzek. A cementért hol 40, hol 60, hol pedig csaknem 120 km-nyi távolságra utaztam. Az építkezéshez megfelelő homok 14 km-nyi távolságra várakozott rám. Mivel a Konsi folyó nem volt hajlandó a kedvemért helyet változtatni, hanem mindig megtartotta a tisztes 15 km-nyi távolságot, kénytelen voltam rendszeresen fölkeresni néhány üres hordóval, hogy biztosítsam az építkezéshez szükséges vizet.

Hála Istennek, meg a missziókért áldozatra kész keresztényeknek, az építkezés a befejezéshez közeledik. Ha a lelkipásztori munka, az építkezés, a sok utazás meg az egyedüllét kimerített, új erőt adott az imádság, de nagyon bátorítólag hatott rám az is, ha időközönként Európából egy-egy levelet vagy anyagi támogatást kaptam. Jól esett újra és újra megtapasztalnom, hogy közel van az Isten. Jól esett megtapasztalnom azt is, hogy az anyagi javakért törtető emberek között szép számmal vannak az Isten ügyéért és a lelkek üdvéért áldozatra kész, lelkes keresztények.

A rám bízott keresztények nevében is szeretném tolmácsolni köszönetemet annak a hazai oltártestvérnek, aki szentmiséket ajánlott föl az afrikai ínséget szenvedők javára.

Pálinkás István
Procure SVD
B.P.7463
Kinshasa I. (M.C. Kimafu)
Rép. du Zaire, Afrika

(Egy paptestvér írja: „Bár sok irányú elkötelezettségem van, légy szíves két intenciót jegyezni részemről is az éhezők javára. Ez igazán semmi, de néha egy csöpp víz is sokat ér." Felhívjuk a figyelmet erre a „csöpp víz-akcióra"!)

MÁRTON ÁRON PÜSPÖK ARANYJUBILEUMA

Püspöki jelmondatát Szent Mártontól vette: „Non recuso laborem!" Címerében halmok fölött emelkedik a fenyő, Csík igénytelen, jelképes fája; ragyog a betlehemi csillag, amely a kinevezést hozta (1938.dec.24.), s a metsző pólyában a Krisztus-monogram mellett Csík címeréből ott a Nap és a Hold.

Életében a jelképes címer valósággá lett. Kopár körülmények között is ragaszkodott az életadó értékekhez. Vállalta a munkát olyankor is, amikor életében csupán a karácsonyi remény halvány csillaga világított.

Az egyházmegye piarista történésze, Biró Vencel 1940-ben kiadta Majláth püspök életét. Előszót a könyvhöz Márton püspök úr írt. Többek között ezt írta: „A hívek és papok lelke előtt ma is ő (Majláth) a püspök, s utódját vele mérik. A hegy lábánál nőtt dombot a heggyel . . ." Mi azóta láttuk heggyé nőni a dombot.

Megcsodáltuk emberi nagyságát. Kemény akarat, szilárd elvek, éleslátás, ragaszkodás a kimondott szó szentségéhez, megbecsülése a másik embernek, panasztalan hősiesség, megkapó derű azok a tulajdonságok, amelyek mint embert is nem mindennapivá teszik.

Megtanultuk csodálni benne a papot. Egyházhűsége, mély lélekről tanúskodó szentbeszédei, amelyek egyúttal nyelvi remeklések is (egyik írónk

mondotta, hogy hallotta egyszer egy öt perces beszédét, s az a magyar szépprózа remekei közé tartozik), következetes minden esti szentséglátogatása kápolnájában, az egyházért elégő buzgóság ötvöződik benne.

Megtanultuk csodálni a püspököt. A népe gondját magára vállaló pásztor felelősségével élte sokszor magányos életét. (Illyés Gyula szerint itt ő a fáklya.) Papjainak ha kell, atyja, ha kell, védője, ha kell, barátja, ha kell, tanácsadója, küzdőtársa. Keménykezű főpap, de nagylelkűen megbocsátó atya. És a zsinat után megtanultuk csodálni azt is, hogyan lett a kemény kézzel kormányzó főpásztorból szolgáló püspök, minden papja gondját jósággal, megértően magára vevő atya.

Bérmakörútjain láttunk fiatalokat és öregeket, egyszerű és tanult embereket, katolikusokat és nem katolikusokat sírni az örömtől, hogy láthatták. Láttuk az anyákat, amint feléje tartják gyermekeiket, és ő jóságos mosollyal megáldotta őket. Nyomában szinte foghatóvá vált a Lélek-járás. Túl a hetvenen végigjárta mintegy félmillió hivőt számláló hatalmas egyházmegyéjét. Mindenütt kitörő lelkesedéssel fogadták. Kedves volt, mikor kérték, hogy tíz, húsz év múlva is jöjjön újra. Mosolyogva mondogatta: a Gondviselésnek ne szabjunk határt.

Július 6-án Körösbányán, az erdélyi ferences lelkiség egyik csendes központjában mondta el aranymiséjét. Őt kurzustársa koncelebrált. Együtt végezték hetes lelkigyakorlatukat is. Az aranymise minden külső ünnepség nélkül folyt le, csak belső, lelki számvetés és hálaadás volt. Az egyházmegye papjai imacsokrokkal, szentmisékkel, sok apró megemlékezéssel kedveskedtek püspök atyjuknak.

Imádkozzunk érte. Népének még szüksége van rá. Ha az Isten nagyon kegyes lesz hozzánk, talán még élteti köztünk. Mert jó tudni az apró domboknak, hogy nagy hegy árnyékában húzódnak meg. Jó tudni, hogy kis és nagy bajainkat van aki érző szívvel meghallgatja. Jó tudni, hogy gondjainkat értő kézzel van aki kibogozza. Jó tudni, hogy van egy pásztor, akire nyugodtan rábízhatjuk magunkat.

S ha van kérés, amely nagyon őszintén, nagyon lélekből fakadón száll az Úr felé, akkor a mienk az: „Jó atyánkért esdeklünk, tartsd meg Isten őt nekünk!"

P.

PAPI JUBILEUMOK

Vasmisék

Klivényi Lajos prépost, ny. plébános jún. 30-án ünnepelte Battonyán pappászentelésének 65. évfordulóját. Udvardy József püspök volt kézvezetője és szónoka. Egykori káplánjai és a környék papjai szeretettel vették körül a még mindig jó erőben lévő jubilánst. Az általa szinte székesegyházi méretben kibővített templomot szépen megtöltötték a hívek, akiknek több mint két évtizede volt lelkipásztora.

Msgr. Dr. Pfeiffer Miklós pápai prelátus, a külföldi magyar papok népszerű „Miklós bácsija", aug. 20-án a svájci Fribourgban tartotta teljes csendben vasmiséjét. Még mindig fiatalokat megszégyenítő buzgósággal lelkipásztorkodik a környező magyarok között. Az elmúlt évben pl. 10 különböző helyen 36 misét tartott a magyar híveknek, és több mint 500 lelkipásztori levelet írt.

Gyémántmisék

Dr. Korének József jún. 29-én a budapesti Szent Anna plébániatemplomban. Mohácsy Gyula, a templom plébánosa mondott beszédet, egyben felolvasta a Szentatya áldását és Lékai László püspök üdvözlő sorait.

Kiss Péter c. prépost a kúnszentmártoni templomban. Katona István gyöngyösi apátplébános méltatta a 83 éves jubiláns „gyémántba foglalt" éveit. Bánk József érsek meleg sorokkal köszöntötte az ünnepeltet.

Horváth Alajos c. apát, nagyprépost júl. 16-án kalocsai főszékesegyházban 3 aranymiséssel és 3 ezüstmiséssel együtt.

Aranymisék

Dr. Szabó Imre esztergomi segédpüspök jún. 25-én az Egyetemi templomban. Az egyházmegye irányítása mellett 30 évig volt Krisztinaváros plébánosa is. Az aranymisén megjelent a püspöki kar számos tagja. Evangélium után felolvasták VI. Pál pápa sajátkezű latin levelét. Ijjas József kalocsai érsek mondott beszédet. A szentmisét rövid fogadás követte.
Július 7-én tartották aranymiséjüket:

Uhl Antal baranyaszentgyörgyi prépostplébános nagy hívősereg jelenlétében. A Szentatya Villot bíboros útján küldött 49 szavas üdvözlőtáviratot. A szentbeszédet Nagy Béla prépost mondotta. Utána a fogadáson dr. Schweitzer József pécsi főrabbi is köszöntötte az ünnepeltet, aki annak idején a párizsi magyar misszió vezetőjeként sokat tett az üldözöttekért.

Bausz István tb. kanonok a soproni Sz. György-templomban. Szónoka Huchthausen Lajos veszprémi prépostkanonok volt.

Nimród Ferenc San Franciscóban (USA). Jaszovszky József méltatta a jubiláns küzdelmes életét. Működött a háború után Uruguayban, Ausztráliában és az USA több helyén. Ő alapította a sanfranciscói Szent István Házat. Mint fizika-kémiatanár is eredményes munkát végzett, és irodalmi téren is működik.

Rácz István tb. kanonok, szolnoki esperesplébános júl. 13-án volt aranymisés. Szolnokon, Zentán — ahol újmiséjét bemutatta — és Adán is megünnepelte ezt.

Tóth Ferenc tb. kanonok, soltvadkerti plébános, **Cserháti Gergely** érseki tanácsos, ny. plébános és **Gärtner János** érseki tanácsos, ny. plébános júl. 16-án Kalocsán közösen mutatta be aranymiséjét.

Szvetits Viktor sarkadi plébános júl. 28-án Sarkadon.

KÖNYVSZEMLE

Hermann Egyed: A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig. Aurora kiadó München 1973, XI+582 o. 8° (= Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae I.).

Mindazok, akiket érdekel a katolikus egyház története Magyarországon, örömmel fogják kézbe venni a pár éve elhúnyt Hermann Egyed nagy munkáját. Nagy szükség van rá, hiszen az utolsó összefoglalás — Karácsonyi János: Magyarország egyháztörténete főbb vonásaiban 970-től 1900-ig c. művének harmadik kiadása — 1929-ben jelent meg.

Hermann művének a középkort tárgyaló részéből megismerjük a honfoglaló magyarság útját a pogánységból a kereszténység felé. Ennek végső állomása Szent István nagy alapvetése: a királyság megalapítása és az egyház megszervezése. Ő maga is még nagy térítési feladatok előtt állt. A munka oroszlánrészét a bencések végezték, s az ő szellemük és műveltségük vált irányadóvá. Szent Gellért is az ő soraikból került ki.

Az Árpádok alatt megszilárdult a kereszténység az országban. A bencések mellett letelepedtek az országban a ciszterciek, premontreiek és a kolduló rendek. Ebben a korban alapította Özséb kanonok az egyetlen magyar rendet, a pálosokat. A pápai megerősítést 1262-ben kapták. A XIII. század végén már 18 házuk volt, sőt a Szentföldre is eljutottak. Igazi virágzásnak azonban csak a XIV. században indultak, amikor a rendtagok a remeteélettel felhagyva belekapcsolódtak a lelkipásztorkodásba. Hermann igen alaposan és nagy tudással tárgyalja a szerzetesrendek történetét, hiszen ez volt az igazi szakterülete. Emellett azonban nem felejti el a világi papságot sem, és bőven tárgyalja helyzetüket, képzésüket és műveltségüket.

Az ország és a pápaság viszonyára, főleg a „gregorianizmus" reformjainak idejére vonatkozólag helyesen jegyzi meg a szerző, hogy „Magyarország ‚hűbéri' viszonya a Szentszékhez a pápák részéről nagy időközökben hangoztatott igények elméleti emlegetésén túl alig jelentett gyakorlati tényeket. Nem találkozunk a magyar királyok részéről e viszonyt kifejezetten mint hűbérit elismerő nyilatkozattal sem" (49. o.). Az is igaz, hogy az invesztitúraharchoz vezető lényeges körülmények Magyarországon akkor nem léteztek.

Az újkori egyház történetét nálunk két fontos tényező határozta meg: a hitújítás és a török uralom, amely az ország három részre szakadását okozta. Itt a szerző világos előadásban tárgyalja a hitújítás elterjedését, annak kapcsolatát a nagybirtokkal, az erdélyi és hódoltsági helyzetet és a XVI. század második felében kezdődő ellenreformációt. A következő fejezet a katolikus egyház fejlődésének szempontjából döntő századot tárgyalja e jellemző cím alatt: „Pázmány százada. A katolikus megújulás kivirágzása" (230-292. o.). Bocskai és a bécsi béke után Pázmányt mutatja be a szerző jó és alapos összefoglalásban. A tárgykör azonban itt is széles. Szó van a szemináriumokról, az alsópapság és a licenciátus intézményéről főleg a hódoltságban, a jezsuitákról és a többi szerzetesrendekről, az iskolázásról, a teológiai és hitvitázó irodalomról, a meggyőzés és a földesúri hatalom szerepéről a térítésben stb. Protestáns részről főleg Bethlen Gábort és I. Rákóczi Györgyöt tárgyalja a szerző.

Az ország felszabadulását követő kor rajzában is azokat a fő szempontokat emeli ki Hermann, amelyeket az előző korszakokban tárgyalt: a világi és a szerzetesrendek helyzetét és szerepét, a lelkipásztorkodás történetét, amelyet oly szervesen beleépített művébe, hogy ilyet összefoglaló egyháztörténelmi munkában ritkán találhatunk.

Ebben a korban azonban már újabb feladatokról is olvashatunk, amilyenek például az uniós törekvések az ortodoxok felé és a pogány missziók. Mária Terézia egyházpolitikáját, a protestánsok nehéz helyzetét és az államtanács szellemét és szerepét jól bemutatja, ha nem is beszél nyíltan korai jozefinizmusról, ami bizony már akkor létezett.

A jozefinizmus koráról is hű képet kapunk. Különösen jellemzők erre az 1822-es nemzeti zsinat és körülményei. A múlt század katolikus életére a jozefinizmus és az azt követő liberalizmus volt döntő hatással. Ebből érthető, hogy az egyházpolitikai harc kerül előtérbe. Az autonómia, az első vatikáni zsinat és a zsinati határozatok kihirdetése körüli harcok, a házasság fokozatos állami szabályozása és az „elkeresztelési rendelet" mind ide tartozik. A katolikus mozgalmak, az országos katolikus nagygyűlések, a sajtó és igehirdetés leírásával és három nagy személyiség, elsősorban Prohászka Ottokár jellemzésével zárul a mű.

Hermann Egyed könyve igen alapos, megbízható munka, ráadásul szép világos nyelvezete élvezetes olvasmánnyá is teszi, amit nem sok tudományos munkáról állíthatunk. Nagy értéke még, hogy egyes szempontokat a mű egész folyamán erősen kidomborított. Ilyen — mint már említettük — a szerzetesrendek szerepe, a világi papság, az iskolázás stb. története és a lelkipásztorkodás jelentőségének kiemelése.

A kiadó, Adriányi Gábor, a legmesszebbmenően tiszteletben tartotta a szerző ítéleteit, és a szövegen csak ott módosított, ahol az a tévedések elkerülése végett okvetlenül szükségessé vált. Az irodalmi részt azonban az időközben megjelent fontosabb munkákkal joggal kiegészítette.

Anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznánk, szeretnénk még megjegyezni, hogy Hermann Egyed az újabb történeti kutatás alapján néhány kérdést bizonyára differenciáltabban fogalmazott volna meg. Ilyen pl. a bizánci hatás Szent István egyházszervezésében, amiről nála szó sincs, csak Géza fejedelem idejéről említi, és ott is legfeljebb külsőséges hatást enged meg. Ugyanez áll a 19. század második felének egyházpolitikai kérdéseiről, amelyekről az elmúlt évek folyamán fontos munkák jelentek meg osztrák és magyar kutatók tollából. A kiadó itt teljes joggal jónak látta, hogy módosításokat eszközöljön.

Azt hiszem, hogy mindannyian, akik ezt a nyomdatechnikailag is elsőrangú művet kézbe veszik, hálásak lesznek a kiadónak, dr. Adriányi Gábornak. Szívből kívánjuk neki, hogy tervezett sorozatát azon a magas színvonalon tudja folytatni, amilyen ez az első kötet.

Szilas László

(Megjegyzés: Szerkesztőségünkben a könyv nem kapható. Érdeklődők forduljanak közvetlenül az Aurora kiadóhoz, D-8 München 90, Oertlinweg 4.)

Paul Hinnebusch OP: Friendship in the Lord. (Barátság az Úrban.) Ave Maria Press, Notre Dame, Indiana, 1974, 144 o.

A szerző nemzetközileg ismert teológiai író, előadó és lelkigyakorlatos mester. Amerikai születésű, ott is működik: a domonkos szerzetesek kollégiumában és a domonkos nővéreknél tanít szentírástudományt és teológiát New Orleansban. Ez a könyv — mint írja — közös baráti tapasztalatok gyümölcsét igyekszik írásba foglalni úgy, hogy ez a „tanúságtétel" minden életállapotban alkalmazható legyen. Alapgondolata az, hogy „az isteni és emberi barátságnak . . . a maga teljességében harmonikus egészet kell alkotnia életünkben." Ezt részint lélektani és teológiai reflexiókkal, részint nagy történelmi példákkal világítja meg. Tagadhatatlan, hogy a gondolatmenetekben egy kicsit sok az ismétlés (ezt részint létrejöttének módja magyarázza: a lényegében két szerzőtől származó, s különféle előadások, beszélgetések gondolatmeneteit is tartalmazó művet szerkezetileg szervesebbé kellett volna tenni); az olvasó olykor nem bánná, ha a mélység mellé több szélességet és színt is kapna, azaz több konkrétumot az emlegetett tapasztalatokból. De a könyv íze hiteles, mert átélt.

Isten szeretete „kiárad szívünkbe a Szentlélek által." Ennek a szeretetnek és örömnek továbbsugárzása az Egyház és a keresztény ember missziójának az alapja. Isten mint gyermekeit testvéri közösségben akar üdvözíteni minket. Emberi szinten ez a közösség csak egy bizonyos „szeretethálózat" révén lehetséges. Aki csak elvben szeret „mindenkit", az valójában senkit sem szeret. Ha viszont kis közösségek kapcsolódnak Istennel és egymással, akkor egybeforr „az egész test szeretetben" (Ef 4,16). Pl. a házasfelek elsősorban egymást és családjukat szeretik, ebben élik át és folytatják Istennek iránt és való tevékeny, szolgáló szeretetét.

Minden emberi személy Isten szeretetének csodálatos titka. Csak akkor ismerjük meg, ha szeretettel közeledünk hozzá. De az ilyen közeledés többre is jó: nemcsak fölfedezi, hanem ki is bontakoztatja a másikat. A barátság kölcsönösségében a barátok félelem nélkül mutatkoznak meg egymás előtt, mert bíznak abban, hogy a szeretet szemével egymás igazi, tehát jó (mert Isten alkotta) énjét látják. Az ilyen barátság hatalmas ösztönző erő is: a lehető legtöbbet akarom kihozni magamból, hogy örömet szerezzek azoknak, akik szeretnek, elsősorban magának Istennek. A magányos lélek, akinek ilyen tapasztalatokban nincs része, bizalmatlanná válik önmaga iránt, és az Istennel, a Szentháromság életével való bensőséges kapcsolatot is nehezen tudja megkívánni, mert hiányoznak hozzá az emberi analógiák.

Szienai Sz. Katalin nyomán a szerző megkülönböztet „általános" és „speciális" hitet. Általános hittel kapcsolódom a teremtés és megváltás dogmájába. Speciális hittel hiszem, hogy Isten engem a szentek közösségében elsősorban bizonyos meghatározott személyekre (szüleim, házastársam, szerzettestvéreim, barátaim) bízott, s ugyanúgy akarja, hogy másokat meg az én szeretetem által üdvözítsen, néhányat vagy sokakat, szívem tágasságához mérten. „Az igazán nemeslelkű szeretet hamarosan fölfedezi, hogy sokkal többet tud tenni, mint álmodta volna."

A barátság kezdeti stádiumában még inkább az érzelmi elemek uralkodnak, s erős az önzés, a kihasználás ösztöne. Mindezt tudomásul kell vennünk magunkról és egymásról. Sőt éppen a szeretett személy megbántása nyitja ki a szemünket arra, milyen önzők és rosszak tudunk lenni. Becsületes nyíltság, türelmes várakozás és egészséges humorérzék segít a fejlődésben. A fontos az, hogy a baráti viszony nyitott maradjon. Hiszen a cél az, hogy mindkét fél egészen azzá fejlődjék, akinek lennie kell, vagyis szeretete mind teljesebben kibontakozzék, horizontális és vertikális irányban egyaránt. Az igazi barát tehát örül annak, ha „az Úr növekedik, ő pedig kisebbedik" barátja szívében (ez az ellentét különben csak látszólagos, mert a valóságban a baráti viszony is új, nem sejtett távlatokat kap ilyenkor), amint annak is, ha minél többek részesednek szeretetében. Nem féltékeny, nem akarja lefoglalni magának, nem vár tőle teljes kielégülést sem: azt csak Isten adhat. Az önző követelőzés csak elidegeníti a másikat, mert szeretetet nem lehet kikényszeríteni, csupán szabadon adni. Ha teret hagyok a másik szabad kibontakozására, ha meghagyom kettőnk között azt a szükséges távolságot, amely a személyiség szabadságához szükséges, azzal mutatom meg, hogy megbízom szeretetében. Ezt a személyiség iránti tiszteletet nevezi a szerző a cölibátus szellemének. Ilyen értelemben minden szeretetviszonyban szükség van rá; teljes kibontakozását a hivatásszerűen Istennek szentelt életben éri el.

A barátság és minden földi szeretetviszony szimbolumértékű. Isten legszebb dícsérete az, ha az Ő szeretetének napja alatt örömmel átengedjük magunkat a kölcsönös növekedés egymást segítő folyamatának. A fejlődés során a barátok már nem annyira egymást nézik, hanem egymáson át, együttesen mindinkább az Istent. A növekedéssel járó szenvedések is Isten szeretetének ajándékai. Határtalanul kell bíznunk ebben a szeretetben, és sohasem szabad megállnunk vagy hátranéznünk: tudnunk kell, hogy ami következik, az még szebb, még több lesz. Egészen a végső, boldog beteljesedésig, amikor a mennyben egymáson át kapcsolódunk a Szentháromság közösségébe.

S. M.

Lawrence Elliott: Johannes XXIII. Das Leben eines grossen Papstes. Herder 1974, 304 o. (Angol eredeti: I will be called John. Reader's Digest Press, New York 1973.)

Ez a kitűnő könyv több mint öt esztendei munka terméke. Szerzőjének célkitűzése volt: elmondani egy olyan ember történetét, aki meghódította az egész világ szívét. Jó adottságokkal fogott neki feladatának: meleg rokonszenvvel, éles megfigyelőkészséggel, nem utolsó sorban jó angol humorérzékkel és — mint nem katolikus ember — sajátosan friss szempontokkal. (Az utóbbi ténynek köszönhető az is, hogy sokhelyütt olvashatunk rövid magyarázatokat egyes fogalmakról, amelyeket katolikus író, nem egyszer helytelenül, eleve ismerteknek tételez föl.) Forrásait is jó helyen kereste: hősének feljegyzésein, levelein és pápai megnyilatkozásain túl főleg kétfelé kutatott, ti. az egyházi vezető személyiségek és a falusi rokonság körében.

Angelo Giuseppe Roncalli életpályájának és egyéniségének rajzában mindenekelőtt a testvéri ember képét látjuk. „Én vagyok a ti testvéretek" — szerette idézni a bibliai Józsefet; és úgy élt, hogy az emberek megtanultak hinni neki. Pápai programját így írta körül: „Igazság és jóság a két szárnya." A szerző jelenlétének „karizmatikus melegségét" emlegeti. Közismert, milyen szívesen volt együtt másokkal (pápaságának első évében rekord gyanánt több mint 240 000 személyt fogadott!), és soha nem tett különbséget ember és ember között, hacsak annyiban nem, hogy előszeretettel fordult az egyszerűek, a szegények, a szenvedők, az Egyháztól távol állók felé. Ha mint velencei pátriárka gondolán utazott, hívta a többi utast: üljenek melléje, beszélgessenek, hisz ők is ugyanazt a viteldíjat fizetik. Mikor mint pápát először vitték a sedia gestatoriában, vágyakozva nézett le az emberek fejére, és szomorúan jegyezte meg: „Itt fönt mindig huzat van." Fulánk nélküli jóindulatát tanúsítja az a válasz, amelyet egyszer arra a csodálkozó kérdésre adott, hogyan tud boldogulni annyiféle emberrel: „Miért ne? Az idegeim rendben vannak, és a májam szintén." — Egész életét végigkíséri családjához való tetterős, állhatatos ragaszkodása. Nem akarta „fölemelni" őket társadalmilag, nem szégyelte őket a maguk egyszerűségében vendégül látni a nunciatúrán, vagy a Vatikán labirintusában (amikor is neki kellett megkötnie a nyakkendőjüket, hogy meg tudjanak jelenni a vendégek előtt), viszont annál nagyobb gondja volt mindig arra, hogy igazi papi lelkületet és felfogást sugározzon Sotto il Monte felé. Azok közé a ritka emberek közé tartozott, akik a maguk hazájában is prófétáik.

Világosan elénk tárul jellemének lényege: a lelki ember, otthonról örökölt meleg jámborságával, kérlelhetetlen önnevelésével, tág vágyaival és Isten akaratának egyszerű elfogadásával („obedientia et pax!"), de egyben éles értelmével és széleskörű fogékonyságával is. Hitének jellemzője Elliott szerint az volt, hogy egyedülálló érzékkel rendelkezett az életnek mind a foghatóan valóságos, mind a misztikus oldala iránt. Látjuk a született lelkipásztort, akinek jelszava: „Mindent látni, sokat elnézni, egy kicsit javítani." Pátriárka korában vonakodott rendszabályokat foganatosítani egyik papja ellen: „Ha egy poharat eltörnek, az eltörött." És amikor hosszú velencei kihallgatásai ellen próbáltak tiltakozni: „Hadd jöjjenek, csak hadd jöjjenek mind! Hátha egyesek gyónni akarnak." Látjuk az Egyház hűséges fiát, akitől távol állt a vallás tartalmának megváltoztatása vagy a radikális fellépés („világos feladatom a forma és a mérték kérdése"), viszont nyitott volt a haladás iránt, s azt is vallotta, hogy „egy kis szent őrültség nélkül nem növekedhet az Egyház" — ezt a francia munkáspap-mozgalommal kapcsolatban mondta. Korát megelőző szociális nézetei miatt sokan nézték ferde szemmel. „Szent Péter trónjához vezető útja egyenesnek tűnhet — írja a szerző —, mint sikerek szakadatlan láncolata az Egyház szolgálatában. A valóságban élete tele volt akadályokkal, csalódásokkal, látszólagos kudarcokkal, sőt megalázásokkal." Ő maga ezt kedvesen úgy fejezi ki egyszer, hogy bő alkalma van a „szalmaszálak szúrását" elviselni, akár a betlehemi jászolban fekvő Kisdednek.

Természetes, hogy az írót nagyon érdekli hősének ökumenikus szelleme és tevékenysége. „A különböző keresztény hitvallások közötti egység útja a szeretet, amit

mind a két oldalon igen kevéssé gyakorolnak" — mondta Roncalli, s azt vallotta, hogy „a tanítás tisztasága mellett tér nyílik a felebaráti szeretet gyakorlására is, kezdve a tiszteleten és udvariasságon." Diplomáciai pályafutása során elégszer gyakorolhatta szerény, vonzó jóféltételét: „Ha falat látok valahol a keresztények között, próbálok kihúzni belőle egy téglát." Nyomon kísérhetjük Memengioglu török követtel, „legkedvesebb hitetlené"-vel való barátságát, az ortodox kolostorokban tett látogatásait, ahol vendéglátói bámulatára azonnal az Oltáriszentség imádásába mélyedt, a zsidóüldözés idején véghezvitt nagyszabású mentőakcióját, amelyről Herzog jeruzsálemi főrabbi hálásan állapította meg: „Roncalli bíboros olyan ember, aki valóban szereti a Biblia népét." Mindenütt tudatosan alkalmazkodott a helyi szokásokhoz, stílushoz, rendelkezésekhez („ha Krisztus Rómában római, akkor Törökországban hadd legyen török"), és viselkedését ez a remek elv irányította: „Ha az ember Isten ügyében jár, megengedheti magának, hogy csendesen lépjen fel."

Aki sokoldalú, élvezetes és kiegyensúlyozott képet akar kapni korunknak erről a nagy karizmatikusáról, annak a legmelegebben ajánlhatjuk Elliott könyvét.

S. M.

Gál Ferenc: A teológus az Egyházban. Szent István Társulat, Budapest 1974, 240 o.

Senki a szerzőnél jobban meg nem mondhatja, mi volt a célja könyvével, mi a válogatás és anyagcsoportosítás vezető szempontja: „A teológus feladata nem az, hogy ismételje a Szentírás mondatait vagy az Egyház hivatalos tételeit. Az ilyen normatív szövegeket mindig az egész hitrendszer összefüggésében és a kor problémáinak megfelelően kell értelmezni. A teológus így mutatja magát hivő embernek az emberek között. Nem egy eszmét képvisel, hanem tudatosítja és aktualizálja az Isten és az ember között mindig időszerű párbeszédet . . . Ha az Egyház annak a hatékony jele, hogy Isten Jézus Krisztusban végérvényesen a világ felé fordult, akkor mint intézmény sem zárkózhat magába, hanem Isten kitárulását kell tovább adnia a világban. Csak úgy teheti meg, ha a kinyilatkoztatás értelmezésével együtt a világot is a maga realitásában értelmezi . . . Amennyiben azonban az egyház küldetése a világhoz szól, a teológiának ki kell dolgozni a kommunikációs lehetőségeket." (13.) „A tanítás hagyományos tételein túl /a teológus/ azt mutatja be, hogy az életének végső értelmét kereső ember a vallásban hogyan találkozik a magát kinyilatkoztató Istennel, és hogy az üdvösség gondolata hogyan járul hozzá az élet teljességéhez" (18.).

Ezek az idézetek bizonyára rávilágítanak Gál professzor legújabb — és szerény véleményem szerint legjobb — könyvének célkitűzésére és felépítésére. A teológus — és ő az a javából —, míg a hit útjait egyengeti hivő testvérei vagy kutató, kétkedő, hinni még nem tudó felebarátai számára, „jobban teszi, ha nem a fogalomból indul ki, hanem saját emberségéből és mindnyájunk emberségéből" (12.). Minthogy a könyvben kiadott anyagot elsősorban előadásokból állította össze, világosan előtűnik ez az életszerűség és emberi hozzáállás.

A könyv első része (Tételek mérlegelése) mondhatnám a fundamentum lerakása, majdnem fundamentális teológia. Hiszen a lét élményének tudatosítása, a hit síkján való tapasztalásnak és Isten útjai felismerésének fejtegetése közben mindig az alapvető szemlélet körül forog a tárgyalás, oda irányul a felelet: igenis „szükség van Isten feltételezésére, hogy a világot és az embert helyesen értelmezzük", a valóságon erőszakot ne kövessünk el.

A helyes és teljes emberi magatartás a második rész központi kérdése. Szinte alapvető keresztény erkölcstant ad itt, mindig mai kérdéseket tárgyalva (aszkézis és bensőség a mai világban, nemiség és erkölcs, a teremtett világ keresztény szemlélete és benne a munka meg a szabadidő problémája stb.). — A harmadik rész címe

„A Szentírás kiaknázása", tárgya lényegében a Jézus-kérdés. Itt Jézus messiási küldetésétől a világegyetem értelméig, céljáig és végső kiteljesedéséig sorra kerülnek azok a legfontosabb kérdések, amelyeket hivő és hitetlen egyaránt felvet, ha az evangéliumról, az Egyházról, Jézusról gondolkozik vagy beszélget.

Világosság és egyszerűség jellemzi Gál professzor írásait. A legbonyolultabb kérdést is pár mondattal szabatosan elénk adja, érthetően megfogalmazza. Gondolok itt pl. a feltámadás magyarázatára, az eszkatológia és az apokalipszis szabatos megkülönböztetésére, vagy a remény és a forradalom teológiájára.

Nem vész el a részletekben, és szerzők, vélemények sokszor untató, sokszor zavaró felsorolásával nem tölti az időt. Összegez és véleményeket, felfogásokat úgy mutat be, hogy akinek nincs alkalma részletekbe menni és szakemberré lenni a kérdésben, az is tisztában van a kérdés mai állásával, és tudja a helyes választ, vagy legalábbis látja az utat, merre haladnak a szakemberek a kérdés tisztázásában.

Tanít és nem polemizál. Ítéletei mérsékeltek és igazságosak. A haladó és a konzervatív irány törekvéseit ismertetve mindkét oldallal szemben tárgyilagos, pozitív szerepükre mutat rá.

A modern tudomány fölvetette kérdéseket szakmunkák alapján ismerteti, értékeli, és így akar rájuk válaszolni a hivő ember szemszögéből. A kibernetika jelentősége és szerepe, haszna és veszélye, a világ és a haladás optimista, reménykedő megítélése a II. Vatikáni Zsinat szellemében dialógusra ösztönöz. A könyv magyarsága szép. Olvastatja magát.

„A teológusnak meg kell értenie a világot, az embereket, hogy Isten nevében szólhasson hozzájuk" — mondja egyhelyütt a szerző (28.). Ez a törekvés világosan előtűnik a könyv minden oldalán. Ezért lehet olvasása hasznos a hitük megértésére őszintén törekvő hivőknek, és serkentő, gondolatébresztő a kívülállóknak.

Békési István

HALOTTAINK

Tóth Ferenc ny. plébános ápr. 6-án Ibafán (58,33)
Gyuriss Dénes esperes, Ózd II. bolyoki plébános ápr. 18-án (68)
Törcsi János ny. lelkész ápr. 26-án Budapesten. Máj. 7-én temették Nagyorosziban (60,43)
Sáhin Bertalan, az utolsó gyergyószentmiklósi örmény szertartású plébános, vikárius máj. 5-én (72,46)
Rózsa Gyula plébános máj. 9-én Sümegen. Balatonfüreden temették (41,16)
Gergyesy Ferenc tb. apátkanonok, főesperes máj. 28-án Ajkán. Pápán temették (69,42)
Dr. Kalász Elek Mihály ciszterci paptanár Budapesten. Jún. 4-én temették Tornaszentandráson (69,49,44)
Dr. Bernáth Kálmán Aladár ny. jászóvári premontrei tanár. Jún. 5-én temették Óbudán (70,50,45)
Takács Sándor plébános jún. 12-én Szentgotthárdon (62,37)
Dr. Takács József Ince OFM volt ferences hittud. főiskolai tanár, neves történész jún. 17-én Szombathelyen (81,65,58)
Dr. Polgár Vilmos OSB tanár, a Caritas Internationalis munkatársa jún. 10-én Bécsben. Pannonhalmán temették jún. 19-én (61,42,36)
Monsberger Ulrik OSB volt kormányzó perjel, c. bakonybéli apát jún. 18-án a győri kórházban. Pannonhalmán temették (69,45,43)
P. Kiefer Vendel OFM ny. lelkész gyémántjubileuma küszöbén jún. 25-én Budapesten (83,60)
Takács József Tivadar OFM kúnszentmártoni káplán jún. 27-én Budapesten. Kisvárdán temették (63,36)
Kovács Pál esperesplébános júniusban Bodrogkereszturon (62)
Hargitai Lajos Venánc OFM júl. 1-én Szombathelyen (60,43,36)
Mácsai Imre főesperes, ny. plébános júl. 2-án Szentesen. Kúnszentmártonban temették (66,43)
Merksz Elemér ált. helynök, apátkanonok júl. 3-án Szegeden (67,45)
Varga József ny. gyirmóti esperesplébános júl. 6-án (62,37)
Körmendy Béla tb. kanonok, ny. esperespléb. júl. 12-én Badacsonytördemicen (72,49)
Szotyori Nagy Károly ny. lelkész. Júl. 15-én temették Budapesten (65,42)
Pék János forrói plébános júl. 24-én. Szulokon temették (64,40)
Horváth József bakonypeterdi plébános. Zalaváron temették (43,17)
Kiss József tiszaluci esperesplébános aug. 2-án Mezőkövesden (78,45)
Pesthy Sándor ny. zalavári esperespléb. aug. 4-én Zalatárnokon (67,40)
Dévényi Ferenc ny. plébános aug. 5-én. Vácott temették (58,35)

Czár Ferenc zalakoppányi plébános aug. 9-én. Hévizen temették (64,40)

P. Reőthy Szilárd József SJ ny. lelkész aug. 10-én Budapesten. Pannonhalmán temették (78,57,45)

Bacsur Sándor ny. plébános aug. 15-én Budapesten. Szarvason temették (59,35)

Dr. Babócsa Endre újpesti apátplébános szept. 3-án. Kúnszentmiklóson temették (59,37)

Zenz Péter jáki apát, tb. kanonok, a szombathelyi Sz. Erzsébet-plébánia adminisztrátora szept. 5-én (70,44)

Dezsényi János szuloki esperesplébános szept. 14-én (50,27)

Fedorek László egyházm. tanácsos, váradvelencei plébános szept. 16-án. A nagyváradi Rulikowszky temetőbe temették (66,40)

Kovács Zoltán főesperes szept. 30-án. Salgótarjánban temették (70,46)

Angi Lajos Csaba OFM, zsibói (Románia) h. plébános okt. 6-án szentmiséjére készülve hirtelen halállal (56,40,33)

Dr. Tarnóczi János apost. protonotárius, kanonok, c. prépost, ny. plébános okt. 6-án. Az esztergomi bazilika kriptájába temették (73,48)

Tarda Jenő főegyházm. tanácsos, kis. lelkész Budapesten okt. 7-én (68,45)

Takáts Lajos ny. plébános okt. 14-én. A szombathelyi Szent Kvirin templom kriptájába temették (73,49)

Sziráki József lelkész okt. 16-án Moosbrunnban (Ausztria) (46,16)

Mátyás Kálmán c. apát, kanonok, főesperes, plébános okt. 19-én Székesfehérvárott (64,39)

Kováts Lajos ny. plébános Székesfehérvárott. Okt. 19-én temette Udvardy püspök Szegeden (67,44)

P. Sass Imre SJ okt. 19-én Keszthelyen (64,47,34)

Dr. Janisch Mihály, a lazaristák volt tartományfőnöke szept. 24-én a pannonhalmi Szoc. Otthonban (73)

Elhúnyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

Dr. MONSBERGER REZSŐ ULRIK OSB
(1905 — 1974)

A sopronmegyei németajkú Tormafaluban (Krensdorf) született 1905.ápr.14-én. Szülei buzgó katolikusok, törekvő föld- és szőlőművelő vendéglősök voltak. Négy gyermekük közül Rezső volt szellemileg is legmozgékonyabb, azért kitaníttatták. Mint „cseregyerek" került 11 éves korában magyar szóra Kapuvárra, majd a soproni bencés gimnáziumba. 1923.aug.15-én Pannonhalmán öltötte magára a bencés ruhát. Itt végezte a gimnázium két utolsó osztályát, majd teológiai és német-latin szakos tanárképzős tanulmányait, amelyeket 1931-ben bölcsészetdoktorátussal zárt le.

Egész életén át ritka világossággal szemlélhetjük a családi környezet és nevelés hatását, amit ő maga is mindig tudatosan és hálásan emlegetett. Az imádság és munka szeretetét onnan hozta magával, és azt az áldott jó kedélyét is, amely sok

nehézségen segítette át. Közvetlensége, előzékenysége, segíteni akarása és tettrekészsége sok jóbarátot szerzett neki a Renden belül és azon kívül is. Őszinte és egyszerű emberségéért mindenki becsülte.

Működését Esztergomban kezdte, ahol nemcsak az ifjúságnak volt lelkes nevelője és oktatója, hanem a pasztorációban is szívesen dolgozott. Nagy gyakorlati érzéke a helyi cserkészetben is vezető szerepet biztosított neki. 1946-ban Kelemen Krizosztom főapát az esztergomi rendház főnökévé és a gimnázium igazgatójává nevezte ki. Ennek megszűntével 1948-ban készséggel vállalt lelkipásztori állást, s ennek révén az estergomi papsággal és hívekkel a legszívélyesebb kapcsolatot alakította ki.

21 évig tartó esztergomi működését akkor fejezte be, amikor Sárközy Pál főapát 1952-ben a pannonhalmi gimnázium élére állította, majd 1956-ban főmonostori perjellé nevezte ki. Ebben a hivatalában érte a főapát halála 1957.máj.10-én, s ekkor mint kormányzó perjel átvette a Rend vezetését. Legányi Norbert főapátsága idején (1958-1969) mint perjel, közben mint házgondnok ill. gimnáziumi igazgató is szolgálta a Rendet. Legányi főapát lemondása után ismét kormányzó perjel lett 1969-1973-ig, amikor azután Szennay András hivatalba lépésével lehetette a rendkormányzás nehéz terhét.

Elöljárói működését is az Istenbe vetett bizalom, az áldozatos ember- és munkaszeretet jellemezte. Kormányzó perjelsége idejére esett a Szent Benedek-rend nagykáptalanja, amelynek fő célja az volt, hogy megalkossa a rend életét újraszabályozó statútumokat. Rendtársai iránt türelmes és jóságos volt, a közösség érdekében bármilyen szerény munkát készséggel végzett. S mindezt akkor is, amikor súlyos lelki megpróbáltatások és testi betegségek nehezedtek rá. Panaszszó nélkül viselt el mindent. Halála előtt tíz évvel életveszélyes hasoperáción esett át, utána éveken át küzdött cukorbetegségével, majd a rákkal, amely végül is halálát okozta 1974.jún. 18-án. Temetését jún. 21-én Ijjas érsek és még három püspök jelenlétében Pannonhalmán főapátja végezte, a gyászbeszédet Kacziba József győri püspök mondta.

Bár élete végén — már a győri kórházban — megkapta a bakonybéli apáti címet, az igazi elismerés és jutalom hitünk szerint az Úristentől várt rá, amikor így fogadta hazatérő fiát: „Örülj, jó szolgám! Mert kicsiben hű voltál, lépj be Urad örömébe!"

Confrater

IN MEMORIAM Dr. GÉFIN GYULA
(1889 — 1973)

Kis gimnazista voltam, amikor egyik társam elkísért Géfin vicerektor úrhoz, akinek szobájában kisebb-nagyobb diákok gyülekeztek. Elbeszélgetett velünk, jó könyveket adott olvasásra, irányította lelki életünket. Alig múlt el vasárnap, amelynek délelőttjén meg ne jelentünk volna nála. Akik ott együtt nevelődtünk, azok közül igen sokan választottuk a papi élethivatást, de akik világi pályán helyezkedtek el, azok közül is sokan lettek az evangélium tanúságtevői. Mert ezeken az összejöveteleken a „jóságos vicerektor úr" — sokan hívták így — a kis és nagy diák lelkéhez egyaránt megtalálta az utat. Bár tudományos munkája is kiemelkedő helyet foglal el nemcsak az egyházmegye történetében, de az egész magyar egyház életében is, mégis élete legszentebb feladatának a papi hivatások ápolását, majd az oltárhoz segítését tartotta. Már akkor, a húszas évek végén és a harmincasok elején, a szentírás szeretetére nevelt bennünket. Sok diák tanulta meg buzdítására az evangélium legszebb fejezeteit, vagy akár az egész Máté-evangéliumot, egyes részeket latin vagy német nyelven is; sokan kaptak életreszóló eligazítást tőle a szentírás tanítása szerinti életre.

Több mint 3 évtizeden keresztül a dogmatika tanára volt a szombathelyi Hittudományi Főiskolán. Ebben a minőségében is a szentírást tekintette a papi életszentség és tudomány alapjának. Volt olyan időszak rektorsága idején, amikor a szeminaristák száma kimagaslóan nagy volt. Boldogan hasonlította ezeket az éveket az alapító püs-

pök, Szily János idejéhez. A szeminárium szellemének jámborság és tudomány terén egyaránt jó híre volt az egész országban. A hivatásokat anyagilag is szívesen támogatta, a sajátjából is. A kedvezményes „kosztos diákok" száma az ő rektorsága alatt különösen magasra emelkedett. Nagy gondja volt a már felszentelt papság továbbképzésére is.

Szent Márton szellemében — akinek példája máig termékenyítőleg hat az egyházmegye életére — szívén viselte a szegénygondozás ügyét. Áldozatos szeretettel karolta fel a Szent Vince Egylet keretében a rászoruló, sokszor szemérmes szegényeket, és segített, újból csak a magáéból is, mindaddig, amíg ereje engedte. Erre akkor nagy szükség is volt. Bennünket is elvitt egy-egy látogatásra, és igyekezett ezt a szellemet a lelkünkben meggyökereztetni.

Celldömölkön, a Kemenesalja szívében született 1889.jan.26-án. Itt szívta magába életreszólóan a szülőföld és a magyar haza szeretetét. Édesanyját később is ragaszkodóan szerette. A teológiát Szombathelyen, majd Innsbruckban végezte, ott szerzett teológiai doktorátust 1914-ben, szentelése pedig 1912.júl.26-án volt. Életének főbb állomásai: 3 évig hittanár a zalaegerszegi állami gimnáziumban, majd rövid ideig püspöki szertartó és levéltáros, 1917 őszétől 1950-ig a dogmatika tanára, 1920-tól a szeminárium vicerektora, 1940-től rektora. 1944-ben székesegyházi kanonok, 1950-ben pápai prelátus, 1968-ban nagypréposti kinevezést kapott.

Tudományos munkássága, hogy csak a nagyját említsük: 2 kötetben megszerkeszti kitűnő munkatársi gárdával a Szombathelyi Egyházmegye történetét (1929), benne nemcsak az egyes főpásztorok életével és munkásságával, de a szeminárium, a székesk áptalan és a katolikus iskolaügy történetével is. 1935-ben csatlakozik ehhez a III. kötet, amely történelmi névtár, és az egyházmegye papságának életrajzi adatait tartalmazza 1935-ig. Mint „a vasi föld szerelmese" jelenteti meg a Szombathely múltjáról szóló kiadványsorozatot 5 kötetben „Savariensia" címen 1943-48 között, olyan szerzőkkel, mint Paulovics István, Kapossy János, Horváth Tibor Antal.

Nagyon közel állott szívéhez a könyvtárak és levéltárak gondozása, fejlesztése is. Haláláig igazgatója a Püspöki Könyvtárnak, a Papnevelő Intézet könyvtárának, a Herzán Könyvtárnak és a Papi Kölcsönkönyvtárnak egyaránt. Tudományos célokra is sokat áldozott. A szemináriumi könyvtár hatalmas anyagának szakszerű rendezését jelentős mértékben a sajátjából fedezte. Kedves kötelességei közé tartozott a székesegyház történetének, értékeinek feltárása, külön ismertetőt jelentetett meg erről. A szomorú emlékű 1945.márc.4-i bombázás után még megérhette a dóm újjáépítését, de régi szépségének csak emléke élhetett szívében, mert a csodálatos belső freskók szinte teljesen megsemmisültek. Oroszlánrésze volt a IV.sz.-ból származó Szent Quirinus bazilikának és az ókori és középkori Savaria sok-sok emlékének feltárásában is. Emellett az élő irodalomnak, művészetnek is lelkes támogatója volt, és főleg Faludi Ferenc életének és munkásságának szorgalmas kutatója. Számos kisebb cikke és tudományos értekezése jelent meg a lapokban. 1964-ben megkapta a Rómer Flórisról elnevezett emlékérmet és oklevelet. Ugyanebben az évben az innsbrucki egyetem hittudományi kara aranydiplomával tüntette ki.

Még 1972-ben is segített az egyházmegye papi névtárának összeállításában. De az 1977-re készülő 200 éves jubileumot már nem érhette meg. Az élet Ura 1973.nov. 10-én, Szent Márton vigiliáján szólította hűséges öreg szolgáját. Főpásztora, Fábián Árpád püspök temette a segédpüspök, a székesk áptalan és több mint 100 egyházmegyés pap — legtöbbje volt növendéke — részvételével nov.15.-én a szombathelyi temető általa előre elkészíttetett kriptájába.

Testileg törékeny ember volt, lelke annál erősebb. Sokat betegeskedett, főleg élete utolsó éveiben, de szelleme bámulatosan friss maradt. Tántoríthatatlan hűség Isten és az Egyház iránt, mélységes jámborság és a tudomány szeretete voltak életének fő jellemvonásai. Élete és munkássága világító példa minden idők papjai előtt.

Hálás tanítványa

(Innsbrucki tanulótársa, Dr. Gustav von Mann-Tiechler leveléből:)

Barátságom Géfin Gyulával több mint hatvan évig tartott. Primíciája óta nem láttuk többé egymást. Két világháború sok éven át még a levélbeli összeköttetést is lehetetlenné tette. De éppen utolsó leveleiben, amelyek mindig hálálkodó levelek voltak, biztosított folyvást arról, mit jelentett neki ez a barátság. Sohasem írt professzorosan, hanem mindig valódi, hamisítatlan szívélyességgel, hűséggel és hálával. Éppen ennek a hatvanéves barátságnak a tapasztalatából merítettem azt a meggyőződést, hogy a papok kiképzésében pozitíven kellene értékelni az egymás közti barátságot. Ennek alapjául Jn 15,12-16-ot kellene venni.

Dr. POLGÁR JÓZSEF VILMOS OSB
(1914 — 1974)

Június 10-én húnyt el Bécsben egy epe- és egy gyomorműtét után, ellátva a haldoklók szentségeivel.

1914.febr.5-én született Pápán, földmívelő család gyermekeként. Ott érettségizett a bencés gimnáziumban, és 1932.aug.6-án belépett Pannonhalmán a bencés rendbe. Ettől kezdve a Vilmos nevet viselte. A pannonhalmi főiskolán anyai nagybátyjának, dr. Szalay Jeromosnak lett a tanítványa. A budapesti egyetemen tanári oklevelet és doktorátust szerzett magyar és francia szakon. Párizsi káplánkodása alatt tökéletesítette magát a francia nyelvben. Amikor pedig 1940-ben Pannonhalmán megnyílt az olasz gimnázium, elküldték Bolognába, hogy az új gimnáziumban az olaszt is taníthassa.

A háború utáni években egyre jobban bevonták a gazdasági ügyek intézésébe is, minthogy az elöljárók jól ismerték, s nagyon értékelték szolgálatkészségét és önfeláldozó munkabírását. Dr. Sárközy Pál főapát († 1956) bizalmát különös módon és nagy mértékben élvezte, úgyhogy már azokban az években is sokat tehetett szeretett főmonostoráért.

1957 májusában kijött Bécsbe, hogy Pannonhalma anyagi támogatását megszervezze nyugaton. Az első években a bécsi bencés (skót) apátságban lakott, és mintaszerű szerzetesi életet élt. Majd átköltözött a Pázmáneumba, ahol szintén mindenben szívesen segédkezett. Pihenést, vakációt nem ismerve rengeteget dolgozott nemcsak saját rendjéért, hanem 1974-ben elhúnyt barátja, Paulai Imre mellett a Caritas Internationalis keretén belül az egész magyar egyházért. Sok embernek nyújthatott így segítséget, és állandóan nagyon sokan fordultak hozzá is személyesen vagy levélben, ő pedig nagy örömmel segített minden ínségben, amennyire csak módjában állt.

A sok munka idő előtt megtörte egészségét. Az utolsó években ismételten kórházi kezelésre szorult. Ez év nagyhetében megint be kellett mennie a kórházba, ahol epehólyaggyulladást állapítottak meg. Minthogy ez a baj más betegséggel is párosult, csak pünkösd előtt került sor epeműtétre. Már javulóban volt, amikor váratlanul belső vérzések léptek fel. Meg kellett operálni a gyomrát is, ezt a második műtétet azonban a meggyengült szervezet nem viselte el.

Utolsó óhaját teljesítve Pannonhalmán temettük el június 19-én, a Boldogasszony-templom kriptájában. Pannonhalmáért áldozta fel egész életét, munkáját. Azért méltányos, hogy földi maradványai ott várakozzanak a föltámadásra.

Blazovich Ágoston OSB

P. FORRÓ DEZSŐ KAMILL OFM
(1922 — 1974)

Kamill atya váratlanul költözött el körünkből. Derűs és szerény egyéniségét nem tudjuk feledni. Munkás életének gazdag gyümölcseivel távozott. A lelkiélet Szent Ferenc kijelölte ösvényein haladt, és Fra Angelico alázatával álmodta templomok falára lelke szép látomásait. Ezekkel hat tovább halála után is.

Művészi élményt adó és mindig valami eredetit kereső alkotásait 22 templom őrzi; így Esztergom, Budapest-Árpádföld, Szombathely, Jászberény, Pilisszentlélek és sok kis somogyi falu.

Édesapja ácsmester volt. Tőle örökölte erős jellemét és igazságszeretetét. Szelídlelkű édesanyjától a lelki buzgóságot és szerénységet. Művészetével is, tanári munkásságával is az örök Szépség alázatos szolgája maradt. Szerette a fiatalságot, szívesen foglalkozott külön is azokkal, akikben zenei rátermettséget vagy rajzkészséget tapasztalt. Szívügye volt a szent zene és a liturgia.

A Nyitra megyei Vágfarkasdon született 1922.márc.4-én. Iskoláit Pozsonyban, Esztergomban és Szombathelyen végezte. Fiatalon a ferences rendbe lépett. 1947-ben szentelték pappá. Rendje tanári pályára küldte, képzőművészeti és zenei képzést kapott. E felsőbb képzést a közbejött nehézségek miatt csak később tudta befejezni, közben gyári munkásként dolgozott. Az esztergomi ferences gimnázium vezetősége tanári munkakört biztosított számára, ettől kezdve rajz- és zenetanárként működött.

A nyári szünidőben sem pihent. Legtöbbször vidéki templomokba indult, hogy a megrendelések szerint elkészített vázlatait a templomok falaira fesse. A túlfeszített munka miatt tíz évvel ezelőtt kisebb agyvérzés érte. Előbb kitűnő, szuggesztív erejű előadó volt, diákjai nagyon szerették, de betegsége után már akadozott a nyelve, és e beszédhiba miatt tanári tekintélye csorbult. Ezt a nehéz keresztet is alázatosan fogadta.

Lelki emberként tudatosan készült a halálra, erről néha futó megjegyzést is tett barátai előtt. 1974.febr.25-én holtan találták szerzetesi cellájában.

Confrater

Dr. DARVASY MIHÁLY piarista
(1917 — 1973)

Van valami szimbolikus abban, hogy egy katolikus gimnázium igazgatója a halálát megelőző héten, mintegy földi útjának befejezéséül a Magyar Sion ormára vezeti fő! tanítványait, ott mondja el utolsó tanítását, láttat meg újabb kincseket, szépségeket. Ez történt Darvasy Mihály testvérünkkel, a budapesti Piarista Gimnázium igazgatójával. Talán ez az esztergomi tanulmányi kirándulás erőltette agyon a tanításban és a lelkekért való szolgálatban meggyengült szívet. A szép napot követő egy hét megismétlődő szívpanaszok közt telt el, de ő már megszokta a bajt, élte óvatosan, de mégis szorgos munkában töltött életét. 1973.okt.11-én kora reggel azonban a szentmisére való előkészülete, szokásos imái és breviáriumozás közben jelentkezett a halálos szorítás. A kápolnából még bevánszorgott szobájába, közben kérte, hogy szerezzenek helyette misézőt, hívjanak gyorsan orvost. Ez hamarosan meg is jelent, szívinfarktus világos jelei miatt azonnal rendelkezett kórházba viteléről. Látva-érezve a vég közelségét, kérte, s észrevehető fájdalmai ellenére is összeszedett lélekkel fogadta a nagybetegek szentségeit. A kórházban hiába volt minden iparkodás, csak átmeneti könnyebbülést értek el, és egy újabb roham éppen a déli harangszó idején kioltotta életét. Még csak életének 57., piaristaságának 39. és pappászentelésének 32. évében járt. Az okt. 20-án reggel bemutatott engesztelő szentmisén és az aznap délután 5 órakor a rákoskereszturi Új Köztemetőben lefolyt temetésen megjelent gyászolók nagy száma mutatta a szentpáli dícséret érvényességét: „Kétszeres megbecsülést érdemelnek, akik a tanításban fáradnak!" (1Tim 5,17)

1935.aug.27-én lett a piarista rend noviciusa, 1942.jún.14-én szentelték pappá. Tatai gimnáziumunkban kezdte meg tanári pályáját. 1946-ban a diákotthon, 1947-ben az általános iskola igazgatója lett. Életének legkedvesebb éveiként emlegette ezeket a tatai éveket, amikor a fiatal tanár lelkes buzgóságával idejét, tudását és munkaerejét egészen az ifjúságnak szentelhette. 1948 őszétől kezdve Budapesten tevékenykedett, előbb mint rendfőnöki titkár (1967-ig), majd 1961-73-ig mint rendfőnöki taná-

csos is. Közben éveken át tanította a gimnáziumban a művészettörténetet, amely történelem-latin szakja mellett különlegesen kedves stúdiuma volt. A széles látókör és átélés hitelességével közvetítette tanítványainak a szépség kincseit, és nyitogatta szemüket és szívüket a művészi értékek meglátására, szeretetére. Ezt a tantárgyat tartotta meg magának akkor is, amikor 1969-ben budapesti gimnáziumunk igazgatója lett. Megbízatásával együtt kezdődött meg azonban — nyilvánvalóan a felelősség súlya alatt — betegségének kálváriás időszaka. Cukorbajjal súlyosbított szívbaja miatt állandó orvosi, többször kórházi kezeléssel, pihenőnapok beiktatásával tudott csak dolgozni.

Rendjét, a piaristaságot és vele paptanári hivatását őszintén, meleg szívvel szerette, hűséges odaadással szolgálta. Ami piarista munka volt, az sohasem volt neki idegen, és semmi sem volt neki sok. A történész fáradhatatlanságával kutatta, tanulmányozta a rendi múltat, a krónikás éberségével kísérte figyelemmel és rögzítette a jelen eseményeit az utókor számára. Otthonról örökölt aprólékos gondjával, hangyaszorgalmával ontotta az összefoglaló kimutatásokat, a rendi múlt felméréseit.

Nagyon szerette az embereket, a társaságot is. Kedves, finom modora, segítőkészsége igen népszerűvé tette. Amíg egészségi állapota és rendi munkája engedte, készségesen kapcsolódott bele a lelkipásztori munkába. Örömmel végezte a szép templomi szertartásokat, zengő, férfias hangjával is segített közelebb vinni a szent cselekmények mondanivalóját a lelkekhez. Máskor meg szívesen ült az orgonához, hogy kántorkodásával segítsen, és hosszú éveken át lelkes tagja volt a kápolna Kalazancius Kórusának is.

Utolsó éveiben fékezett, mert ezt kellett tennie, de nem szűnt meg fáradozni, dolgozni és jót tenni. Közben pedig készülődött hazafelé, mint aki tudja, hogy nincs hosszúra szabva az útja. Felkészülve érte a szerető Atya hazahívó szava.

B. A.

P. ZSÁMÁR JENŐ SJ
(1904 — 1974)

Egész életében „félember" volt, ahogy szokta mondani magáról. De olyan belső energiával, amely hat máson túltett. Őrajta igazán beigazolódott az Írás szava: „A lélek az, ami éltet, a test nem sokat számít" (Jn 6,64).

1904.ápr.1-én született Pécsett. Zalaegerszegen nőtt fel. Érettségi után az akkor még új érdi noviciátusban kezdte meg jezsuita életét. Ott is, később is mindenütt markáns egyéniség volt, és valahogy mindig kiütött a mindennapiból. Gyakori orrvérzés, állandó fejfájások és álmatlan éjszakák miatt szenvedett, és már akkor tbc-vel küszködött. Szerencséjére provinciálisunk, P. Somogyi, szintén beteges ember volt. Nem bocsátották el.

Tüdeje miatt teológiai tanulmányai egy részét magánúton végezte: nem bírta az innsbrucki hűvös, esős éghajlatot. 1931.június 29-én szentelték pappá Szegeden. 1932/33-ban a Manrézában tartózkodott; tenniszpálya és uszoda az ő gondolata volt a nyomdával együtt, és ezeknek fő szervezője volt.

Mi indíthatta ezt a törékeny egészségű embert, hogy misszionáriusnak jelentkezzék? Tény, hogy 1933 elején már Franciaországban találjuk pár hónapra, hogy francia szót tanuljon a misszió számára. Ez év őszén indult Kínába társával. Egy évig Tamingban tanulja a nyelvet, kezdetleges viszonyok között, de annál nagyobb odaadással és alapossággal. A következő évben már Puyangban P. Lischerong káplánja. Igen buzgó lelkiatya volt, de az egyszerű nép között elég tanácstalan; mindamellett becsületesen vállalta azt is, több-kevesebb sikerrel. Ezután többfelé működött. Amerre járt, ott igyekezett kívül-belül tatarozni, rombolt és épített, no meg gépesített és villamosított. Egész életében előszeretettel volt a szerszámok és gépek iránt. Még a

házimalmot is gépesítette, miután a malmot húzó öszvéreket „átnevelte". Kínában ui. mind a malomkövet, mind a hántolót az öszvér mindig egy irányba húzza. Atyánk nem kis erőfeszítéssel rászoktatta őket, hogy jobbra is, balra is egyformán húzzanak, éspedig látható jókedvvel, noha hosszabb munkaidővel. Isten háta megetti kis parókiáján villanyvilágítása volt. Egy szamárhúzta malomjárgányt alakított át generátorrá. A félszer ajtaján ott lógott egy nadrágszíj, s az egész ház népének ki volt adva az ukáz, hogy akinek útja elvezet a járgány mellett, az húzzon egyet vele a szamárra. Később a nadrágszíjra sem volt szükség. Pusztán a lépések zaja elég volt arra, hogy felvillanyozza a szamár buzgóságát. Hívei megállapították, hogy „a külföldi misszionáriusnak minden sikerül." Minden iparághoz megvoltak a szükséges, éspedig legmodernebb szerszámai. Mikor később megalapította iskoláját, ott minden javítást, átalakítást ő végzett. Élvezett volt hallgatni, hogy kopogott a gép, amikor ő írt rajta, vagy mellette ülni, amikor autót vezetett. Érezni lehetett, hogy teljesen eggyéforrt a géppel. A falvakba is rendesen kijárt, de éjszakára hazament: szerkesztett valami batárt, és — hallatlan! — ő maga kocsiskodott. Nem ismertem misszionáriust, aki ezt megpróbálta volna. A kínaiak megbámulták, megnevették, de „stramm"-nak találták, és főleg megszabadultak a szokásos szállításoktól és vacsorafőzésektől. Az egész Csang-yüani esperesi kerület (ő lett az esperes) megmozdult az ő építkezéseitől. A futóhomokos talajon új, szolid épületek tűntek fel egymásután, magyar mérnökök tanácsai és rajzai alapján. A helybeli építőmesterek sokat tanultak mindebből. Így volt P. Zsámár igazi „Entwicklungshelfer", amikor az még ritkaságszámba ment.

Közben a franciák ősi központjában, Hsien-hsienben tanár és spirituális kellett, és Atyánk egészsége is nyugtalanítóvá vált. 1946-ban búcsút mondott kerületének. De új helyén sem maradt egy évnél tovább. A tbc kikezdte egyik veséjét. Pekingben kivették a beteg vesét. Ideje volt. Írni kezdett — kínaiul. Kisebb-nagyobb műveinek jegyzéke több mint 30 címet tartalmaz, több mint 5000 oldalon. 12 kis kötetből álló aszketikája és misztikája volt az első. Tudnunk kell, hogy Kínában a spirituális terminológia nagyon hiányos volt. A páter újságírókkal dolgozott: megmagyarázta a szóbanforgó fogalmat, és azok meggyártották a kifejezést. Újszerű stílusa egyidőre ugyan támadások célpontjává vált, de a szemináriumok, papok, szerzetesrendek tömegestül rendelték könyvét, és még legádázabb ellenfelei is abból készültek prédikációra. Később rövidített formában is kiadta. Egy modern lelkigyakorlatos könyvet is kiadott, majd — ekkor már Makaóban tartózkodott — elmélkedéssorozatot Szűz Mária életéről, Szent Józsefről. Könyvei annak idején olyan hiányt pótoltak, hogy azt ma már meg sem tudjuk érteni. Életének főműve azonban egy polyglott kínai nagyszótár terve volt, amelyhez munkatársaival 140 000 címszót gyűjtött össze. Sajnos a különböző nemzetiségű munkatársak nem tudtak közös nevezőre jutni a szótár terjedelmét illetően. P. Zsámár többször idézte Madách szavait: „Miért is kezdtem emberrel nagyot . . ." Ma már minden munkatárs a temetőben pihen, kivéve P. Vajdát, aki visszatért a kb. 1400 oldalas „kis" szótár gondolatához, és reméli, hogy két év alatt elkészíti a kéziratot.

Érdekes, hogy ennek a kicsit szúrós, sokak számára nem túlságosan vonzó egyéniségnek milyen különös adottságai voltak a szerzetesnők lelkivezetéséhez. Több szerzetnek volt reformátora és gyámola. Ismerte nehézségeiket, és igyekezett segíteni rajtuk. Makaóban megalapította a „Szent Szeretet Nővéreit", majd ezek egy részével áttelepült Taiwanra, s itt sikerült létrehoznia egy ipari és kereskedelmi leányszakiskolát, korszerű fölszereléssel, amelynek fenntartását az egész világra kiterjedő koldulással biztosította.

Maradék egészsége persze ráment minderre. Tavaly aktívvá váltak tüdőkavernái. Kórházba került. Utána állandóan heves hasüregi fájdalmakról panaszkodott. Három kórházban vizsgálták, mindenütt kijelentették, hogy egészséges. De a fájdalmak egyre fokozódtak. Végül is felnyitották a hasát. Az eredmény lesújtó volt: tb miliaris és cancer dispersa. Nem volt mit mást tenni, mint ismét összevarrni a pátert, és sorsára bízni. Még egy hónapig viselte fájdalmait, teljesen étlenül: injekciókkal

táplálták. Ágyhoz szegezve is tovább dolgozott, hallgatva a felolvasott leveleket és tollba mondva a válaszokat, átadva az iskola minden ügyesbajos dolgát a főnöknőnek, és vizsgáztatva őt az előrelátható nehézségek megoldásából. A napi munka végeztével mindennap az ágyában misézett. Éjszaka pedig szenvedett és imádkozott. Protestáns orvosa az Üdvözítő megváltó szenvedéseiben való részvételről beszélt ágya mellett; láthatólag jól esett neki. Nagycsütörtök éjjel valamiképpen közvetlenül is részesedhetett Urunk agóniájában (testileg-e vagy lelkileg, ki tudja), mert ő, aki oly türelmesen szenvedett, és már csak kis kézmozdulatokra volt ereje, azon az éjszakán magasba emelte és tördelte kezeit, hangos, megdöbbentő „ó, ó" kiáltásokkal. Reggel megrémültem arckifejezésétől. Délelőtt csillapító injekcióval enyhült a helyzet. 12 előtt sürgősen hívtak. Erős hangon Jézus nevét emlegettem neki, majd lassan, tagolva mondtam: „Pater, in manus tuas commendo spiritum meum . . ." Erre arca felderült, kis mosoly jelentkezett rajta. Ez volt az utolsó életjel: az Úr halálának ünnepén az Ő végső szavai kísérték át az örökkévalóságba. Egy órával később arca csodálatosan átalakult: végtelen komoly boldogság áradt el rajta, olyan volt, mint egy szemét szemérmesen lesütő boldog kis gyermek. Mondtam az apácáinak: „Ez az ő utolsó üzenete nektek! Ezt véssétek emlékezetetekbe. És azután már csak az ő örök örömujjongása között gondoljatok rá és keressétek őt, nem a koporsóban."

Az iskola előcsarnokában ravatalozták fel. A megyéspüspök végezte a szertartásokat, 50 pap misézett vele együtt. Két iskolásokkal zsúfolásig megtelt busz kísérte el utolsó útjára Changhuaba, a jezsuita temetőbe. Kívánságára a mise után elénekeltük helyette a Magnificatot, hálaadásképpen azért a sok kegyelemért, amelyekkel a jó Isten egész életében elhalmozta.

Koch István — Maron József

NÉMETH SÁNDOR lazarista testvér
(1903 — 1974)

1903 márciusában született Fertőszentmiklóson, mint a család 14. gyermeke. Kilenc meghalt két éven aluli korban. Öt élő közül ő volt a legkisebb. Szüleink gazdálkodtak, és egy kis vegyeskereskedésük volt. Két nővére volt hozzá korban legközelebb, azokkal játszott legtöbbet együtt, és sok női mesterséget eltanult, aminek későbbi élete során jó hasznát vette. Mint iskolás igen jó tanuló volt és állandó ministráló: rá mindig számíthatott a plébános úr, nyáron is. Jámbor, derűs lélek volt mindig. 11 éves korában beíratták Sopronban a bencés gimnáziumba. Azon a nyáron kitört a háború. Bátyját az elsők között vonultatták be. Apánk úgy határozott, hogy Sándor ne menjen el a háztól, mert ő egyedül nem győzi a munkát. Sándor zokszó nélkül kimaradt, mielőtt még megkezdte volna a gimnáziumot. Úgy élt, mint a vele egykorú fiúk. Kocsmába soha nem járt. Rokoni lakodalmakon csodálták versmondó tudását, jókedvét, csak azt nem értették, miért nem táncol. Békés természetű volt. Anyánk szavára mindig hallgatott. Mikor bátyánk a háború végén hazakerült, a gazdasági helyzetünk miatt nem tanulhatott. Nem zúgolódott miatta. Sokat dolgozott. Apánk néha rászólt: Nem kell ám megszakadni!

1923-ban vagy 24-ben a faluban misszíót tartottak a lazarista atyák. Köhler atya volt az egyik vezető. Sándor vele beszélt először a szándékáról. Addig még szüleinek sem mondta, mire határozta el magát. Tőle kapta meg az útbaigazítást, hogyan szentelheti Istennek életét mint laikus testvér.

Először Budára, onnan Lakocsára került. Egy időre Piliscsabára helyezték, később Pásztoriban volt. Mindenütt gazdasági munkával foglalkozott. 1951-ben meglátogatta Borostyán József lazarista atyát, aki Naszályon működött mint plébános. Nála is maradt mint háztartását vezető testvér. 1960-ban főnökét Balfra, majd 1966-ban Győrszentivánra helyezték. Ő hűségesen kísérte és szolgálta mindenütt, teljesen ingyen. Munkájáért egy fillért sem kért.

Anyánk sokat sírt miatta. Már nem azért — mint kezdetben —, hogy velük mi lesz öregségükre, hanem mert nem lehetett pap fia. De mikor találkozott Sándorral, az igen szépen megnyugtatta, hogy nem az a fontos, mi a szerepe, hanem az, milyen tökéletesen éli azt. Nem is hagyta segítség nélkül szüleit. Mindig figyelemmel kísérte sorsukat, és gyakran anyagilag is segítette őket. 90 éves korban haltak meg. Ezután sem szakadt el testvéreitől. Évente sorba látogatta őket.

Naszályon a szerény plébánosi fizetésből éltek ketten, egy szobában, és hamarosan jól éltek: Sándor a kertből jobb megélhetést teremtett. Szakácskönyveket szerzett be, érdeklődött, kérdezősködött a sütés-főzés tudománya felől, s hamarosan rendes ételeket állított ki konyháján. Mosott, vasalt gazdájára. Varrógépén foltozta a rongyos ruhanemőt, még a zoknikat is ügyesen géppel foltozta meg, mivel munkától durva ujjaival a stoppolás nem ment. Ha kántor nem volt; ott segített: harmóniumon két ujjal — jól — kísérte az éneket. Még énekkart is vezetett. Szabad idejében otthon odaült a harmóniumhoz, s szinte minden este elénekelte a lorettói litániát. Állandó olvasmánya a Szentírás volt. Ha nem munkaszerszám volt a kezében, akkor a rózsafűzért forgatta. A napi szentmisét, szentáldozást soha el nem mulasztotta, még a nagy házimunkák után is — disznóölés, kapálás, aratás — megjelent a templomban. Heti szentgyónását mindig főnökénél végezte.

Tisztalelkű férfi volt: a nagy darab ember piros arcából gyermekien tiszta tekintet nézett az emberre. Feleslegesen beszélgetni nem szokott: zárkózott ember volt. Minden rábízott dologgal a végtelenségig takarékoskodott. Ruháit mindig maga mosta és javította, s ingeiből szinte csak a gomblyuk maradt az eredeti, a többi már folt hátán folt.

Nemcsak munkájával, hanem emlékezőtehetségével is sokban segítségére volt plébánosának. Pl. ha az megkérdezte tőle, hogy ezt vagy azt a példát elmondta-e már prédikációiban, ő megmondta még azt is, mikor és hol. Ha valakinek a nevét főnöke elfelejtette, csak arcvonásaira vagy külsejére emlékezett, ő megmondta ezekről a nevét is, lakását is.

Mondhatni egész életében csak kettőt tett: imádkozott és dolgozott. 1974.febr. 21-én is épp az esti szentmiséről sietett haza, hogy mire főnöke és a két káplán hazaér, készen legyen a vacsora. Az útkereszteződésnél jött egy motorkerékpár. Át akart még sietni előtte, amikor a motor is fékezett, felborult, s rázuhant két utasával együtt. Eltört a válla, karja, a lába bokában, a medencecsontja megrepedt. A mentők bevitték, s egy hétig nagy türelemmel viselte a fájdalmakat. Ezután a törött tagokat begipszelték, és őt hazavitték. Tüdőgyulladás lépett fel. Plébánosa önfeláldozóan ápolta, de ő sajnálta ezért, s kérte, hogy vigyék vissza a kórházba. Az újra és újra fellépő tüdőgyulladás teljesen elgyengítette szívét, s két hónap múlva egyik éjjel csendesen meghalt.

Halála ápr. 26-án volt. Holttestét hazahozták Szentiványra. Ápr. 30-án temették. Olyan volt, mintha ünnepélyes, díszes nagy esküvő lett volna a faluban. Közel 40 pap állta körül ravatalát, 20 lazarista atya koncelebrálta érte a szentmisét. A hívekkel megtelt templomban ennyi áhítattal még alig találkoztunk. Nagy lélek volt: testvéri minőségben és munkájában papi lelkülettel dolgozott.

Németh Katalin és többek emlékezései

NEUMANN ISTVÁN
(1910 — 1974)

Mindig fájó, ha búcsúznunk kell egy kedves személytől, akivel az ember évtizedeken keresztül mint igazi barát együtt volt. Így vagyok én is most, amikor meg akarok emlékezni barátomról, Neumann István langesgeislingi plébánosról, akit az Úr magához szólított ez év február 28-án.

1910.jan.17-én született Omlódon (Bánát). Az első világháború utáni években atyját Ivanovára (Sándoregyháza) helyezték községi jegyzőnek. Itt ismertem meg őt 53 évvel ezelőtt. Együtt jártunk iskolába. 1928-ban érettségiztünk a nagybecskereki gimnáziumban. A megboldogult nemcsak az osztály, hanem a gimnázium legelső tanulója volt. Német származású létére olyan szép magyarsággal beszélt, hogy senki nem is sejthette, hogy nem magyar. Már gimnazista korában kitűnt nagy nyelvtudásával. Őt nyelvet tökéletesen beszélt. Latin nyelv és irodalom volt a kedves tárgya. Nagyon szerette a zenét is. Érettségi után főpásztora a strasbourgi egyetemre küldte, ahol letette a licenciátust. 1933.júl.17-én szentelték pappá. Hazajöve először Belgrádban és Kovinban (Kevevára) káplánkodott, majd 1938-ban Ujčić érsek titkára lett. Nagy tudásának és képzettségének köszönhette, hogy mint fiatal pap a Bánáti Apostoli Kormányzóság konzultora, a házassági bíróság jegyzője, zsinati vizsgáztató és a belgrádi egyházmegye vic. officialisa lett. 1940-ben Versec város plébánosa, majd ker. esperes. A háború alatt és a befejezése utáni években sok nehézséggel kellett megküzdenie. Híveinek legnagyobb részét elvesztette, de kitartott megmaradt híveivel, akik ma is szeretettel gondolnak rá.

1954-ben nagy nehezen elhatározta, hogy édesanyjával kimegy Németországba. Kilenc testvére közül heten már ott voltak. Testvérei közül még hárman papok. Első állomása Pulling volt. Az abban az időben Freisingben megalakult hitoktatói szeminárium előadója lett. Később Langesgeislingbe került, és ott volt haláláig. 1966-ban nevezték ki a müncheni házassági bíróság bírájává. Minden szabad idejét a teológia tanulmányozásának szentelte. Jól ismerte és szerette a keleti liturgiát. Nagy barátság fűzte a verseci görögkeleti papsághoz, akik igen kedvelték, és a háború befejezése után oltalmukba vették.

Temetése Langesgeislingban volt március 4-én. Hívei és paptársai szép számban kísérték el utolsó útjára, utóbbiak kb. 40-en voltak. Legnehezebb bizonyára édesanyja helyzete, aki alighogy eltemette fiát, másnap újabb megpróbáltatásban volt része: jézustársasági fia, P. Neumann Franz, a temetésről hazajövet súlyos autókarambol áldozata lett. Szerencsére erős szervezete legyőzte a következményeket.

Érdekes módon tudott „próféta lenni a maga hazájában" is: három paptestvére nagyon respektálta, szívesen fordultak hozzá tanácsért. Világos és biztos ítélete volt egyházi dolgokban, nagyon jártas volt az egyházi rendelkezésekben és ezek megokolásában. Nem mindig értettek ugyan egyet, de tudták róla, hogy meggondoltan beszél, és érdemes meghallgatni, amit mond.

Lelkiségének fő vonása az egyházhűség volt. Sohasem beszélt erről, de élte. Elsősorban az egyházi felsőbbség iránti hűségben, rendelkezéseikhez való szigorú ragaszkodásban nyilvánult ez meg. Ha az Egyház valamiben már döntött, azt magától értetődően helyesnek tartotta. Kétes helyzetekben viszont rugalmas is tudott lenni. Pl. egyízben, amikor bérmakörútra kísérte érsekét, rávette egy kis ökumenikus ünnepségen való részvételre. Az a végén elismerte: „Krisztus valóban mindkét oldalon van." Jugoszláviából nem utolsó sorban azért vonakodott eljönni, mert mélyen átérezte: „Qui non est cum episcopo, non est cum Deo." Végül is püspöke engedélyt adott neki, tehát nem suspensióval jött el. De az érsek még Németországban is három ízben felkereste, verseci plébános korában pedig többször járt nála.

Nagyon szerette a magyar nyelvet. Többször panaszkodott öccsének: mióta a papok tudják, hogy ő van az érseki irodán, kezdenek magyarul írogatni, de csúnyán és helytelenül írnak, s ő ezt elviselhetetlennek tartja. Valakinek azt tanácsolta, írjon inkább latinul, az az egyházi nyelv. Szlovén püspöknek volt a jobbkeze, élete nagyrészében németek lelkipásztora, de sohasem volt soviniszta. Mindenkinek jó munkatársa volt, és tetőtől talpig lelkipásztor.

Az istentisztelet szép, ünnepélyes megszervezése mindenek fölött szívén feküdt. Sokat foglalkozott a ministránsokkal. Szépen és szívesen énekelt, hétköznap is többnyire énekes misét tartott. Az új liturgiával már nehezen tudott megbarátkozni, de

a népének remekül ment templomában, részt vett benne az emberek apraja-nagyja. Az igehirdetést nagyon komolyan vette. Csütörtöktől jegyzeteket készített prédikációjához, szombaton pedig szóról szóra leírta, átsimította és megtanulta. Beszédei — amelyekhez bőven merített nagy könyvtárából — az egyszerű népnek ugyan kicsit „magasak" voltak, de ő azt akarta, hogy a jelenlevő értelmiségiek is vigyenek haza valamit. Az egyházközségi tanács is jól működött nála, tagjai sok felelős feladatot átvettek. Nagyon imádságos ember volt. A kertben vagy az irodában sokat imádkozta a rózsafűzért. Sok vigaszt és tanácsot kapott az imádságból.

Paptársai is nagyon szerették. Neki nem volt kocsija, de ha öccse fölkereste, az ő autóján elmentek látogatni az elhagyottan élő papokat.

Szeretettel gondolunk az elhúnytra; buzgósága, szerénysége példakép marad szívünkben.

Boday József — Franz Neumann

GYUK ISTVÁN plébános, tb. esperes halála

(1908.nov.27-én a vasmegyei Kemenestaródfán született, hétgyermekes földműves szülők 6. gyermekeként. Édesanyjukat négyéves korában vesztették el. A középiskolát napi 6 km-es utazás árán végezte. 1935.jún.23-án szentelték pappá. Több helyen működött, 1967 óta Majoson. Takarékos, az anyagiakat megbecsülő ember volt: maga művelte a plébánia földjét, méheket tartott. De mindez soha nem ment papi hivatása rovására: az volt mindig az első. Sokat betegeskedett: elsőéves szeminarista korában tbc-vé fejlődő tüdőgyulladást kapott, egyik tüdejét lekapcsolták; mint fiatal káplánt a gyomrával operálták, ezt később meg kellett ismételni. A filiákat kerékpárral, majd motorral járta: egy ilyen alkalommal leesett és lábát törte. Élete végéig sokat szenvedett a törött lábával. Végül pedig az utolsó öt év kálváriája következett: 1969 elején visszérgyulladással ágyba került, ápr. 29-én szívtrombózist, 1970 tavaszán tüdőembóliát kapott. Ismételten megjárta a balatonfüredi szívkórházat, a Stella üdülőt, a Széher-úti kórházat.)

1973.okt.7-én volt nálunk Majoson a bérmálás. Utána mindent szépen elrendezett. Megcsinálta a hivatalos elszámolásokat, anyakönyvi bejegyzéseket. Okt. 14-én, vasárnap este misézett utoljára. Még az összegyűjtött perselypénzt is megszámolta, beírta.

15-én vitték föl gépkocsival Budapestre, a Széher-úti papi kórházba. Már ötödször ment föl. Sokat remélt ettől a kúrától. Mindig volt hazulról látogatója, s ezeknek nagyon örült. Minden érdekelte, mindenkit köszöntött.

November vége felé haza akarta engedni a főorvos. Egyik este hirtelen rosszul lett. Elájult. Kezelésbe vették, oxigénpalackot kapott. Felvette a szentkenetet is.

Dec. 12-én azt kérdezte a látogatására felutazott testvértől: nagy teher lenne-e otthon? Mert szeretne hazamenni. A főorvostól már tudtuk, hogy menthetetlen. Kérésünkre a püspök úr telefonált Pestre, és elintézte, hogy mentővel hazaküldik. 19-én este hozták meg. Alig tudta elhinni, hogy itthon van. A szomszéd paptestvérek egyre látogatták. Egyikük beszélgetés közben felsóhajtott: szegénykém! Mire így felelt: „Ti vagytok a szegények, mert én hazamegyek, de ti itt maradtok." A háziakat kérte: „Legyenek itt mellettem! Imádkozzanak! Nem tart már soká." Egyikük azt mondta: meg kell etetni a baromfit. „Ne törődjenek most a tyúkokkal!" „Hát kivel törődjek?" „Velem" — volt a válasz. Olvastatott magának a Szentírásból. A hegyi beszédet kétszer is el kellett neki olvasni.

22-én, szombaton néhány órai nyugtalanság kerítette hatalmába. „Minden hiába, nem gyógyulok meg, ne törődjenek velem . . ." Lelkében ekkor vívhatta meg az élethalálharcot. Vigasztaltuk, bátorítottuk, és nagyon imádkoztunk érte. Ideges volt és szótlan. Másnap a déli órákban megérkezett egyik unokaöccse, akit annak idején tanulmányaiban támogatott, és igen szeretett. Nagyon megörült, ismét beszédes lett.

A déli mise után az egyházközség képviselőtestületének tagjai köszöntötték. Kedves készorítással búcsúzott tőlük.

Karácsony vigiliáján a testvér elkérezkedett tőle, hogy elkészítse a betlehemet. „Olyan szépre csinálják — mondta —, hogy mindenki örüljön annak, hogy én itthon vagyok." Egész délelőtt a fal felé fordulva imádkozott latinul. Délután tetőtől talpig megmosakodott, tiszta fehérneműt vett föl: várta a Jézuskát. 5 órakor megáldoztatták. Mély áhítattal fogadta a szent útravalót. Majd bevittük szobájába a feldíszített karácsonyfát, s úgy helyeztük el, hogy az ágyból láthassa. A karácsony mindig kedves ünnepe volt. Vacsorára jóízűen elfogyasztott három sült burgonyát vajjal. Különben egész este énekeltük a karácsonyi énekeket. Ha mi már elfáradtunk, ő kezdett rá: „Üdvözlégy, kis Jézus, reménységünk . . ." „Ó drága Jézus, ékes kis virág . . ."

11 óra körül már csak mi énekeltünk. Mind lassabban szedte a levegőt, de nem fuldoklott. A templomban közben elmondták az éjféli misét. Éjjel 2 órakor csendesen megszűnt lélegzeni. Elment a pásztorokkal a kis Jézus imádására.

29-én, szombaton 2 órakor volt érte a szentmise és utána a temetés. 70 pap, rokonok, barátok, volt és jelenlegi hívek sokasága kísérte utolsó útjára: akarata szerint a majosi temetőbe. Még a temetésen is elénekeltük: „Üdvözlégy kis Jézus, reménységünk!" Ilyen még nem volt: karácsonyi ének koporsónál, temetésen.

Idézünk néhányat utolsó mondásaiból: „Istenem, jaj de nehéz annak, akinek egy élete van, azt az egy életet odaadni!" „Aki a jó Istenhez akar jutni, annak nagyon kell őt szeretni. A legrövidebb út, amelyen eljutok hozzá, a szeretet útja." „Egy életem, egy halálom. Jézusom, Neked adom, legyen meg a Te szent akaratod."

Egyházközségét Bonyhádhoz csatolták: a paphiány miatt nem kaphat Majos papot. De esperes úr megígérte: „fogok segíteni, csak szóljanak!" Hát bízunk.

Hívei

Dr. KALÁSZ ELEK O. Cist.
(1905 — 1974)

Az abaujmegyei Tornaszentandráson született 1905-ben. Az egri ciszterciekénél végzett középiskola után 1925-ben öltötte magára a ciszterci noviciusok fehér ruháját. Pappá 1930-ban szentelték. A középiskolai tanári oklevél megszerzése után 1933-ban állt munkába. Volt hitoktató Szentgotthárdon, jószágkormányzó és erdőfelügyelő ugyanott, tanított a Rend budapesti, bajai, székesfehérvári és egri gimnáziumában. Közben kisegítő lelkész is volt Budapesten, történelemelőadó a bajai kertészeti tanintézetben és az egri jogakadémián.

Mindenütt helytállt, ahová elöljárói rendelték, mindenütt kitűnt pontosságával és lelkiismeretességével. De ugyanezeket a tulajdonságokat várta el másoktól is. Mindig értetlenül állt a lazasággal és a felületességgel szemben.

Nagyon szerette a természetet. Nemcsak szerette, de értette is. Nagy élmény volt vele az erdőket járni, mert felejthetetlen emlékeket tudott ébreszteni a szívekben. Gyászjelentésén nem hiába olvasható a szentbernáti idézet: „Több olvasni valót talált az erdőkben, mint a könyvekben; a fák, a kövek olyan ismeretekre vezették, amelyeket máshonnan nem hallhatott."

De az igazságnak tartozunk azzal, hogy megemlítsük: nagyon szerette a könyveket is. Két világ találkozott lelkében: a történelem és nagyon szeretett Rendje. Doktori értekezését, A szentgotthárdi apátság birtokviszonyai és a ciszterci gazdálkodás a középkorban c. könyvét Ausztria történetének sorozatába is felvették. 1942-ben, a Rend magyarországi letelepedésének jubileumán megjelentette gazdag bibliográfiával ellátott művét: Vázlatok a magyar földön 800 éves Ciszterci Rend múltjából. Ezt egy

későbbi sorozat elindítójának szánta. Kéziratban hagyta ránk szülőfalujának, Tornaszentandrásnak monográfiáját.

1974. május 20-án halt meg, június 4-én temették Tornaszentandráson. Ott nyugszik a XI-XIII. századi kis templom mellett, amelynek jelenleg is folyó műemléki feltárását ő indíttatta el. További terveit lezárta a halál. R. I. P.

Frater

MERKSZ ELEMÉR
(1907 — 1974)

Az adatok és számok olyan keveset mondanak egy emberről! 1907.ápr.12. Merksz atyánk születésének, 1929.szept.1. ordinálásának napja. Közbül a család, a szülők és testvérei szeretete, nevelő hatása, Majláth püspök atya felejthetetlen szerető, tanúságtevő keresztségége. Mindkettőről sokat beszélt később tanítványainak. Annál kevesebbet emlegette, hogy tanulmányai egy részét külföldön végezte. Széles látóköre azonban egy kicsit ennek is köszönhető. Azután kezdődött a munka: a káplánság, a hitoktatói hivatás felismerése, elmélyítése. 1929-31 Kunágota, 1931-32 Magyarbánhegyes, 1932-33 Battonya: a jókedvű, jóképességű, jószavú hithirdető első nagy keresztje. Főnöke is, ő is lázas beteg. Temetés. 5 km végig a falun csípős hidegben. Húzzunk sorsot — mondja a főnök. Rákerült. Indul temetni. Következménye: homloküreggyulladás, és egy életen keresztül „sajátos" hanghordozás. De ezért soha nem „vádolt" senkit, se Istent, se embert!

1933-35: Makó. Már világosan tudja, hogy minden ember többre képes. Ambíciót kell kelteni mindenkiben! Zenekart szavaznak meg. A klarinétnak nem akad gazdája. Akinél megszólal, az tanul meg rajta! Nála szólalt meg, és sok munkája mellett maradt ideje a zenekarra is. Ekkor már befutott hitoktató. Munkái jelennek meg helyi, majd országos lapokban a táblarajz fontosságáról. Kliséket készít, átadja tapasztalatait az érdeklődőknek.

1935-50: klinikai lelkész Szegeden. Tizenöt év a lépcsőkön föl — le. Naponta hányszor!? Hányféle ember? De az arcok sokszor kiderülnek a kínzó fájdalmak között is, amikor az „atya" megjelenik. Soha nem erőszakos, de sokszor virraszt imádságban mellettük. Sokszor kéri a nővérek imáját is, bízik a kegyelemben. Nyomasztó mindig a betegek világában élni. Lassan a saját szívét is megeszik a lépcsők. Nem kér könnyebb beosztást.

Ugyancsak 1935-től kap hitoktatói beosztást Szegeden. Az ifjú tapasztalatai kezdenek beérni. Nemcsak tanít: nevel. Egyik tanítványa a következőképpen ír róla: „Szuggesztív erővel, rendkívül színesen és érdekfeszítően, a gyermekek lelkéhez közel férkőzve tanított. Ügyesen, szépen és sokat rajzolt, ezzel még jobban lekötötte a gyerekek érdeklődését. Nem mesékkel, profán történetekkel, hanem a Szentírásból vett példákkal nevelte a gyermekeket, de azokat úgy adta elő, hogy vele együtt szinte átéltük az eseményeket, és érdekesebbek voltak minden más történetnél. Hatalmas erővel hatott a képzeletre, értelemre, akaratra és érzelmekre, emellett modora mindig finom, szerény, közvetlen és kedves volt. Kegyelmi életre nevelt. Központi témája volt a kegyelem. Nagy jelentőséget tulajdonított a nevelésben a dicséretnek, a jótulajdonságok észrevételének."

1952-től teológiai tanár is. Kispapjait határtalanul szerette. Kicsit büszke is volt, hogy minden „bajukkal" hozzá mentek. Tanácsot, őszinte szót elsősorban tőle vártak, és elsősorban neki mondtak. Gyenge egészsége tovább kopott. Óráit azonban el nem hagyta, csak a legsúlyosabb állapotban. Aki meg tudott birkózni a kicsit orrhangú, kicsit monoton „beteg-emberi" előadásával, az talán legtöbbet tőle meríthetett az életre. Néha magáról is szót ejtett: így látott napvilágot az a benső kínja, hogy évtizedeken át helyeslő vagy elismerő szót munkájáért nem kapott.

Összeállította az elsőáldozási oktatás anyagát. Sokan kérték el és alkalmazták az ő módszerét. Állandóan hangoztatta: a hitoktatás „keresztény életre nevelés"! Ő

hirdette meg országos viszonylatban talán legelőször, hogy a hitoktatás ügyét vissza kell adni napjainkban a szülőknek, őket kell első számú hitoktatókká kiképeznünk. Munkájával és vezetése alatt indítják meg az új hittankönyvek ügyét a pályázatok elbírálásával.

1954: szentszéki elnök. Új munkakör, új feladat. Hogy mennyi lelkiismeretes fáradozást takar, azt tanúsítja a hagyatékában talált sok jogi könyv. 1955-ben székesegyházi kanonok, két évvel később püspöki helynök. Három püspök mellett töltötte be nem könnyű időkben ezt a tisztséget. Nem lehetett hozzá rosszkor menni. Bármennyi dolga is volt, az ember volt az első, és csak aztán, néha éjszakába-nyúlóan az akták! Ő volt, aki elmondta főpásztorainak a „kényes" ügyeket is. Nem szépített, mert felelősnek érezte magát mindenért. Vezető volt a szó nemes értelmében. Fizetésrendezéstől továbbképzésig, koronatémáktól katekézisek ellenőrzéséig kifogyhatatlanok voltak ötletei, tanácsai, kérései. Ezeket pedig a papságtól merítette, mert velük is próbált mindent megbeszélni, és sokak apró bölcsességére épített.

Aztán a betegség. Évtizedeken át nyomta. Vigyázott magára, de nem kímélte magát. Nem húzta ki magát a munkából, csak ameddig kénytelen volt. A tanításért még orvosaival is szembeszállt. Kórházi ágyán pedig sokakat tett szóval és példájával nyugodtan szenvedő, szenvedést értő emberré. A gyenge szívhöz jött az újabb kereszt: daganat. A leletet nem tudatják, de sejt valamit a szemekből. Élni szeretne, tervei, munkái vannak. De készségesen vállalja a halált is. Erről csak a leginkább szívéhez nőttekkel beszél. Nem akar sajnálkozást. Sokszor hangzik fel a kérdés az ágya körül: mire van szüksége? Válasza: Jelenleg semmire, köszönöm. Az egyetlen, amit kér: Imádkozzanak értem! Amíg ereje bírja, imádkozik ő is. Aztán csak egy-egy fohász. De gyakran és szívből. Görcsei szinte feldobják az ágyán, félórákat görcsöl, de panasz nélkül viszi keresztjét. Egyetlen erősítője a napi szentáldozás Krisztusa. Júl.2-án főpásztora még meglátogatja. Éjfél körül benéz a nővér: csendes, alszik. A kimerült ember éber, csendes nyugvása ez. A következő szétnézéskor már csak a beállott halált tudja megállapítani.

Negyvenéves korában egy könyvjelzővel lepte meg valaki: Fölül egy törpe a hét közül, kezében égő lámpás, egyszerű foltos ruhában, tágra meresztett szemmel, mosolygós, szeretetteljes arccal. Alatta néhány jegyzetéből kimásolt sor: „Már nem lámpása csupán az igazságnak, hanem maga is fénnyé lesz, amit talán felszív a sötétség, de amíg él, nemcsak világít, hanem melegít és éltet is." Ez volt Ő!

Tanítványai

Hibaigazítás. 22. számunk utolsó oldalán P. Horváth János Szilveszter nekrológjába sajnálatos elírás csúszott. P. Aurél vezetékneve helyesen H e n c z .